

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ

KOMBINOVANÉ STUDIUM

2017–2020

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Aneta Lukáčová

**Cesty k doplnění kvalifikace učitele všeobecně vzdělávacích
předmětů na středních školách a jejich realizace v praxi**

Praha 2020

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Marie Frajerová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER

COMBINED (PART TIME) STUDIES

2017-2020

BACHELOR THESIS/DIPLOMA THESIS

Aneta Lukacova

**The pathways to acquire of general subjects teachers
qualification for general subjects of secondary schools and
their implementation in practice**

Prague 2020

The Diploma Thesis Work Supervisor: PhDr. Marie Frajerova

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská/diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval(a) samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal(a), v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorka(y) .....

Poděkování

Děkuji tímto své vedoucí bakalářské práce, paní PhDr. Marii Frajerové za rozhodnutí mou práci vést. Od první schůzky vedla mé kroky během psaní této práce. Provedla mne procesem tvorby kvalifikační práce a s trpělivostí a vstřícností odpovídala na mé časté dotazy. Velmi děkuji i za čas strávený na společných konzultacích. Dále patří poděkování všem ředitelům a ředitelkám škol, kteří byli ochotni se zúčastnit výzkumného šetření k praktické části mé bakalářské práce.

Anotace

Diplomová práce se ve své teoretické části zabývá požadavky na učitele všeobecně vzdělávacích předmětů středních škol. Mapuje kvalifikační a další požadavky na tuto profesi v minulosti, současnosti a zabývá se i možnými legislativními změnami v budoucnosti. Na základě legislativy hledá možnosti doplnění vzdělání pro vysokoškolsky vzdělané odborníky bez pedagogického vzdělání, kteří by se chtěli stát učiteli všeobecně vzdělávacích předmětů na středních školách. Praktická část se zabývá ověřováním otázek vyplývajících z teoretické části v praxi. Jde zejména o ochotu ředitelů škol zaměstnávat absolventy neučitelských oborů vysokých škol na pozicích učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů na středních školách. Zjišťuje, zda jsou vytvořeny dobré podmínky pro doplňování učitelské způsobilosti těchto zaměstnanců.

Klíčová slova

Aprobace, cesty, doplnění, kvalifikace, střední školy, učitel, v praxi, všeobecně vzdělávací předmět, vzdělání.

Annotation

This diploma thesis deals with requirements of the secondary school teacher of the general educational subject in the theoretical part. The theoretical part maps the qualification requirements for secondary school teacher of the general educational subjects in the Czech Republic and other requirements for this profession. On the basis of legislation searches the pathways to completion the qualification of the teacher of the general educational subject at secondary schools for the university educated professional who wants to be a general education subjects teachers at the secondary schools. The practical part verifies an answers for questions resulting from the theoretical part. Research in the practical part is focused on willingness of the secondary school principals to employ a university educated professionals as a teachers of the general educated subjects at secondary schools. Examines conditions for the secondary school teacher qualification completion.

Keywords

Approbation, completion, education, general educational subjects, pathways, practise, qualification, secondary school, teachers,

OBSAH

ÚVOD	1
TEORETICKÁ ČÁST	1
1.1 Vymezení základních pojmů	1
2 LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY	10
2.1 Navrhovaná novela zákona.....	12
3 HISTORICKÝ VÝVOJ VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ STŘEDNÍCH ŠKOL	13
3.1 období středověku.....	13
3.2 Vzdělávání v rukou řeholních řádů	16
3.3 18. století	17
3.4 19. století	19
3.5 20. století	22
3.5.1 První republika (1918- 1939).....	23
3.5.2 Vzdělávání učitelů po druhé světové válce	24
4 SOUČASNÝ MODEL VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ STŘEDNÍCH ŠKOL	27
4.1 Aktuální možnosti doplnění učitelské kvalifikace při zaměstnání.....	29
5 CELKOVÉ POŽADAVKY NA UČITELE STŘEDNÍ ŠKOLY	30
PRAKTICKÁ ČÁST	33
6 METODIKA VÝZKUMU, VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO CÍLE	33
6.1 Vymezení výzkumného problému	33
6.2 v minulosti realizované výzkumy dané problematiky	34
6.3 Organizace výzkumu	36
6.3.1 Analýza současného stavu	37
7 METODOLOGIE VÝZKUMU	38
7.1 Předvýzkum	40
7.2 Dotazníkové šetření	44
7.3 výzkumné Dotazníkové šetření v okrese kutná hora	45
7.3.1 Výsledky dotazníkového šetření v okrese kutná hora.....	45
7.4 Průběh dotazníkového šetření v rámci střečdočeského kraje.....	49
7.5 Strukturované rozhovory	59
7.5.1 Výsledky strukturovaného rozhovoru.....	60
8 ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	63

ZÁVĚR.....	65
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	68
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ.....	74
SEZNAM PŘÍLOH.....	75
OBECNÁ ČÁST.....	92
Zhodnocení platného právního stavu, včetně zhodnocení současného stavu ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen	92
Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy, včetně dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen	94
Vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy v jejím celku	96
Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky	97
Zhodnocení slučitelnosti navrhované právní úpravy s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie nebo obecními právními zásadami práva Evropské unie	98
Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána	99
Předpokládaný hospodářský a finanční dopad navrhované právní úpravy na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty, na podnikatelské prostředí České republiky, dále sociální dopady, včetně dopadů na rodiny a dopadů na specifické skupiny obyvatel, zejména osoby sociálně slabé, osoby se zdravotním postižením a národnostní menšiny, a dopady na životní prostředí.....	99
Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů (DPIA)	101
Zhodnocení korupčních rizik (CIA)	101
Zhodnocení dopadů na bezpečnost nebo obranu státu	101
ZVLÁŠTNÍ ČÁST	102

ÚVOD

Diplomová práce se zabývá kvalifikací učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů na středních školách. Její napsání bylo inspirováno informacemi z médií o celkovém nedostatku učitelů a jejich častému nahrazování pracovníky bez pedagogického vzdělání. Téma práce ovlivnila i zamýšlená reforma Zákona o pedagogických pracovnících. Novela by měla přivést do škol absolventy neučitelských oborů na vysokých školách na pozice učitelů s podmínkou doplnění pedagogického vzdělání v období tří let. Cílem práce je zjistit, zda jsou ředitelé škol ochotni přijímat na pozice učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů absolventy neučitelských oborů vysokých škol a zda souhlasí se zmiňovanou změnou zákona.

V teoretické části poskytuje pohled na požadavky vzdělání učitelů středních škol, současné legislativní i další osobnostní a povahové požadavky na středoškolského učitele.

Výzkum odpovídá na otázky vyplývající z teoretické části práce. Data pro výzkum byla získána v rámci dotazníkového šetření rozeslaného ředitelům středních škol. Hledá odpověď na výzkumné otázky z oblasti zaměstnávání vysokoškolsky vzdělaných osob na pozici učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů středních škol.

V závěru práce jsou zhodnoceny všechny klady, zápory i další možnosti změn v této oblasti navržené na základě prostudované odborné literatury. Práce může být zajímavým materiálem pro další studenty a pro všechny, kteří se chtějí více zabývat touto problematikou.

TEORETICKÁ ČÁST

1.1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Na začátku je velmi důležité definovat nejdůležitější termíny, které budou často zmiňovány v rámci celé diplomové práce.

Jak již napovídá název práce, hlavními termíny, které jsou obsaženy již v názvu, jsou „všeobecně vzdělávací předměty“ a „učitel“.. Za pomoci odborné pedagogické literatury budou tyto pojmy vysvětleny. Průcha (2003, s. 275) vysvětluje všeobecně vzdělávací předmět takto: „Forma organizace obsahu všeobecného vzdělání, který zahrnuje zpravidla předměty jazykové, společenskovední předměty, přírodovědné předměty, předměty estetickovýchovné a polytechnické a tělesnou výchovu.“ Z výše uvedeného lze tedy usuzovat, že všeobecně vzdělávací předměty jsou všechny předměty, které poskytují obecné vzdělání – nikoliv odborné. Posledním pojmem, který je třeba si stanovit, jsou všeobecně vzdělávací předměty. Je nutné ujasnit si, které středoškolské učitele bude tato práce zkoumat. Jaké předměty vlastně vyučují učitelé všeobecně vzdělávacích předmětů. Průcha (2009) odlišuje tyto vzdělávací předměty od odborných vzdělávacích předmětů tak, že na základě získávání poznatků z těchto předmětů dochází k rozvoji studentovy osobnosti, neboť tyto poznatky může uplatňovat po celý život. Autor do těchto předmětů řadí: český jazyk a literaturu, cizí jazyk, občanskou nauku, dějepis, matematiku, fyziku, chemii (případně základy přírodních věd), základy ekologie a tělesnou výchovu. Průcha (2009, s. 168) dále tvrdí „Všeobecně vzdělávací složka je konstruována obdobně jako složka odborně vzdělávací, tedy na základě vzdělávacích oblastí: jazykové vzdělávání a komunikace (zahrnuje český jazyk a komunikaci a cizí jazyky), společenskovední, matematické, přírodovědné vzdělávání (fyzikální, chemické, biologicko-ekologické), estetické vzdělávání (zaměřené na literaturu a kulturu), vzdělávání ke zdraví, ekonomické vzdělávání a vzdělávání v informačních a komunikačních technologiích (IKT).“ Průcha (2009, s. 168). Nyní je nutné porovnat shodu v namátkově vybraných v učebních plánech jednotlivých studijních oborů. Porovnávají jsou učební plány: čtyřletých gymnázií, středních

odborných škol a odborných učilišť. Práce vybírá názvy všeobecně vzdělávacích předmětů na základě porovnání jednotlivých učebních plánů dle nejvyšší shody v názvech jednotlivých předmětů. Pokud se tedy práce bude řídit pojetím všeobecně vzdělávacích předmětů dle Průchy (2009), vychází z toho následující vyučovací předměty vyučované na středních školách:

- Biologie
- Cizí jazyk
- Český jazyk a komunikace
- Dějepis
- Fyzika
- Chemie
- Informační a komunikační technologie
- Literární a estetická výchova
- Tělesná výchova
- Základy společenských věd
- Zeměpis

MŠMT ČR pro účely Mimořádného šetření realizovaného v roce 2019 uvádělo v rámci výzkumu jako všeobecně vzdělávací předměty na středních školách následující předměty:

- Anglický jazyk
- Český jazyk a literatura
- Dějepis / Historie
- Estetická výchova a jiné v oblasti umění a kultury
- Francouzský jazyk
- Fyzika
- Hudební výchova
- Chemie
- Informatika

- Matematika
- Německý jazyk
- Občanská nauka / Základy společenských věd
- Ostatní (zde neuvedené)
- Ostatní cizí jazyky
- Polský jazyk
- Pracovní činnosti
- Přírodopis / Biologie / Ekologie
- Rodinná výchova
- Ruský jazyk
- Španělský jazyk
- Tělesná výchova
- Výtvarná výchova
- Zeměpis /Geografie

Pro účely diplomové práce se jedná se o předměty, které vystihují charakteristiku dle Průchy (2009) a zároveň se jejich název nejčastěji shodoval v názvech většiny studijních plánů středních škol. Hudební výchova nakonec byla do šetření zahrnuta, neboť byla obsažena nejen v učebních plánech čtyřletých gymnázií, ale i v učebních osnovách dalších studijních programů některých odborných škol (např. Pedagogické lyceum, Předškolní a mimoškolní pedagogika).

Na základě odborné literatury, porovnání učebních plánů jednotlivých namátkově vybraných studijních oborů a přihlédnutí k předmětům zařazeným do Mimořádného šetření MŠMT v roce 2019, budou do dotazníkového šetření do nabídky všeobecně vzdělávacích předmětů zahrnuty tyto učební předměty:

- Biologie
- Cizí jazyk
- Český jazyk
- Dějepis
- Fyzika
- Hudební výchova
- Chemie
- Informační a komunikační technologie
- Literární a estetická výchova
- Tělesná výchova
- Základy společenských věd
- Zeměpis
- Volné pole pro dopsání chybějícího předmětu

Dalším termínem, který je obsažen již v názvu práce, je termín učitel. Průcha (2003, s. 261) charakterizuje učitele jako: „*Jeden ze základních činitelů vzdělávacího procesu, profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, spoluodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu.*“ Kolář (2012, s. 156) charakterizuje učitele rovněž jako kvalifikovaného pedagogického pracovníka, ovšem definice je obohacena o informaci, že se jedná o osobu, která dosahuje speciální kvalifikace pro výchovu a vzdělávání dětí a mládeže uvnitř školy. I dospělí mohou spolupracovat s učitelem. Učitel vyučuje mladou generaci kultuře, tradicím a hodnotám dané společnosti. Kolář (2012) i Průcha (2003) se shodují na učitelově kvalifikaci. Práce se tedy bude dále pracuje s definicí učitele dle Průchy (2003). Bylo tak učiněno, neboť práce je zaměřena zejména na učitelovu kvalifikaci a její doplnění.

Dalším termínem, který se rovněž objevuje v názvu práce, je termín střední škola. Průcha (2003, s. 233) uvádí ve slovníku pouze termín „*Střední všeobecně vzdělávací škola*“. Střední všeobecně vzdělávací školou se tedy rozumí: „*...druh střední školy, který v České republice navazuje na první, nebo druhý stupeň základního vzdělávání.*“

Tento typ školy má poskytovat středoškolské vzdělání všeobecného zaměření a připravovat studenty k vysokoškolskému studiu.“ Kolář (2012, s. 137 – 141) ve své publikaci používá rovněž několik výrazů, které vysvětlují vzdělávání obdobné termínu střední škola. Kolář (2012) hovoří i o pojmu „Sekundární škola“ ten vysvětluje takto: *“Školou druhého a třetího stupně (ISCED 2 a 3) v systému všeobecného vzdělání a nastupujícího vzdělání odborného. Nižší sekundární škola jako součást všeobecného povinného vzdělávání; vyšší sekundární škola buď jako už nepovinné pokračování všeobecného vzdělání, nebo vzdělávání propojené s odbornou přípravou v různých proporcích všeobecného a odborného vzdělávání.*“ Pokud se tedy blíže zamyslíme nad touto autorovou definicí, je zřejmé, že tato definice nejlépe vystihuje současné pojetí gymnázií a víceletých gymnázií. Víceletá gymnázia nejsou do této diplomové práce zahrnuta. Tato diplomová práce se tedy podle definice Koláře (2012, s. 140) soustředí pouze na vyučující vyšších sekundárních škol. Dle Průchy (2009, s. 59) se střední školy řadí do oblasti vyššího sekundárního školství. Autor tyto školy dále rozděluje na odborné školy a střední všeobecně vzdělávací školy. Všeobecně vzdělávacími školami se rozumí lycea a gymnázia. Do odborných škol patří střední odborné školy a učiliště, konzervatoře, odborná učiliště a učiliště.

Kolář (2012) dále definuje i pojmy „Odborná škola“ a „Integrovaná střední škola“. Integrovaná střední škola by měla podle autora propojovat výuku učňů, kteří se po vyučení uplatní v dělnických profesích, a technických studijních oborů. Tento typ školy dbá na to, aby se studenti co nejvíce seznámili s praxí. Student této školy získá po vyučení výuční list, pokud je ve studiu úspěšný, může studovat dále a získat maturitu. Na příkladu pedagogických lyceí poukazuje autor na to, že i tento typ střední školy dokáže propojit praxi a získání všeobecného vzdělání.

Odbornou školou Kolář (2012, s. 139) myslí středoškolské vzdělávání, kde studenti získávají souběžně se všeobecným vzděláním i odborné vzdělání, které uplatní v konkrétní profesi. Nemusí se jednat pouze o vzdělávání na středních školách, ale i vyšších školách. Ovšem pro potřeby této diplomové práce se budeme zabývat jen školami středními. Stejně jako u integrované střední školy zastávají velkou úlohu praxe studentů.

Kolář (2012) i Průcha (2009) si tedy v definování druhů středních škol neodporují. Kolář (2012) řadí střední školy rovněž do oblasti vyššího sekundárního vzdělávání. Autor tedy střední školy dělí na gymnázia a další druhy středních škol, které Průcha (2009) nazývá souborně odbornými školami. Rovněž Stodůlková (2011) užívá obdobného rozdělení jako Průcha (2009) střední školy dělí na gymnázia, střední odborné školy a konzervatoře a střední odborná učiliště. Pro účely této práce bude použito rozdělení středních škol dle Průchy (2009) a Stodůlkové (2011). Dle Bližkovského (2000) čeští žáci mohou získat vzdělání zakončené maturitou na čtyřletých gymnáziích, středních odborných školách, konzervatořích, středních odborných učilištích. Kádner In Cach (1981) chápe střední školy jako školy, které stojí mezi školami obecnými a vysokými. Narozdíl od odborných škol je učivo probíráno ve všeobecně vzdělávacím a vědeckém rozsahu. Střední školy by měly žáky připravovat ke studiu na vysokých školách. Odborné školství má připravovat odborníky do praxe. Autor udává, že i ve 30. letech 20. století bylo možné najít velké rozdíly v úrovni odborného školství a v některých případech byla hranice mezi školami středními a školami odbornými velice tenká.

Oproti tomu Tvrzová (2011) uvádí jako střední školy tyto druhy škol: Střední odborná učiliště, gymnázia, střední odborné školy a gymnázia. Gymnázia dále člení na čtyřletá, šestiletá a osmiletá a jejich zakončením je maturitní zkouška. Odbornými školami autorka myslí střední školy, jejichž denní studium trvá nejdéle 4 roky. Tyto školy mají připravovat odborníky pro výkon specializovaných činností v oblasti sociální správy, sociálního – práva, zdravotnictví, školství, ekonomiky, techniky a hospodářství. I tyto obory jsou zakončeny maturitní zkouškou. Obory na středních odborných učilištích jsou dle autorky nejčastěji v tříleté délce studia. Jedná se o školu, která svým vzděláváním připravuje absolventy pro výkon dělnických povolání. Ovšem i v rámci středních odborných učilišť existují čtyřleté obory zakončené maturitní zkouškou. Nejčastěji se jedná o dělnické profese náročnější na učivo. Autorka uvádí i fakt, že v poslední době se střední odborná učiliště stávají integrovanými středními školami. Ovšem její pojetí středních integrovaných škol je odlišné od pojetí Koláře (2012), kdy Kolář tvrdí, že integrovaná střední škola má propojovat teorii s praxí a více uvádět studenty do praktické profese. Tvrzová (2011) vidí rozdíl v tom, že žáci a studenti

absolvují dohromady všeobecně vzdělávací předměty napříč obory a odborné předměty včetně praxí konají zvláště v rámci svého vlastního oboru.

Tvrzení Koláře (2012) a Tvrzové¹ (2011) se nakonec nemusí v praxi vylučovat. Zeman² (2018) v článku uvádí fakt, že žáků na středních odborných učilištích je nedostatek. Žáci nechtějí studovat na učňovských oborech a raději volí maturitní obory. Maturitní obory mnohdy volí i žáci, kteří pro zvládnutí studia v maturitním oboru nemají předpoklady. Příčinou tohoto problému je podle autora podhodnocení platů absolventů učňovských oborů, nízká motivace žáků v učňovských oborech ke studiu, horší kvalita výuky než v maturitních oborech. Školský zákon³ uvádí pouze 3 typy středních škol: gymnázium, střední odborná škola a střední odborné učiliště. Konzervatoř řadí zákon do zvláštního oddílu, neboť výstupů z konzervatoře může být více. Vzdělání na konzervatoři je šestileté nebo osmileté. Jedná se o vzdělání, do kterého se žák hlásí po dokončení základní školy. Tím by podmínku pro účely této diplomové práce konzervatoře splnily: Student může zakončit studium na konzervatoři maturitní zkouškou, a to po čtyřech letech studia, případně absolutoriem po šestiletém až osmiletém studiu.

Většina výše uvedených autorů se shodovala s pojetím střední školy jako dalšího vzdělávání navazujícího na vzdělání základní. Proto se pro účely této diplomové práce středními školami rozumí následující typy škol:

---

¹ TVRZOVÁ, Ivana. Školy a jejich alternativy. VALIŠOVÁ, Alena a Hana KOLÍSKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. 2. Praha: Grada, 2011, s. 91-104. ISBN 978-80-247-3357-9.

² ZEMAN, Václav. *Neplňme učiliště nařízením, ale kvalitou* [online]. 16.11.2018 [cit. 2019-02-11]. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/clanky/vaclav-zeman-neplnme-uciliste-narizenim-ale-kvalitou/>

³ 561/2004: Zákon ze dne 24.září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: 561/2004. [cit.2019-05-01]. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon>

- Čtyřletá gymnázia
- Střední odborné školy
- Střední odborná učiliště
- Konzervatoře

Dále je třeba si říci něco o pojmu vzdělání, neboť v této diplomové práci je velice často skloňováno slovní spojení „vzdělání učitele“. Vzdělání Kolář⁴ (2012,s.175) charakterizuje jako kategorii vyjadřující: „...stav, ke kterému došlo prostřednictvím vzdělávání....Jedná se o dosažený stav rozvinutosti člověka;jde o soubor vědomostí a dovedností společně s chápáním vztahů mezi poznatky, se schopností používat vědomosti a dovednosti a dovednosti při řešení nových úkolů, s dovednostmi dále se sebevzdělávat. Vzdělání zahrnuje i osvojené hodnoty morální a estetické, vytvořené určité postoje ke světu, společnosti i k sobě, pohotovostí zaujímat postoje i pohotovosti jednat adekvátně situaci.“ Nyní se práce přesouvá ke kompetencím, které by měl mít každý středoškolský učitel. Co si jednotliví autoři představují pod termínem „kompetence“. Veteška (2008) tento pojem charakterizuje jako jistou formu zprostředkované moci, spíše tedy pravomoci. Touto pravomocí je jedinci umožněno rozhodovat. Ruku v ruce s rozhodováním jde i přebírání odpovědnosti za svá rozhodnutí. Ovšem slovo kompetence lze i vykládat ve smyslu kurikulárních dokumentů takto: „specifický soubor znalostí, dovedností, zkušeností, metod a postupů, ale také například postojů, které jednotlivec využívá k úspěšnému řešení nejrůznějších úkolů a životních situací a jež mu umožňují osobní rozvoj i naplnění jeho životních aspirací (ve všech hlavních oblastech života),...“ (Veteška,2008,s.25). Dle Vetešky (2008,s.25) Kompetence tedy slouží jedinci k tomu, aby se mohl snadno vypořádat s nejrůznějšími životními situacemi a mohl nést odpovědnost za svá rozhodnutí. Kompetence může člověk nabývat i v průběhu studia. Během života si kompetence nabyté na studiích může více uplatit v praxi, čerpá z nich po celý život. Na základě výše zmíněného je možné usuzovat, že učitel získává kompetence ke své profesi i na základě

---

⁴ Kolář, Zdeněk, 1929-. Výkladový slovník z pedagogiky : 583 vybraných hesel. Zdeněk Kolář a kolektiv. Vyd. 1. Praha : Grada, 2012. 192 s. ; .

dosažené kvalifikace. Kvalifikaci budoucí zaměstnanec může získat po úspěšném ukončení vzdělávání. Dokladem o získání kvalifikace je nejčastěji certifikát, případně diplom. Tyto doklady o získaném vzdělání hrají velkou úlohu během procesu, kdy se občané snaží uplatnit na trhu práce. (Veteška,2011). Pokud je zmíněna kvalifikace, měl by být zmíněn i kvalifikovaný pracovní výkon a jeho charakteristika „*Kvalifikovaného pracovního výkonu je dosaženo, jestliže pracovník při plnění určitých úkolů plní stanovené normy. Kvalifikovaný výkon je vždy měřen z hlediska toho, co pracovník (zaměstnanec) může skutečně dělat. K hodnocení pracovního výkonu jsou stanoveny konkrétní normy či kritéria. Požadavky na kvalifikaci pracovníka vyplývají z náročnosti a charakteru práce. Efektivitu v konkrétních pracovních rolích, tedy charakteristiky chování jedinců, pak vystihuje pojem kompetence*“ . (Armstrong, 2002 In Veteška, 2008, s. 53). Z toho vyplývá následující Armstrong (2002) vystihuje kompetencemi efektivitu vykonávání rolí v daném zaměstnání. Pro srovnání Kolář (2012, s. 64-65) vysvětluje kompetence učitele jako systém učitelových schopností. Chápe je jako systém učitelových znalostí, postojů, dovedností, zkušeností, atd. Ovšem nejde jen o tyto schopnosti. Kompetence učitele dle Koláře (2012) obsahují i učitelovy postoje a názory. Kolář (2012) požaduje, aby měl učitel dostatečné znalosti z psychologie. Učitel má tyto znalosti získávat studiem na vysoké škole a během své pedagogické kariéry tyto nabyté vědomosti dále rozvíjet. Kompetence učitele vedou k vytvoření učitelského profesního standardu. Podle Průchy (2002, s. 218) lze učitele považovat za způsobilého, pokud je odborně připraven, již alespoň jeden rok učil a na základě jeho osobnostních předpokladů lze usuzovat, že se hodí k výkonu učitelské profese. Průcha (2002) dále rozčleňuje učitelovo vzdělání do čtyř základních modulů. Prvním modulem učitelova vzdělání je Modul odborně předmětový – v tomto modulu jsou zahrnuty předměty, pro jejichž vyučování má získat budoucí učitel aprobaci. Všeobecným modulem by měly být všechny znalosti, které jsou důležité pro výkon učitelské profese a jsou zde zahrnuty i znalosti jazyků. Posledním modulem je praktický modul, který zahrnuje trénink teoreticky získaných dovedností. Praxe by měla být realizována na předem zvolených pracovištích.

Na stránkách této kapitoly bylo vysvětleno chápání některých důležitých definic pro účely této diplomové práce. Kolář (2012) chápe učitelovo vzdělání jako výsledek vzdělávání, ale neuvádí, že by se muselo nutně jednat o vzdělání získané na

pedagogické fakultě či učitelském oboru na dalších fakultách. Průcha (2002) už je v této oblasti problematiky razantnější. Kvalifikovaný učitel by měl mít dle výše zmiňovaného autora nejen odpovídající získané vzdělání, ale měl by, kromě dalších uvedených požadavků, již minimálně rok působit ve škole na pozici učitele.

V dalších částech práce zmiňuje i pojmy aprobovanost, aprobace. Průcha (2003) hovoří o aprobaci jako o učitelské způsobilosti, vysvětluje ji jako učitelovu způsobilost vyučovat na nějakém stupni školy nebo oprávnění k vyučování určitého vyučovacího předmětu.

2 LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY

Problematika kvalifikace učitelů je zahrnuta zákoně č. 564/2003 Sb. O pedagogických pracovnících. Dle této legislativní normy je učitel pedagogickým pracovníkem, neboť v rámci jeho povolání se jedná o vykonávání přímé vyučovací činnosti. Tato diplomová práce se zabývá odborníky z praxe, kteří již vystudovali pětiletý studijní program na vysoké škole, ale studiem nezískali pedagogické vzdělání.

Práce se zaměřuje na požadavky vzdělání učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů na středních školách. Vzděláním učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů na středních školách se zabývá výše uvedený zákon v paragrafu 9. Zde je možné dohledat současné legislativní požadavky na učitele všeobecně vzdělávacích předmětů střední školy. Učitel všeobecně vzdělávacích předmětů střední školy musí splňovat podmínku získání magisterského vzdělání.

Musí se jednat o magisterský studijní program se zaměřením na pedagogické vědy, který vede ke vzdělávání učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů na středních školách, případně vede k přípravě učitelů pro 2. stupeň základních škol.

Pokud nevystudoval přímo pedagogický obor, obor musí být ve shodě s charakterem předmětu, který má daný učitel vyučovat. Pokud

skutečně získal odborné vzdělání odpovídající charakteru předmětu, který by měl učitel vyučovat, musí si vzdělání ještě dále doplnit, a to buď v pedagogicky zaměřeném bakalářském studijním programu zaměřeném na vzdělávání učitelů střední nebo základní školy. Jako druhou možnost doplnění kvalifikace zákon uvádí absolvování kurzu celoživotního vzdělání.

Z výše zmíněného je patrné, že absolventům neučitelských magisterských studijních programů mnohdy nezbyvá nic jiného, než se účastnit přijímacích zkoušek na bakalářské studium v učitelských oborech, případně se přihlásit do kurzů celoživotního vzdělávání. Pokud by se jednalo o absolventa technického oboru na vysoké škole, který již absolvoval pětiletý studijní magisterský program, bylo by možné usuzovat jinak. Charakter vyučovaného předmětu by mohl odpovídat charakteru předmětu, který by měl vyučovat. Zda volí absolventi neučitelských oborů k doplnění učitelského vzdělání častěji bakalářské studijní obory nebo kurzy celoživotního vzdělání, odkrývá výzkumná část práce.

Zákon⁵ myslí i na situace, kdy je ředitel školy nucen obsadit pozici nekvalifikovaným pracovníkem. Povoluje, aby ředitel školy přijal na učitelské místo i člověka, který nesplňuje zákonem danou kvalifikaci. Může tak učinit pouze na dobu nezbytně nutnou a v nezbytném rozsahu. Může tak být učiněno pouze za předpokladu, že škola nesehnala na danou pozici kvalifikovaného zaměstnance. Na základě výše uvedeného zjištění lze tedy usuzovat následující: Zřizovatelům škol, jejichž zástupci jsou ředitelé škol, je umožněno po nezbytně nutnou dobu zaměstnat nekvalifikovaného učitele. Mohou tak učinit tehdy, pokud v danou dobu nemají možnost obsadit dané pracovní místo kvalifikovaným učitelem. Nyní by mohla přijít otázka, do jaké míry je tato možnost pro ředitele škol zneužitelná v praxi.

---

⁵ *Zákon 563/2004: Zákon o pedagogických pracovnících.* In: . 2004, 563/2004 Sb. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/aktualni-zneni-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-k-1-zari>

2.1 NAVRHOVANÁ NOVELA ZÁKONA

Zamýšlená novela výše uvedeného zákona by otevírala dveře do škol odborníkům z praxe. Doslovné znění návrhu novely zákona je k vidění v přílohách práce. Požadavky na vzdělání učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů na základních a středních školách obsahuje §7 písmeno a. Dle tohoto paragrafu je dostačující k výkonu profese učitele všeobecně vzdělávacích předmětů na střední škole i bakalářské vzdělání zaměřené na přípravu učitelů střední školy. Jako další dostačující vzdělání je uvedeno vzdělání doplněné absolvováním kurzem celoživotního vzdělání zaměřeného na přípravu učitelů střední školy. Kment, Gargulák (2020) uvádí, že novela byla znovu projednávána vládou v posledních lednových dnech roku 2020.

Dle oficiálních stránek Poslanecké sněmovny ČR byl návrh tohoto zákona poprvé předložen na začátku května 2019. Během června 2019 byl návrh odeslán vládě pro vyhlášení stanoviska. V této době byl návrh rozeslán i jednotlivým poslancům. Vláda k návrhu zákona vytvořila neutrální stanovisko. Projednávání návrhu zákona bylo doporučeno Organizačním výborem. Návrh novely zákona o pedagogických pracovnících doposud nebyl v červenci 2019 schválen. Navrhovaná novela zákona bude projednávána v rámci 41. schůze Poslanecké sněmovny ČR dne 3. 3. 2020. (Poslanecká sněmovna ČR, Stav projednávání novely zákona o pedagogických pracovnících ke dni 2. 3. 2020)

Dle výše uvedeného by tedy novela zákona o pedagogických pracovnících přinesla větší kompetence ředitelům škol. Dle současně platné legislativy smí ředitel školy zaměstnat na nezbytně nutnou dobu na pozici učitele zaměstnance bez kvalifikace předepsané zákonem, ale pouze na nezbytně nutnou dobu. A musí prokázat, že se mu nepodařilo obsadit danou pozici kvalifikovaným učitelem.

Kment, Gargulák (2020) uvádí, že současný ministr školství, Robert Plaga, zákon prosazuje s cílem přivést do škol odborníky z praxe. Autoři dále uvádí, že ředitel školy dostane pravomoc přijmout do školy vysokoškolsky vzdělaného zaměstnance bez pedagogického vzdělání na pozici učitele. Po tři roky smí uznávat tohoto zaměstnance jako kvalifikovaného pro výkon profese a během tří let je tento zaměstnanec povinen si

učitelské vzdělání doplnit v rámci doplňujícího pedagogického studia (pedagogického minima).

3 HISTORICKÝ VÝVOJ VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ STŘEDNÍCH ŠKOL

Následující kapitola nastiňuje některé důležité mezníky ve vývoji vzdělávání na středních školách v historickém kontextu. Materiály o středním školství nejsou tak dostupné jako o školství základním. Kapitola si klade za cíl pátrat po vzdělání učitelů v předchozích stoletích i charakteru středoškolského vzdělávání v minulosti. Cesta do minulosti prostřednictvím stroje času není doposud technicky možná, tudíž lze bádát jen do té míry, jak dovolí historické prameny. Kapitola se zabývá problematikou vzdělání učitelů škol, které svým charakterem odpovídají dnešním středním školám. Vzhledem k tomu, že hlavním cílem této práce není výklad o historii středoškolského vzdělávání, bude tato kapitola věnována požadavkům na vzdělání středoškolského učitele na našem území, tj. v České republice. Vzhledem k tomu, že na našem území se příliš neprojevil starověk, začíná toto bádání až v období středověku.

3.1 OBDOBÍ STŘEDOVĚKU

Dle Somra (1987) vznikl dodnes využívaný systém základních, středních a vysokých škol již za vlády Karla Velikého, takže na přelomu 8. a 9. stol. n. l. Jednalo se o tři stupně vzdělání, které na sebe vzájemně navazovaly. Ale hlavním předmětem této kapitoly je historie vzdělávání na středních školách na našem území. Autor za velké učitele považuje Cyrila a Metoděje. Byli to slovanští věrozvěstové, kteří byli povoláni na Velkou Moravu knížetem Rostislavem v 9. století. Štverák (1983) se v tomto tvrzení shoduje se Somrem (1987) a doplňuje jej o informaci, že slovanští věrozvěstové Konstatntin a Metoděj překládali náboženské knihy do staroslověnštiny a dle historických pramenů lze tvrdit, že zakládali i první školy pro vzdělávání kněží na našem území. V církevní škole tohoto typu, která vnikla v Praze v 9. století se s velkou pravděpodobností vzdělával i český kníže Václav. Biskup Vojtěch z rodu Slavníkovců získal své vzdělání na zahraniční škole v Německu.

V období středověku bylo vzdělávání pouze v rukou církve. V prostředí klášterních škol se vzdělávali řádoví mniši. V katedrálních školách se připravovali na svá povolání kněží. Vliv církve na vzdělávání sílil, což vedlo i ke vzniku farních škol, které se řadily do nejnižšího stupně školy. Somr (1987, s. 29) uvádí, že nižší farní a soukromé školy se později transformovaly na nižší střední školy.

Zacházení se žáky v tehdejších školách bylo velmi tvrdé. Na dobových malbách je učitel často vypodobňován jako postava držící v ruce hůl. Fyzické tresty patřily společně se zesměšňováním neúspěšných žáků k tehdejší škole. Nejdříve bylo umožněno vzdělávání v církevních školách pouze těm, kteří se chtěli stát kněžími. Později si církev začala uvědomovat, že by se mohla velmi snadno podílet i na světské moci. Proto začala nabízet vzdělání v církevních školách i pro odrostlejší děti vládnoucích vrstev. (Vacínová, 2009, s. 78) Skalková (2007) se shoduje na tom, že školy byly v tomto období v rukou církve. Somr (1987) hovoří o tom, že velkou roli hrálo i vzdělávání v rámci ústní lidové slovesnosti či kázání mnichů, účast na bohoslužbách, výuka katechismu. Obyčejní lidé podřizovali svůj život církvi a panovníkovi. Vzdělání si pro své potomky mohli dovolit šlechtické rody. Dívky ze šlechtických rodů byly vzdělávány v prostředí klášterů a cizích šlechtických sídel. Dívky získávaly vzdělání v základech latiny, sedmeru svobodných umění, zvládání ručních prací, zpěvu, znalosti modliteb a žalmů, základům čtení a psaní. Synové šlechticů procházeli tzv. rytířskou výchovou. V sedmi letech vstoupili coby pážata do služeb krále či rytíře. Od čtrnácti let se z pážete stal panoš a směl nosit meč. Po absolvování sedmiletého výcviku byl chlapec pasován na rytíře. Každý rytíř měl mít 7 rytířských ctností. Pro rytíře byla znalost čtení a psaní zbytečná. Autor se zmiňuje o tom, že jen málo chlapců ze šlechtických rodin se vzdělávalo v rámci církevního vzdělávání. Většina těchto chlapců se vzdělávala v rámci rytířské školy. Dle Štveráka (1983) byly v období středověku děti z venkovských rodin vzdělávány doma svými rodiči. Od rodičů se děti naučily hospodaření, byla jim předávána ústní lidová slovesnost, učily se lidové tradice a zvyky, náboženské vzdělání bylo zajišťováno církví. Na farách probíhala výuka katechismu. Lidé v této době byli podřizeni církvi a vladaři. Poslouchali kněze. Ve větších vesnicích a ve městech existovaly farní školy. Absolventi farních škol mohli sloužit v rámci církve jako pomocníci.

V období 12- 14. století vzniká skupina obyvatel, které se říká měšťanstvo. Vznik této skupiny obyvatel má na svědomí rozvoj obchodu a řemesel. Bohaté měšťanstvo a šlechta požadovali pro své děti kvalitní vzdělání. Proto vznikly školy partikulární. Tyto školy poskytovaly sice nižší vzdělání než tehdejší univerzity, ale vzdělávání v těchto školách bylo zpoplatněno. Školné pokrývalo zejména platy učitelů. V partikulárních školách se žáci vzdělávali v sedmeru svobodných umění. Dle hloubky probíraného učiva se tyto partikulární školy rozdělovaly do tří stupňů – nejnižším stupněm partikulární školy byla schola minor, vyšším stupněm schola medicioeris a nejvyšším stupněm schola superior. Ze scholy superior se později vyvinula gymnázia. Na konci středověku bylo možné ve středověkých městech nalézt některé z těchto typů škol – školy městské a školy partikulární. V partikulárních školách vyučovali bakaláři a mistři z artistické fakulty⁶ (Štverák, 1983). Skalková (2007) se shoduje se Štverákem (1983) v tvrzení, že partikulární škola připravovala studenty ke studiu na univerzitě. Doplňuje však tvrzení Štveráka (1983), o informaci, že tehdejší systém škol nebyl nijak ohraničen věkem studentů a hranice mezi jednotlivými stupni škol. Hranice mezi partikulární školou a univerzitou byla jen velmi tenká. Skalková (2007) přibližuje úroveň náročnosti tehdejší artistické fakulty, která byla součástí univerzity, k vyšší střední škole dnešního typu. I věk studentů na artistické fakultě se pohyboval mezi 15. – 20. rokem. Štverák (1983) dodává, že studium na artistické fakultě trvalo tři až čtyři roky. Studium na artistické fakultě získávali studenti všeobecný základ. Získání titulu bakalář na artistické fakultě obnášelo absolvování základního kurzu logiky a fyziky a složení zkoušek. Bylo na každém profesorovi, co bude zařazeno do učiva a kdy. Dnes bychom řekli, že studium nebylo jednotné.

Z výše uvedeného lze konstatovat, že vzdělání ve středověku bylo ve velké míře ovlivněno církví a feudály. Církev vedla poddané k poslušnosti, zbožnosti a odrazovala je od možných tendencí k rozpoutání revoluce. Vzdělávání v tehdejších školách bylo založeno hlavně na mechanickém učení nazpaměť, nechybělo ponižování ani tělesné

---

⁶ Artistická fakulta byla součástí univerzity. Jednalo se o základní fakultu. Po založení Univerzity Karlovy roku 1348 byly součástí univerzity čtyři fakulty: artistická, medicínská, právnická a teologická. Somr (1987)

tresty. Žáci se učili dlouhé poučky, studovali církevní texty v latině. Nyní je ale třeba se více zaměřit na postavu učitele střední školy, které je věnována tato část. Jako obdobu dnešní střední školy lze brát školu partikulární. Roli učitele v partikulární škole mohl a ve velké většině případů zastával bakalář z artistické fakulty. Pokud artistická fakulta odpovídala svou úrovní dnešní střední škole, lze uvažovat, že po přenesení do dnešní doby by mohl zastávat pozici učitele na střední škole absolvent vyšší odborné školy.

3.2 VZDĚLÁVÁNÍ V RUKOU ŘEHOLNÍCH ŘÁDŮ

Na území českých zemí působilo v období středověku mnoho řeholních řádů. Byli jimi například františkáni, dominikáni, premonstráti, klaristky, atd. Vacínová (2009, s. 81) tvrdí, že tyto nově vznikající řády se snažily o výchovu a vzdělávání mládeže. Štverák (2007, s. 43) se shoduje s Vacínovou (2009) v myšlence, že nejvíce se ve vzdělávání a výchově mládeže angažoval jezuitský řád. Podle Štveráka (2007) se tento řád přímo specializoval na střední a vysoké školy. Řád vznikl roku 1534. Jeho založení se připisuje Ignáci z Loyoly. Jezuité byli mnišským řádem založeným jako zbraň církve v boji proti reformačním hnutím. Původní název tohoto řádu byl „Tovaryštvo Ježíšovo“. Řád byl centrálně řízen z Říma. Z Říma byla přesně stanovena náplň předmětů výuky společně s jejich rozsahem. Důraz byl kladen zejména na znalost latiny a řečtiny. V rámci tělesné výchovy se studenti zdokonalovali například v jízdě na koni, což mohli uplatnit, pokud by byli v budoucnosti vysláni na náboženské misie. Vzdělávání probíhalo v prostředí jezuitských kolejí.

Štverák (2007, s. 43) poukazuje na tyto klady a zápory vzdělávání, které poskytoval svým studentům jezuitský řád. Začneme nejprve kladnými stránkami. Velice kladně hodnotí prostředí jezuitských kolejí, kde probíhalo vzdělávání studentů. V této kapitole se máme zaměřovat hlavně na vyučující. Pojdme se tedy podívat, jak autor hodnotí práci učitelů, kteří vzdělávali studenty v prostředí jezuitských kolejí. Výuka byla vedena členy řádu. Ač zde vyučovali členové řádu, autor hodnotí tuto výuku jako pestrou. Učitelé se snažili o individuální přístup k žákům, vedli pedagogické deníky, bylo dbáno na to, aby příprava učitelů byla systematická, zkušení učitelé byli oprávněni přicházet do hodin a následně provádět jejich rozbor. Již v této době se objevuje postava

monitora – učitelova pomocníka. Úkolem monitora bylo pomáhat žákům, kteří ve výuce zaostávali. Rodičům žáků bylo umožněno navštívit vyučovací hodinu, hospitaci, veřejné zkoušky a diskuze. Teď se podíváme na zápory, které zmiňuje autor ohledně učitelů. Tehdejší učitelům vytýká, že se učitelé často střídali.

Nyní tedy něco více o řádu jezuitů. Vacínová (2009) dokonce nazvala jezuitské vzdělávání monopolem na poli vzdělávání v tehdejší době. Budeme se zamýšlet hlavně nad postavou učitele v prostředí jezuitské koleje a nad jeho prací. Zjistili jsme, že jezuité měli velmi propracovaný systém vzdělávání. Učitelé tehdejší doby nesměli zanedbat přípravu, byli podrobováni hospitacemi od starších kolegů, vedli si pedagogické deníky a záznamy. Možná by si mnoho z nás řeklo, že vzdělávání v rámci řeholního řádu nemohlo mít kvalitní úroveň, ale již v této době se zde objevuje postava monitora. O mnoho století později se něco jako tehdejší monitor objevuje i v prostředí současné školy. Jedná se o pozici asistenta pedagoga. Z toho lze usuzovat, že vzdělávací systém jezuitů byl v mnohém pokrokový a mnoho prvků z tohoto vzdělávání lze najít na mnohých středních školách i dnes, ve 21. století.

3.3 18. STOLETÍ

Roku 1775 bylo reformováno vzdělávání na středních školách. Rok 1773 přinesl konec řádu Jezuitů. Tento řád ve velkém vzdělával studenty na svých gymnáziích. Po zrušení řádu připadla všechna jezuitská gymnázia státu, který se ovšem potýkal s nedostatkem učitelů pro necírkevní gymnázia, proto často na gymnáziích, která již nepatřila církvi, vyučovali bývalí členové řádu Jezuitů. Gymnázium se v tehdejší době skládalo z pěti tříd. Studium na gymnáziu bylo v té době pětileté. Tři roky v gymnáziu byly se zaměřením gramatickým, dva poslední roky byly humanitní. Právě v této době začíná vznikat funkce třídního učitele, neboť učitel v gramatické třídě vedl svou třídu celé tři roky studia, do dvou vyšších ročníků chodil vyučovat pouze svou aprobaci. Mezi některé předměty, které studenti museli během studia na gymnáziu absolvovat, patřila například výuka: náboženství, dějepisu, matematiky, přírodních věd, starověké mytologie a řečtiny. Ve výuce byly používány schválené učebnice. Profesory na gymnáziu se stávali pouze úspěšní absolventi univerzitních studií. V gymnáziích se vyučovalo nejprve latinsky, od roku 1781 byla latina nahrazena němčinou

jako hlavním vyučovacím jazykem. Gymnázium bylo řízeno ředitelem školy, který se zodpovídal zemské školské komisi, jejímiž členy byli školští inspektoři. (Kuzmin, 1981)

Na základě výše těchto poznatků je možné tvrdit, že pro působení na pozici gymnazijního profesora v 18. století nebylo nutné získání pedagogického vzdělání. Budoucí gymnazijní profesor tedy byl absolventem univerzity a měl dostatečné znalosti ve svém oboru.

Somr (1987) shledává jako významné osobnosti pro oblast školství Marii Terezií a Josefa II, neboť oba byli osvícenými panovníky. Jejich moderní názory se promítaly ve všech oblastech života podaných. Tím pádem školství nebylo výjimkou. Marie Terezie se snažila školství ve své době posílit. Povolala proto odborníka J. I. Felbingera z Pruska. Felbinger měl vlastní způsob vyučování který se snažil aplikovat i na školách na našem území. Vykazoval velké úspěchy i na půdách škol elementárních. Ovšem tato diplomová práce se zabývá středoškolským vzděláváním a vzděláním učitelů na středních školách. Zasloužil se mimochodem o zavedení veřejných zkoušek na konci každého semestru. Byl velmi inspirován pedagogem Resewitzem v Německu, jenž byl propagátorem vyučování základům řemesel již v rámci měšťanských škol. Povinná školní docházka se zatím týkala jen dětí ve věkovém rozmezí 5-12 let. Mladí lidé do věku 20 let měli o nedělích docházet na 2 hodiny opakování. Tato výuka měla sloužit jako doplněk k základnímu vzdělání. (Somr, 1987) Jak uvádí Somr (1987), v tomto období stále nelze hovořit o povinném středoškolském vzdělávání, neboť dle autora se žáci připravovali pro budoucí povolání již na půdě triviální školy. Autor připisuje důvod směřování reformy zejména na oblast triviálního školství tak, že nejprve se lidé díky reformě museli naučit řádně číst, psát a počítat. Potom teprve mohla reforma směřovat i k dalším stupňům škol. Somr (1987) uvádí i něco bližšího o tom, jaké vzdělání musel mít učitel v období 18. století. Budoucí učitelé byli vzdělávání v tzv. preparandách. Jednalo se o školu, která se skládala ze čtyř ročníků. Studium na preparandě ukončovalo závěrečnou zkouškou. Preparandy pro učitele sídlily v sídlech některých hlavních škol a v sídlech školních komisí. Somr (1987)

V poslední třetině 18. století pracuje na profesi učitele 3000 lidí. Ovšem vzdělání učitelů není jednotné. Na školách ve městech učí i vysokoškolsky vzdělaní učitelé, kteří vystudovali teologickou nebo filozofickou fakultu, na venkově bývají učitelé s nízkým vzděláním. Štverák (1983). Vališová (2011) přichází s informací, že učitelé středních škol byli vždy absolventy vysoké školy, a to filozofické nebo přírodovědecké fakulty. Preparandia a učitelské ústavy sloužily dle autorky pouze ke vzdělávání učitelů obecných (národních) a měšťanských (hlavních) škol, což dle současné školské soustavy odpovídá prvnímu a druhému stupni základní školy, případně nižšímu stupni gymnázia. Změnu v názvu škol přinesla rozsáhlá školská reforma v roce 1869. Vališová (2011)

3.4 19. STOLETÍ

Do počátku 19. století se přenáší z konce století 18. století nové pojetí učitelské profese. Přichází totiž model vlasteneckého učitele. Učitel vlastenec je učitel, který se prostřednictvím své profese působí jako národní buditel a již nepotřebuje kromě učení ve škole vykonávat další práci k tomu, aby se uživil. V rámci své profese usiluje i o rozvoj češtiny jako národního jazyka a snaží se zabránit utlačování lidí prostřednictvím církve. Významnými představiteli vlasteneckých učitelů jsou Jan Jakub Ryba a Jan Nepomuk Filčík. Oba tito učitelé měli společný boj proti ovlivňování školství církví. J.N. Filčík vytvářel i metodické spisy a příručky pro učitele, vyučoval učitele novým metodám k aktivizování žáků ve výuce. Filčík vybudoval v rámci své vzorné dvoutřídní školy i oddělení pro vzdělávání adeptů k zkoušce do tříměsíčního kurzu pro učitele. Jeho hlavní činností je pedagogická činnost s žáky ve škole. Dříve bývalo běžné, že si kantor přivydělával zpěvem či hraním v kostele a na kulturních akcích v místě, kde působil. Štverák (1983)

Pro toto období je důležité, že se začínají objevovat první snahy o vysokoškolské vzdělání učitelů. Štverák (1983). Kasperová (2018) odkazuje na myšlenky spisovatele Karla Havlíčka Borovského o nutnosti univerzitního vzdělání pro učitele, neboť učitel má povzbuzovat národ a měl by být vysokoškolsky vzdělán rovněž jako lékař i kněz. Vzhledem k tomu, že tyto myšlenky pronášel Borovský v 50 letech 20. století, jde o velmi pokrokové názory. Ještě dále než Borovský došel Gustav Adolf Lindner, který

byl ředitelem učitelského ústavu v Kutné Hoře a později působil i jako profesor pedagogiky na dnešní Karlově (v 19. století Karlo-Ferdinandově) univerzitě. Lindner navrhl přímo existenci vysoké školy pro budoucí učitele, která by byla vysokou školou sama o sobě, ne v rámci univerzity a nesla by název „Vysoká škola pedagogická“. Postavení Lindnerovy „Vysoké školy pedagogické“ mimo univerzitní rámec mělo své praktické opodstatnění – absolventi učitelských ústavů neměli maturitu. Proto by tedy tato škola byla přístupna všem absolventům dnešních středních škol. V této době bylo povinné vysokoškolské vzdělání pouze pro ředitele škol, učitele na učitelských ústavech a zemské školní inspektory Kasperová (2018). Kasperová (2018) a Váňová (2011) jsou díky tomuto tvrzení v rozporu. Váňová (2011) uvádí, že pro učitele středních škol bylo univerzitní vzdělání povinné a učitelské ústavy sloužily pouze pro vzdělání učitelů dnešních základních škol a nižších stupňů víceletých gymnázií.. V tomto období se ke změně učitelského vzdělání a postavení nevyjadřovali pouze výše zmiňovaní, ale například i spisovatel Jan Neruda, který ve svých fejetonech vyjadřoval názory na všechny stupně škol a jejich učitele. Neruda prostřednictvím svých názorů prosazoval zvýšení finančního ohodnocení, vzdělání a sociálního postavení učitelů. Štverák (1983) Podobný názor zastával i velký český pedagog Gustav Adolf Lindner, který během své mnohaleté pedagogické kariéry zastával funkci ředitele učitelského ústavu v Kutné Hoře, působil jako zastupující profesor matematiky a fyziky na gymnáziích v Jičíně a Rychnově nad Kněžnou. Nelze nezmínit ani jeho působení v roli vysokoškolského pedagoga. Lindner prosazoval, stejně jako další vzdělání lidé v této době, vyšší vzdělání pro učitele. V rámci učitelského ústavu provozoval seminář pro učitele z praxe. Učitelé, kteří se účastnili semináře, získali své učitelské vzdělání na dvouletých preparandách. V roce 1870 se prodlužuje vzdělání pro učitele na čtyři roky a vznikají učitelské ústavy. Váňová (2011) uvádí, že učitelské ústavy ale nepřipravovaly absolventy pro výkon učitele střední školy. Absolventi učitelských ústavů našli uplatnění jako učitelé národních, obecných nebo měšťanských škol. Dnes bychom mohli říci, že se jednalo o učitele na základních školách. Kádner In Cach dále uvádí, že Lindnerovy snahy o prosazení vysokoškolského vzdělání učitelů jsou promítnuty v jeho díle „Vysoká škola pedagogická“ (1870). Kádner In Cach (1981) tvrdí, že rok 1849 přinesl příznivou změnu pro středoškolské profesory. Filozofická fakulta přestala být jen přípravným studiem a připravovala kandidáty na pozice

středoškolských profesorů. Podobnou úlohu jako Filozofická fakulta měla i Přírodovědecká fakulta. Následuje i nastavení zkušebního řádu pro profesory středních škol. S výše uvedeným se shoduje i Vališová (2011), která rovněž tvrdí, že středoškolští profesori se vzdělávali na filosofických a pedagogických fakultách. Autorka dále uvádí, že změny ve zkušebním řádu středoškolských učitelů z roku 1856 přinesly Lindnerovy snahy o úplné pedagogické vzdělání učitelů středních škol včetně pedagogické praxe. Tyto snahy vyvrcholily tím, že rakouská vláda od roku 1884 prodloužila studium v učitelských oborech pro střední školy o rok. Kádner In Cach tuto informaci doplňuje tím, že místa na gymnáziích uvolnili těmto vysokoškolsky vzdělaným profesorům stoupenci církevních řádů. Ovšem i tento jev hodnotí Kádner jako neuspokojivý a žádá reformu ve vzdělávání středoškolských profesorů. Kádner dodává fakt, že názory na to, že tyto fakulty připravovaly budoucí středoškolské učitele, byly různé. Sám Kádner se přiklání k názoru, že je velmi složité pro obě fakulty pěstovat vědu a zároveň připravovat odborníky pro učitelskou praxi a učit je praktickým dovednostem pro jejich učitelskou činnost. Je důležité, aby fakulty neubíraly ani z vědeckosti ani z praktické přípravy budoucích učitelů. Autor proto na základě těchto skutečností vyslovuje myšlenku, aby byla speciálně pro přípravu středoškolských profesorů vytvořena v rámci univerzity nová fakulta. Váňová (2011) tvrdí, že v období 19. století se budoucí učitelé středních škol vzdělávali na filosofické a přírodovědecké fakultě. Ovšem i toto vysokoškolské vzdělání budoucích učitelů prošlo mnoha změnami. Na středních školách, zejména gymnáziích, byli vzděláváni vysocí státní úředníci, vznikla nutnost, aby se jim dostávalo kvalitního vzdělání od kvalitně vzdělaných učitelů. Jak již bylo výše zmíněno, učitelé středních škol měli vysokoškolské vzdělání. Zákon tehdy připouštěl mnoho možností, jak mohl budoucí středoškolský učitel získat vzdělání. Rozdílnost spočívala zejména v tom, jaký předmět chtěl vyučovat. Pověštinou učitelé na středních školách byli absolventy filozofické nebo přírodovědecké fakulty. Rozdílnost se týkala učitelů tělesné výchovy, výtvarné výchovy, deskriptivní geometrie, technického kreslení. Učitelé výtvarné výchovy na středních školách byli absolventy výtvarné akademie, případně k výkonu profese učitele výtvarné výchovy postačovala uměleckoprůmyslová škola. Učitelé geometrie a technického kreslení se vzdělávali na technických vysokých školách a budoucí tělocvikáři absolvovali zvláštní kurzy v rámci filozofické fakulty. Vzdělávání učitelů náboženství bylo v kompetencích církve.

Tento systém trval až do vzniku samostatného Československa v roce 1918. Autorka uvádí, že toto studium bylo ve velké většině zaměřené pouze na aprobace, který student studoval. A bylo jen malé zastoupení společného všeobecného studijního základu pro učitelské obory, což zavinila tzv. provizorní reforma v roce 1849. Studenti konali zkoušky jen ze svých oborů, zkoušky z filozofie a dalších oborů byli zrušeny. Tato skutečnost trvala jen do roku 1856, kdy zkoušky ze všeobecného univerzitního základu byly opět zavedeny definitivním zkušebním řádem. Na filozofické fakultě mohli budoucí učitelé středních škol studovat matematické, přírodovědné, literární a jazykovědné obory. Po státních zkouškách konali absolventi zkušební rok, během kterého vyučovali na středních školách. Tento zkušební rok neměla na starosti univerzita. Nový středoškolský učitel byl svěřen do rukou staršího kolegy, od kterého se učil praktickým dovednostem. V mnohých případech šlo o první kontakty s praxí. V prvním pololetí mladý učitel absolvoval pouze hospitace a náslechy u zkušenějšího kolegy, ve druhém pololetí si vyzkoušel i sám vyučovat v rámci vlastních výstupů. Váňová (2011). Od roku 1897 je vysokoškolské studium pro učitele zkráceno o jeden semestr a je omezen počet domácích prací na jednu a dochází ke zrušení domácí práce z pedagogiky. Vališová (2011) Tato skutečnost je zajímavá, velmi připomíná funkci tzv. uvádějícího učitele v současném školství.

Konec 19. století přináší velké změny v rozvoji průmyslu (například nové stroje, výrobní postupy). Přichází tak rozvoj dělnické třídy. S nástupem složitějších výrobních procesů, které musel dělník ovládat, přichází i požadavky na vyšší vzdělání i pro dělníky. Autor tuto dobu označuje kapitalismem, na některých stránkách publikace i raným kapitalismem, který přetrval až do století dvacátého. (Kuzmin, 1981)

3.5 20. STOLETÍ

Kádner In Cach (1981) hovoří o tzv. školách pokračovacích. Tyto školy byly formou dalšího vzdělávání pro žáky, kteří dokončili obecnou školu. Žáci se po večerech a odpolednách učili nějakému řemeslu a vyučovali je odborníci z daných řemesel nebo příbuzných oblastí. Autor uvádí, že z těchto škol se později vyvinula odborná učiliště. Zde je tedy patrné, že již na začátku 20. století vyučovali na školách, které daly základ

odborným učilištím, odborníci z praxe – tedy mistři svého řemesla. Ovšem jaké vzdělání měli učitelé všeobecně vzdělávacích předmětů na školách pokračovacích již autor neuvádí.

Váňová (2011) udává další revizi zkušebního řádu středoškolských profesorů v roce 1908. Na základě této novely je vysokoškolské studium pro učitele středních škol prodlouženo na 4 roky a změny v obsahu vzdělávání. Zkušební rok pro absolventy učitelských oborů pro střední školy byl navíc obohacen o návštěvy kurzů, které byly prohloubením teoretické výuky na fakultě. Příprava středoškolského učitele včetně roku praxe trvala pět let. Zkušební rok probíhal u studentů ve skupinách. Tato forma přípravy učitelů středních škol byla v této podobě i deset let po založení samostatného Československa.

3.5.1 PRVNÍ REPUBLIKA (1918- 1939)

Jak uvádí Vališová (2011), prvních deseti letech samostatného Československa byla vysokoškolská příprava učitelů stejná již od roku 1911. V roce 1919 přichází snaha zajistit dostatek kvalifikovaných středoškolských učitelů. Na základě zákona č. 541 je zrušena roční praxe na středních školách a studium je tedy zkráceno na 4 roky. Váňová (2011)

V roce 1922 přichází kompromis, který se nazývá tzv. Čekatelský rok. Čerství absolventi čtyřletého studia na vysoké škole rok běžně vyučovali na středních školách, pobírali však nižší plat než zkušení učitelé. Další změny ve vzdělávání učitelů středních škol přinesl rok 1930. Budoucí učitelé středních škol skládali během studia dvě státní zkoušky. První státnice konali na konci druhého ročníku a poslední na konci čtvrtého ročníku. Zkušební rok již obnoven nebyl. Studium bylo prohloubeno v rámci tzv. všeobecného univerzitního základu. Studentům byly pevně stanoveny požadavky a povinnosti v rámci studia. Posledním předpisem v tomto období je zkušební řád z roku 1934. Nově vystudovaný středoškolský učitel musel po absolvování studia splnit tři roky praxe a tzv. ustanovovací zkoušku. Ustanovovací zkoušku nebylo možné konat bez splnění tříleté praxe. Ustanovovací zkouška byla zaměřena na praktické dovednosti z aprobačních předmětů, jejich metodiky a teoretickou část zkoušky činila zkouška z didaktiky, teoretické pedagogiky, školských zákonů, metodik a dějin pedagogiky.

Tato reforma byla kritizována odborníky z oboru psychologie. Předmětem kritiky se stal zejména skutečnost, že studenti učitelství pro střední školy se během studia věnují zejména pedagogice, nikoli psychologii. Tato situace vedla k anketě mezi středoškolskými učiteli. Na základě této ankety byla snaha ustanovit praxi v rámci čtyřletého studia ustanovena na jeden semestr. K realizaci tohoto návrhu již však nedošlo.

Červenka (2018) uvádí, že učitel na gymnáziu či jiné střední škole v období tzv. První republiky v Československu byl absolventem filosofické nebo přírodovědecké fakulty. Pedagogickou fakultu ještě nebylo možné vyžadovat, neboť Kovářiček (1984) i Štverák se shodují na vzniku pedagogických fakult v roce 1945. Červenka (2018) se tedy na této skutečnosti shoduje s Vališovou (2011). Červenka (2018) navíc dodává, že středoškolskému učiteli rostl plat častěji než současnému učiteli a středoškolský učitel měl v období tzv. první republiky i lepší podmínky pro výkon své profese. Opravy písemek, správcovství kabinetů a dalších prostor bylo honorováno. Středoškolskému učiteli se každý rok zvyšoval plat přibližně o 20 %. Na konci své učitelské kariéry si mohl učitel dovolit koupit dva nové automobily ročně. Autor při dnešních cenách nových automobilů dodává, že na dnešní dobu by si středoškolský učitel musel na konci své kariéry vydělat až milion korun ročně. Autor připouští toto srovnání jako velmi složité a obtížně srovnatelné.

3.5.2 VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

Váňová (2011) se shoduje se Štverákem ( ) a Kovářičkem ( ) ve informaci, že vzdělání učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů bylo na rozdíl od vzdělávání učitelů na základních školách uskutečňováno v rámci vysokoškolské profesní přípravy. Od roku 1945 byly na základě dekretu prezidenta republiky zakládány v rámci vysokých škol pedagogické fakulty. Konkrétně se jednalo o dekret č. 132/1945 s názvem Dekret prezidenta republiky o vzdělání učitelstva. Tento dekret ustanovil, aby vzdělání učitelů všech stupňů škol probíhalo v rámci vysokých škol na pedagogických a dalších fakultách. Váňová (2011) podotýká, že zřízení pedagogických fakult z velké části existenčně ohrozilo filosofické a přírodovědecké fakulty, které doposud středoškolské učitele připravovaly. Na základě dalšího nařízení ministerstva školství z roku 1946 se na

pedagogických fakultách museli vzdělávat všichni učitelé, kteří chtěli vyučovat na středních školách. To znamená i ti, kteří studovali předměty své aprobace na jiných fakultách. Pedagogické fakulty byly na základě protestů zrušeny a vzdělávání učitelů středních škol bylo přeneseno na vysoké školy pedagogické. Strouhal (2016) dodává, že toto vzdělávání bylo vyjmutο z prostředí univerzity. Přírodovědecké a filozofické fakulty již nesloužily ke vzdělávání učitelů, ale pouze pro vzdělávání vědeckých odborníků v daných oblastech. Váňová (2011) a Strouhal (2016) se shodují v tom, že pedagogické fakulty byly zrušeny. Strouhal (2016) navíc dokládá i přesný rok zrušení 1953. Oba autoři tvrdí, že profesor Otokar Chlup byl proti rušení pedagogických fakult a stál ve vedení pedagogické fakulty při Univerzitě Karlově v Praze.

Pedagogické fakulty v roce 1953 zrušil zákon 31/1953⁷. V tomto zákoně lze vyčíst, že pro vzdělávání učitelů devátého až jedenáctého ročníku střední školy sloužily takzvané vysoké školy pedagogické. Ke studiu na vysoké škole pedagogické se mohli hlásit absolventi jedenáctiletých středních škol, pedagogických škol a škol odborných. Na základě tohoto zákona bylo upraveno vzdělávání učitelů středních škol jen do roku 1960, kdy tento zákon nahradil zákon č. 186/1960. Váňová (2011) uvádí, že velká změna ve vzdělávání učitelů středních škol přišla v roce 1959. Ve zmíněném roce se učitelé středních škol začali opět vzdělávat na fakultách v rámci univerzit. V tomto roce jsou založeny i dvě nové fakulty - matematicko-fyzikální fakulta a fakulta tělesné výchovy a sportu. Pedagogické fakulty byly obnoveny v roce 1964. Ovšem jejich pojetí bylo zcela jiné. Obnovené pedagogické fakulty již nevzdělávaly učitele středních škol, ale pouze učitele prvního a druhého stupně škol základních. Vzdělávání středoškolských učitelů bylo v kompetenci dalších univerzitních fakult, které získaly pověření pro vzdělávání středoškolských učitelů. Spilková (2004) též zmiňuje, že vzdělávání učitelů středních škol do této doby probíhalo na filozofických a přírodovědeckých fakultách VŠ, vysokých školách pedagogických a vyšších odborných pedagogických školách. V 60. letech 20. století vznikla matematicko-fyzikální fakulta a fakulta tělovýchovy a sportu. Obě nově vzniklé fakulty rovněž vzdělávaly budoucí středoškolské učitele. A

---

⁷ Zákon o školské soustavě a vzdělání učitelů. In: *31/1953 Sb.*, 1953, 18/1953. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1953-31>

pedagogické fakulty tak měly konkurenci ze strany ostatních fakult, které vzdělávaly budoucí učitele středních škol. Spilková (2004) se tak shoduje s Váňovou (2011). Somr (1987) uvádí uplatňování tzv. sovětského modelu vzdělávání učitelů na našem území. Spilková (2004) tuto informaci doplňuje tím, že studenti učitelství ruského jazyka museli absolvovat povinnou studijní stáž v SSSR ve třetím ročníku. A ohledně sovětského modelu vzdělávání dodává, že studenti učitelství se během studia museli učit ruský jazyk a absolvovat základy marxismu a leninismu. V roce 1976 přichází snaha vytvořit jednotnou profesní přípravu učitelů druhého stupně základních škol a škol středních. Od roku 1976 přechází možnost vzdělávat učitele středních škol na pedagogické fakulty i další fakulty v rámci univerzity. Další fakulty v rámci univerzit mají možnost vzdělávat kromě učitelů středních škol i učitele druhého stupně základní školy. Zájemci o studium tedy mnohdy upřednostňovali učitelské obory na odborných fakultách v rámci univerzit. Na základě této skutečnosti vydala akreditační komise po roce 1989 rozhodnutí. Pedagogické fakulty tak s přihlédnutím k výše zmíněné skutečnosti a rozhodnutí akreditační komise přestaly vzdělávat středoškolské učitele a poskytované učitelské vzdělání bylo zaměřeno jen na budoucí učitele základních škol. Že se vzdělání učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů na středních školách prolínalo se vzděláváním učitelů druhého stupně základních škol, dokládá i vyhláška z roku 1984. Na základě této vyhlášky je stanoveno odpovídající vzdělání učitele všeobecně vzdělávacích předmětů na střední škole. Zajímavá je skutečnost, že požadavky na vzdělání učitele druhého stupně základní školy a učitele všeobecně vzdělávacích předmětů se vzájemně prolínají. U obou se požaduje vysokoškolské vzdělání. V tabulce u každé učitelské specializace je sloupec požadované vzdělání a sloupec nazvaný vzdělání nahrazující požadované. Už v této době byla možnost uznání některého neučitelského vzdělání. Všichni učitelé všeobecně vzdělávacích předmětů museli získat vysokoškolské vzdělání. Nyní budou vybrány všeobecně vzdělávací předměty pro účely této diplomové práce a nároky na učitele těchto předmětů na středních školách. Hlavním požadavkem na vzdělání učitele všeobecně vzdělávacích předmětů střední školy je absolvování oboru učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro střední školy, případně absolvování doplňujícího učitelského studia. Následující výčet se zaměřuje hlavně na absolventy neučitelských oborů vysokých škol, kterým je věnováno téma této práce.

Výtvarná výchova – absolutorium na umělecké škole + zkouška pedagogické způsobilosti pro střední školy

Cizí jazyk- cizí jazyk, který není v kombinaci aprobační učitelství oborů. Kdo chtěl vyučovat tomuto cizímu jazyku, musel vystudovat filologii daného cizího jazyka na vysoké škole.

Spilková (2004) udává délku studia učitelství pro střední školy jako pětiletou. Poprvé přišli studenti učitelství do kontaktu s učitelstevní praxí ve třetím ročníku studia. Delší a rozsáhlejší praxe byla určena pro studenty 4. a 5. ročníku. Rozsah praxe se lišil podle jednotlivé aprobační, kterou student studoval. Praxe pro učitelství výtvarné výchovy byla pouze v pátém ročníku. V případě učitelství branné výchovy byl rozsah praxe naopak navýšen. Během studia prošli studenti ve všech ročnících pedagogicko-psychologickou přípravou. Nabídka aprobačních předmětů na pedagogických fakultách byla poměrně omezená.

4 SOUČASNÝ MODEL VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ STŘEDNÍCH ŠKOL

Příchod roku 2000 přinesl v českých zemích jednu velkou změnu ve vzdělávání učitelů třetího a druhého stupně, tudíž i učitelů středních škol. Rozdělení vysokoškolského studia do dvou stupňů přináší pro studenty možný problém v uplatnění s již ukončeným bakalářským vzděláním. Autor kritizuje rozdělení i z důvodu problematiky uchopení učitelství profese, neboť profese učitele je velmi obsáhlá. Studenti tedy během studia, které je rozděleno do dvou stupňů – tříletého bakalářského a dvouletého navazujícího magisterského stupně, mají problém s nabýváním praxe i teorie. Autor tento postup, jehož realizace vznikla jako reakce na tzv. Boloňskou deklaraci roku 1999, hodnotí jako nesmyslný a kopírující ostatní státy.(Urbánek In Krajčová, 2013)

Jak již bylo uvedeno, všechny učitelství studijní programy, které vedou k získání kvalifikace učitele střední školy, jsou strukturovány. Bakalářské studijní programy na pedagogických fakultách tedy můžeme rozdělit do tří typů: První typem jsou bakalářské programy, které nabízejí studium pouze jednoho oboru. Student může

po úspěšném absolvování tohoto programu pokračovat v magisterském učitelském nebo neučitelském programu. Některé jednooborové bakalářské programy nabízí studentům možnost výběru i dalšího předmětu, kterému by se mohli věnovat i v pozdějším magisterském studijním programu. Druhou možností bakalářského učitelského studijního programu je studijní program s pevně stanovenou dvouoborovou aprobačí již od bakalářského stupně studia. Třetí možností je studium pouze jednoho vědního oboru, tudíž výhradně jednooborový studijní program. Autorka hodnotí, že studium v takovém studijním programu může jeho absolventa značně omezit ve výběru navazujícího magisterského programu, neboť magisterské učitelské programy jsou většinou realizovány jako dvouoborové. (Coufalová, Vaňková, 2010)

Vašutová (2004) In Asztalos (2010) vidí problém vzdělávání budoucích učitelů na pedagogických fakultách jako problematický zejména z hlediska zejména obsahu studijního programu a v kvality přijatých uchazečů. Ohledně kvality uchazečů může být zmíněn názor Danielové (2010). Danielová (2009 In Asztalos 2010) kritizuje uchazeče o studium v učitelských studijních programech na vysokých školách. Autorka vytýká zejména motivaci studentů ke studiu. Mnoho uchazečů o studium v učitelských studijních programech si neklade přihlášku ke studiu učitelství na první místo. Přihláška ke studiu v učitelském studijním programu bývá tedy jen nutnou alternativou pro případ, že student nebude přijat ke studiu jinde. Autorka tvrdí, že pokud jsou takoví uchazeči nakonec přijati ke studiu v učitelském studijním programu, chybí jim dostatek motivace ke studiu a motivovanost i pro výkon učitelské profese po úspěšném dostudování učitelského oboru a získání učitelské kvalifikace.

Spilková (2004) uvádí, že po roce 1989 se začalo studium učitelství více přizpůsobovat zájmům studentů. Vzrostla nabídka kombinací aprobačních předmětů v nabídce pedagogických fakult. Na pedagogické fakulty přichází i učitelské obory, které dříve v nabídkách pedagogických fakult nebyly. Z výuky byla vyřazena branná výchova a omezila se výuka ruského jazyka v učitelském studiu. Nově se ke studiu učitelství mohli hlásit i zdravotně postižení studenti. Výuka marxismu byla nahrazena škálou volitelných společenskovedních disciplín. Autorka sledovala vybrané pedagogické fakulty – jednu tradiční a dvě regionální. Na tomto základě vysledovala změnu v rámci pedagogicko- psychologické přípravy studentů učitelství pro střední

školy v rámci studia. Autorka jmenuje například Pedagogickou fakultu UK v Praze, která na počátku 90. let měla v nabídce i jednooborové bakalářské učitelství obory. Tyto obory řešily nedostatek učitelů cizích jazyků. Ano, zde je patrné, že situace nedostatku učitelů již v minulosti nastala a bylo nutné ji řešit. Spilková (2004) uvádí standardní délku studia pro učitele střední školy pět let.

4.1 AKTUÁLNÍ MOŽNOSTI DOPLNĚNÍ UČITELSKÉ KVALIFIKACE PŘI ZAMĚSTNÁNÍ

Vysoké školy v rámci kombinovaného studia nabídku učitelství bakalářských a navazujících magisterských oborů. Nutno dodat, že některé obory se zaměřením na učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů nelze studovat v kombinované formě. Vzhledem k tomu, že se tato diplomová práce zabývá učiteli všeobecně vzdělávacích předmětů SŠ, budou zde zmíněny jen obory zaměřené na vzdělávání učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů v kombinované formě studia.

Na základě Zákona 563/2004 Sb. je postačující, pokud si absolvent neučitelství oboru, který odpovídá charakteru vyučovaného předmětu, studiem na VŠ doplní bakalářské studium v učitelství oboru.

Pokud by chtěl člověk s již dokončeným vysokoškolským vzděláním získat kvalifikaci učitele střední školy pro vyučování předmětu, který odpovídá vystudovanému oboru, musel by tedy studovat bakalářský obor učitelství zaměřený pro daný všeobecně vzdělávací předmět, případně kvalifikaci učitele střední školy získat studiem v programu celoživotního vzdělání zaměřeného na přípravu učitelů středních škol. Výše zmíněné studium celoživotního vzdělání poskytují vysoké školy. Podle výše zmíněného zákona si musí absolvent neučitelství oboru doplnit tzv. studium v oblasti pedagogických věd. To znamená, že musí nejprve získat pedagogickou kvalifikaci. Pokud toto vzdělání ředitelům školy nepostačuje, může si takto vysokoškolsky vzdělaný člověk doplnit aprobaci „svého“ předmětu v dalších programech celoživotního vzdělávání, které vedou k získání způsobilosti k vyučování dalšího vyučovacího předmětu. (Zákon 563/2004 Sb).

5 CELKOVÉ POŽADAVKY NA UČITELE STŘEDNÍ ŠKOLY

V této části diplomové práce budou shrnuty všechny požadavky, které jsou kladeny na učitele všeobecně vzdělávacích předmětů na středních školách. Tato kapitola má své opodstatnění z důvodu, že na učitele střední školy nejsou kladeny pouze požadavky na vzdělání dané zákonem. Učitelská profese jako každá profese má svou náročnost a své specifické požadavky. Tyto požadavky na učitele a učitelovy kompetence se v průběhu jednotlivých časových období proměňují. (Spilková, 2004) Nyní budou shrnuty poznatky jednotlivých odborníků z oblasti pedagogických věd tak, aby se jednalo o co možná nejvíce objektivní pohled na profesi učitele.

Dle Pařízka (1988) tvoří profesi učitele jako celek více aspektů. Již před více než třiceti lety autor předkládá, že učitel musí mít pro výkon své profese nejen vzdělanostní předpoklady, které jsou dány pětiletým studiem na vysoké škole. Zdroj dokonce přiznává srovnatelnost délky vysokoškolské přípravy učitele s délkou vysokoškolské přípravy na lékařskou profesi. Navíc dodává nutnost toho, aby se učitel během své profesní kariéry dále vzdělával a rozvíjel. Osobnostní předpoklady vidí autor v učitelově temperamentu. Jako další požadavek zmiňuje Pařízek (1988) učitelovu tvůrčí snahu a tvořivost. Pokud si z jeho tvrzení o učitelově tvořivosti odmyslíme některé pasáže o politických úkolech a stranických úkolech, neboť publikace vznikla v socialistickém Československu, je velká část poznatků použitelná i do současné praxe. Autor přemýšlí nad tím, zda učitel potřebuje k výkonu svého povolání tvořivost, dnes bychom mohli říci kreativitu a do jaké míry tvořivé myšlení může při výkonu svého povolání využít. Autor se opírá o teoretická východiska Tolstého i Lindnera. Lukášková (2002, 2003) In Spilková (2004) uvádí jako základní znak učitelovy profesionality jeho „professional knowledge“, čímž autorka vysvětluje, že kvalitní učitel by měl dokázat propojit teoreticky získané znalosti a dovednosti s praxí. Na základě toho lze usuzovat nutnost kvalitní teoretické přípravy. Tato myšlenka ale může současně vést i k zamyšlení, jestli jsou všichni absolventi učitelských oborů na pedagogických fakultách schopni uplatňovat nabyté teoretické znalosti a dovednosti dokonale v praxi. Schulman In Spilková (2004) popisuje sedm oblastí teoretických znalostí, které

má učitel ovládat. Mezi tyto oblasti patří například znalosti z daného oboru, obecné pedagogické znalosti (do těchto znalostí řadí například i principy a strategie výuky, znalosti didaktické, oborově didaktické znalosti). Tomková (2012) uvádí, že každý autor uvádí jiné standardy pro učitelskou profesi a požadavky na učitele. Nejčastěji se všichni autoři odborné literatury shodují v těchto požadavcích: Učitel by měl být ochoten se celoživotně vzdělávat, měl by mít znalosti z oblasti didaktiky a pedagogiky a to včetně didaktiky svého vlastního oboru, měl by zvládat komunikovat s žáky, rodinami žáků, kolegy v práci i s nadřízenými. Po přečtení výčtu učitelových znalostí a schopností lze usuzovat, že vysokoškolsky vzdělaný odborník nemusí tyto všechny oblasti splňovat. Zřejmě bude postrádat znalosti pedagogické, didaktické a znalosti z oborové didaktiky. Po shrnutí všech důležitých aspektů docházíme k tomu, že učitel ve své práci jistou míru tvořivosti opravdu potřebuje. V knize Pařízka (1988) je zmíněn příklad perfektně připravené vyučovací hodiny, během které studenti (žáci) již po deseti minutách výkladu ztrácí zájem o vykládané učivo. Učitel tedy smí být ve své práci kreativní, ale musí své počínání být v souladu například s učebními osnovami, školním řádem, atd. Dle autora tedy učitelova tvořivost tkví v tom, jak svým žákům a studentům podá učivo, jaké využije pomůcky, jak žáky zaujme. Učitelova tvořivost se může projevit i v případech řešení problémů. Pařízek (1988) doporučuje, aby učitel v případě řešení problémů a nestandardních situací nikdy neporušil společenské normy a nenarušoval výchovně vzdělávací proces. Autor zmiňuje dva příklady nestandardních situací na středních školách, kdy učitelé zasáhli každý jinak. Profesorka z gymnázia v Praze svolala třídní schůzku rodičů. Studenti se domluvili a nic doma neřekli. Na rodičovskou schůzku se místo rodičů dostavili oni sami. Profesorka, která vkročila do třídy plné studentů, žádala jejich přísné potrestání a řešila vzniklou situaci s vedením školy. Autor její chování obhajuje tím, že se strachovala o svou autoritu. Je zde i uvedeno, že mohla celou situaci vyřešit jinak- mohla s žáky promluvit a celou situaci si s nimi znovu vysvětlit. Jiný středoškolský učitel vkročil do třídy, kde na začátku hodiny seděli studenti s papírovými čepicemi na hlavách. Na dotaz proč mají papírové čepice, odpověděli, že je mají proto, aby se jim nevykouřilo z hlavy nové učivo. Jednu čepici vyrobili i pro učitele. Učitel tedy šel a vykládal novou látku s papírovou čepicí na hlavě. A nyní lze říci, že tyto dva případy krásně demonstrují to, že velkou roli hraje i učitelův temperament. I druhý případ by bylo možno řešit jako kázeňský přestupek,

žádat snížené známky z chování a další kázeňské tresty. Autor však tvrdí, že učitel by si zásadně narušil důvěru a vztah se třídou. Pařízek (1988) Z toho lze usuzovat, že učitel by měl mít tedy hluboké znalosti z psychologie a pedagogiky, aby mohl správně zasahovat i v takto vzniklých nestandardních situacích. Na základě těchto ukázek není jasné, jak by situace řešil vysokoškolsky vzdělaný odborník bez pedagogického vzdělání. Je složité určit, nakolik ovlivnily řešení dané situace učitelovy znalosti z oboru pedagogiky a psychologie a nakolik učitelova osobnost a vlastní důvtip.

Slavík (2017) doporučuje, aby učitelé byli hospitováni za účelem získání objektivního hodnocení a větší efektivity vyučování. Dále doporučuje, aby učitelé mezi sebou sdíleli své dojmy, postřehy a pokroky. Rovněž by měli hospitovat v hodinách i sobě navzájem a předávat si užitečné rady ohledně možností zkvalitnění výuky.

Z výše uvedeného tedy lze usuzovat, že studium v učitelském oboru sice naučí absolventa více teoretickým poučkám z oblasti pedagogiky, psychologie, didaktiky, ale nenaučí jej onomu umění učitelského řemesla.

Černotová (2011) studovala pedagogické deníky studentů učitelských oborů v Prešově. Na základě analýzy těchto dokumentů došla k poměrně zajímavému zjištění. Studenti učitelských oborů přichází do kontaktu se školní realitou poprvé až během řízené praxe v rámci studia, která probíhá nejprve formou naslechovacích hodin. Autorka uvádí, že tito mladí lidé si všechno, co v hodinách vidí, nesou podvědomě s sebou do své další pedagogické praxe. Mnoho studentů uvedlo i věci, které se jim ve vyučování nelíbily.

Teaching careers in Europe (2018) uvádí fakt, kdy v mnoha zemích Evropy získává nově příchozí, plně kvalifikovaný učitel pracovní smlouvu, než se ve svém zaměstnání osvědčí. V Polsku je pro změnu nastolen kariérní řád učitelů a nově příchozí učitelé, tedy učitelé začátečníci, dostávají běžně pracovní smlouvu na dobu určitou. Učitelé, kteří patří do druhého kariérního stupně už mohou získat i smlouvu na dobu neurčitou. Učitelé umístění dvou nejvyšších kariérních stupních již mají ze zákona nárok na pracovní smlouvu na dobu neurčitou.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 METODIKA VÝZKUMU, VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO CÍLE

Jak již bylo zmíněno v Úvodu této práce, výzkumná část se zabývá ochotou ředitelů škol zaměstnat absolventy vysokých škol neučitelských studijních oborů na pozicích učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů. Cílem je zjistit špatně obsaditelné aprobace všeobecně vzdělávacích předmětů na středních školách a prozkoumat problematiku, zda jsou ředitelé škol ochotni akceptovat absolventa neučitelského oboru na pozici vyučujícího některého z těchto předmětů.

O tom, že situace zřejmě nemusí být taková, jak uvádí výzkumy, dokládá článek Jiřího Karna z března 2019. Mimo jiné v článku autor zmiňuje vlastní zkušenost s nedostatkem učitelů v Moravskoslezském kraji v průběhu 2018, kdy byl evidován jako nezaměstnaný. I přes to, že se jedná o vysokoškoláka, který absolvoval vysokoškolské studium didaktiky a má úroveň ve dvou jazycích C1, byl na všech školách, kam poslal životopis, odmítnut. Přitom současný ministr školství neustále upozorňuje na nedostatek učitelů. Autor článku argumentuje tak, že se již ve své praxi setkal se zkušeností, kdy jsou některé předměty vyučovány nekvalifikovanými důchodci. V článku zmiňuje i případy vysokoškolsky vzdělaných lidí, kteří odešli pracovat do jiné oblasti, neboť je ve školství odmítli zaměstnat na pozici učitelů cizích jazyků. Karen (2019) [online], cit. [2019-03-07]

6.1 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU

Ochrana (2019) rozlišuje vědeckost a nevědeckost výzkumného problému. Vědeckým problémem se dle autora rozumí pouze takový problém, který lze zařadit do problematiky některé vědy. Problematiku zaměstnávání vysokoškolsky vzdělaných absolventů neučitelských oborů lze zařadit do pedagogiky, neboť problematika se týká školství, tak i do andragogiky, neboť tyto vysokoškolsky vzdělaní lidé jsou již dospělí.

Výzkumným problémem je tedy ochota ředitelů zaměstnat absolventy neučitelských oborů na VŠ na pozicích vyučujících všeobecně vzdělávacích předmětů na středních školách.

6.2 V MINULOSTI REALIZOVANÉ VÝZKUMY DANÉ PROBLEMATIKY

Poměrně rozsáhlý, celorepublikový výzkum, který se týkal učitelů, realizovalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky v prvních dvou měsících roku 2019. Oficiální název výzkumné akce zněl „Mimořádné šetření ke stavu zajištění výuky učiteli v MŠ, SŠ a VOŠ. Jednalo se o rozsáhlý výzkum v rámci mateřských, základních, středních a vyšších odborných škol. Výzkumu se zúčastnil velký počet respondentů, neboť účast ve výzkumném šetření byla povinná.

Co tedy na základě tohoto výzkumu MŠMT víme o učitelích střední školy? Na pozici učitelů středních škol působí na pozici učitelů přibližně 4500 zaměstnanců v celé republice. Věk učitele střední školy se nejčastěji pohybuje v rozmezí 45-64 let. Věkové zastoupení 55-64 let bylo zastoupeno četností 33 procenta věkové rozmezí 45 – 54 let získalo zastoupení 28 procent. Průměrný věk učitele všeobecně vzdělávacích předmětů je 48,4 let. Jsou zde i dotazy ohledně kvalifikace učitelů středních škol, ale není příliš rozebíráno, jaké konkrétní před Výzkumy na dané téma byly nejčastěji prováděny Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Další drobné výzkumy lze dohledat i v rámci kvalifikačních prací vysokoškolských studentů.

Výzkum MŠMT v roce 2019 probíhal na základě rozsáhlého dotazníkového šetření. Pro účely této práce se zaměříme pouze na vyučující všeobecně vzdělávacích předmětů na středních školách. Zaměříme se tedy na výzkum z roku 2019, zajímat nás bude Středočeský kraj. Pro účely této diplomové práce jsou hledány ve výsledku výzkumu následující informace:

- Počet učitelů středních škol ve Středočeském kraji
- Počet pedagogických pracovníků, kteří nesplňují kvalifikaci pro učitele všeobecně vzdělávacích předmětů.
- Počet učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů na středních školách v rámci Středočeského kraje
- Kvalifikovanost učitelů dle typu střední školy
- Vzdělání učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů ve Středočeském kraji

Na problematiku vzdělání učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů odpovídá zpráva z výzkumu MŠMT grafem č. 16. V tomto grafu je zakreslen i Středočeský kraj. Z příloženého grafu je patrná informace, že nejvíce učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů je zastoupeno absolventy učitelských oborů. Přibližně 25 % učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů získalo kvalifikaci absolvováním doplňujícího pedagogického studia. Ve zbývajících pěti procentech se jedná o absolventy ostatních pedagogických oborů. Žlutá barva (přibližně 4%) ukazuje učitele bez pedagogického vzdělání.

Ve zprávě výzkumu byly zjištěny tyto skutečnosti:

V rámci středních škol ve Středočeském kraji působilo v roce 2019 na pozici učitelů 4 315 osob.

Na konci školního roku 2019/2020 se odchodem učitelů do penze uvolní 232,3 učitelských úvazků.

Průměrný věk učitele střední školy v rámci Středočeského kraje vykazuje 47, 3 roku. Republikový věkový průměr učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů na středních školách činil 48,4 let.

Víme tedy, že školy se potýkají s nedostatkem kvalifikovaných pedagogů. Jsou však ředitelé škol ochotni zaměstnávat na pozici učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů

absolventy vysokých škol neučitelského zaměření? Pokud ano, jak si tito učitelé mohou doplňovat pedagogické vzdělání a jak si jej doplňují?

Jak si tito učitelé mohou doplňovat kvalifikaci učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů, určuje platná legislativa, která je zmíněna v teoretické části. Oblast výzkumu se tedy bude zabývat hlavně otázkou, zda si toto vzdělávání doplňují a jak. A také otázkou, zda jsou ředitelé škol ochotni zaměstnat na pozici učitele všeobecně vzdělávacích předmětů absolventy neučitelských oborů na vysokých školách

6.3 ORGANIZACE VÝZKUMU

Předmět výzkumu: Absolventi neučitelských oborů na VŠ a jejich působení na pozicích učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů na středních školách.

Výzkumné metody: Dotazníkové šetření, strukturovaný rozhovor (doplnění informací), obsahová analýza dokumentů

Cíle výzkumného šetření:

Zjistit, zda jsou ředitelé středních škol ochotni zaměstnat na pozici učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů středních škol zaměstnat odborníky z praxe

Zjistit jaké aproby učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů jsou nedostatkové

Zjistit počet absolventů neučitelských oborů VŠ bez pedagogického vzdělání na pozicích učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů.

Zjistit jakým způsobem si absolventi neučitelských VŠ oborů doplňují chybějící učitelskou kvalifikaci.

- Provést komparaci výsledků zjištěných výzkumem mezi jednotlivými druhy středních škol.
- Zjistit a zhodnotit stanovisko ředitelů škol k zaměstnávání odborníků z praxe, kteří by si byli ochotni učitelské vzdělání doplnit souběžně při zaměstnání v kombinované formě.

Druh výzkumu: smíšený dle Egera (2017)

6.3.1 ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU

Vzniklou situaci (nedostatek učitelů) ve školství by mohla částečně vyřešit plánovaná novela zákona o pedagogických pracovních. Původní záměr sliboval možné schválení novely a uvedení do praxe od září 2019. Doposud se tak nestalo. Názory veřejnosti na tuto novelu se však různí. Radní Pardubického kraje tvrdí, že v současné době krize ve školách nehrozí, ale v blízké budoucnosti bude odcházet do starobního důchodu velké množství učitelů. Jako nedostatkové přiznal aprobace fyzika, matematika a chemie. Osobně reformu schvaluje. Oproti tomu někteří ředitelé škol se vyslovili proti připravovanému návrhu na změnu zákona. Jako hlavní argument nejčastěji uvádějí, že tzv. „nepedagogové“ nesložili státní zkoušky z psychologie a pedagogiky, tím pádem nebudou nikdy umět dobře učit. Naprosto opačným názorem se vyslovil ředitel pardubické Střední odborné školy informatiky a ekonomie Delta, kterému by vynikající odborník z praxe na pozici učitele nevadil. Ovšem doporučuje, aby si tito učitelé doplnili alespoň didaktický kurz. (Štěpánová, 2019)

Štefflová (2019) zkoumá v rámci rozhovoru názory vybraných ředitelů základních škol na možnou změnu Zákona o pedagogických pracovních, neboť tato změna by se týkala 2. stupně základních škol a škol středních. Někteří ředitelé škol by případnou změnu zákona vítali, jiní by se změnou nesouhlasili a požadují zvýšení platů učitelům za účelem přílivu absolventů učitelských oborů na místa učitelů. Většina se však shoduje v názoru, že teoretické studium a pouhá odbornost dobrého učitele nevytváří. Například ředitelka základní školy ve Strančicích zmiňuje příklad přijetí mladé, kvalifikované absolventky učitelského oboru, se kterou se musela rozloučit, neboť práci učitelky nezvládala. Ředitelka školy dodává, že učitelský sbor stárne a obsadit některé

vyučovací předměty – zejména fyziku, přírodovědné předměty nebo výtvarnou výchovu je poměrně problematické.

Poměrně ostře se k zamýšlené novele zákona vyjadřuje Sárkozi (2019). Autor článku je přesvědčen, že otevření učitelské profese absolventům vysokých škol bez pedagogického vzdělání by znamenalo úpadek ve školství a nedostatek pracovního uplatnění pro kvalifikované učitele. Na konci článku přirovnává profesi učitele k profesi lékaře. A vyhrožuje argumentem, že časem by mohla novela přinést takovou změnu v požadavcích na učitele, kdy zákon přestane požadovat vysokoškolské vzdělání učitelů úplně a učitelem bude moci být každý s maturitním vzděláním.

Oproti tomu Koubová, Čihák (2020) přicházejí s dalším zajímavým příspěvkem. Jedná se o porovnání názorů výše zmiňovaného prezidenta spolku Pedagogická komora, Radka Sarköziho a právníka společnosti Scio, Jan Kaczor, novelu nezatrácuje. Naopak tvrdí, že ředitelům škol se prostřednictvím novely otevírá nová možnost získat a vybrat si pro školu kvalitní zaměstnance. Jako hlavní argument používá Kaczor skutečnost, že učitelé bez kvalifikace v jistém procentu na našich školách působí a mnozí z nich vykonávají svou práci dobře.

Jak je vidět z následujících článků, názory veřejnosti, ředitelů škol, politiků i dalších organizací na případnou změnu zákona jsou různé.

7 METODOLOGIE VÝZKUMU

Celý výzkum této diplomové práce je podpořen odbornou literaturou, zejména Hendlem (2017) a další literaturou zaměřenou na problematiku vědeckého výzkumu.

Výzkum je rozdělen do několika částí

Dle Hendla (2008) obsahuje kvantitativní výzkum tyto fáze:

1. Vyjádřit tvrzení, které navazuje na teoretickou problematiku.
2. Vymezení hypotéz a vzájemného vztahu mezi nimi.
3. Vyjádření vztahu mezi proměnnými ve výzkumném problému

4. Realizace výzkumu

5. Provedení závěrů a zhodnocení zda hypotézy jsou platné.

6. Aplikace výsledků výzkumu na problematiku z teoretické části.

Porovnáme teorii s výsledkem výzkumu.

Na základě Hendla (2008) byl vytvořen vlastní harmonogram výzkumného šetření:

1) Přípravná část – vymezení zkoumané problematiky, vymezení místa a času průběhu výzkumu, výzkumný vzorek, předpokládaný počet respondentů.

2) Sestavení otázek pro dotazníkové šetření a sestavení dotazníku

3) Ověření dotazníku na malém vzorku respondentů dle Hendla (2017)

4) Sběr dat pro dotazníkové šetření

5) Ukončení sběru dat

6) Vyhodnocení dotazníkového šetření

7) Sestavení strukturovaného rozhovoru pro ředitele škol

8) Anonymní strukturované rozhovory s řediteli škol (3 ředitelé škol, uveden pouze typ střední školy a okres)

9) Vyhodnocení dat získaných rozhovorem

10) Interpretace výsledků celého výzkumu

Celý výzkum této diplomové práce je podpořen odbornou literaturou, zejména Hendlem (2017) a další literaturou zaměřenou na problematiku vědeckého výzkumu.

Ochrana (2019) upozorňuje, že vědecký výzkum je opravdu vědeckým jen v případě, že zkoumá problematiku týkající se nějaké vědy. S přihlédnutím na výše zmíněný požadavek, zapadá problém kvalifikace, případně doplnění potřebné

kvalifikace učitelů vzdělávacích předmětů problém multidisciplinárního charakteru. Absolvent neučitelského oboru na vysoké škole je dospělý člověk, tudíž jeho doplňování vzdělání k získání kvalifikace učitele všeobecně vzdělávacích předmětů patří do oblasti vědního oboru Andragogika. Ovšem jeho zaměstnání učitele všeobecně vzdělávacích předmětů, kvalifikovanost pro výkon učitelské profese, problematika aprobovanosti patří do předmětu Pedagogiky. Předmětem výzkumu je skutečně vědní oblast.

7.1 PŘEDVÝZKUM

Zkušební dotazník obsahoval celkem 10 otázek, aby dotazník zbytečně neodrazoval respondenty vzhledem k počtu otázek.

Název dotazníku: Kvalifikace učitele všeobecně vzdělávacích předmětů SŠ a cesty k jejímu doplnění.

Počet otázek: 10

Respondenti: ředitelé SŠ ve vybraných okresech České republiky

Výzkumný soubor: ředitelé středních škol

Předpokládaný výzkumný vzorek: 15 ředitelů středních škol

Forma dotazníku: elektronická , dotazník dostupný na serveru www.surveymonkey.com

Výběr respondentů: náhodný, losem

Cíl výzkumu: Ověřit, zda jsou otázky v dotazníku správně formulovány a jsou dostatečně pochopitelné pro respondenty.

Termín realizace výzkumu: 1. 10. 2018-11. 10. 2018.

Způsob rozeslání dotazníku: elektronickou poštou

Předmět výzkumu: Učitelé VVP (všeobecně vzdělávacích předmětů) na SŠ (středních školách) a jejich kvalifikace.

Výzkumné otázky:

Jsou ředitelé škol ochotni zaměstnat na pozici učitele všeobecně vzdělávacích předmětů absolventa vysoké školy v oboru neučitelského zaměření?

Jak si nekvalifikovaní učitelé všeobecně vzdělávacích předmětů s vysokoškolským vzděláním doplňují potřebnou kvalifikaci?

Působí více absolventů neučitelských oborů na školách zřizovaných krajem, církví nebo soukromým zřizovatelem?

Upřednostňují ředitelé škol na pozicích učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů absolventy učitelských oborů?

Jsou ředitelé škol ochotni zaměstnat na pozici učitele některého z všeobecně vzdělávacích předmětů absolventa neučitelského oboru na VŠ?

Vyskytují se v praxi na pozici učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů na SŠ absolventi neučitelských oborů na VŠ bez pedagogického vzdělání?

Typy otázek v dotazníku : (dle Hendla 2017)

- 1) Typ střední školy – otázka objektivní
- 2) Zřizovatel školy – objektivní otázka
- 3) Počet zaměstnanců na pozici učitelů VVP-
otevřená otázka
- 4) Počet učitelů VVP, kteří nesplňují kvalifikaci –
otevřená otázka
- 5) Působení nekvalifikovaného učitele VVP
v uplynulých pěti letech – objektivní otázka
(výběr ano/ne)
- 6) Jak si doplňují nekvalifikovaní učitelé VVP
kvalifikaci? (objektivní otázka)
- 7) Upřednostňujete na pozici učitelů VVP
absolventy pedagogických fakult? (objektivní
otázka)
- 8) Zaměstnali byste absolventa oboru Historie
na FF bez Doplnujícího pedagogického studia
na pozici učitele Dějepisu? (objektivní otázka)
- 9) Souhlasíte s tím, aby absolventi neučitelských
oborů na VŠ působili jako učitelé VVP na ŠŠ?
Objektivní otázka
- 10) Které aprobace je pro Vás nejtěžší obsadit?
(objektivní otázka)

Počet rozeslaných dotazníků: 15

Vyplněno: 15

Návratnost dotazníků: 100%

.Otázky byly zodpovězeny tak, jak bylo očekáváno. Zkušební otázky nezaznamenaly žádnou zmatenou odpověď a dávaly jasné odpovědi na stanovené výzkumné otázky. Dotazník tedy může být použit v dotazníkovém šetření. Prostřednictvím předvýzkumu se podařilo ověřit, že skutečně na pozicích učitelů

středních škol působí vysokoškolsky vzdělaní lidé, kteří nesplňují učitelskou kvalifikaci stanovenou současnou legislativou.

Do předvýzkumu (screeningu) byly náhodně vybrány školy v střední školy v namátkově zvolených okresech.

Okresy v předvýzkumu:

1)Jablonec nad Nisou

2)Pardubice

3)Ostrava město

4)Hlavní město Praha

5)Brno-město

6)Písek

8) České Budějovice

9) Havlíčkův Brod

V každém okrese bylo osloveno 5 ředitelů středních škol.

Vracené dotazníky:

1)Šumperk – 2

2)Jablonec nad Nisou 4

3)Ostrava město- 4

4)Brno- město- 4

5)Písek- 2

6)Tachov 2

7) České Budějovice 3

8) Havlíčkův Brod 3

9) Hlavní město Praha 5

Celkem bylo zpět zasláno 29 dotazníků. Návratnost tedy činila 64,44 %.

Screeningové šetření odhalilo 28 nekvalifikovaných učitelů s vysokoškolským vzděláním neučitelského směru na pozici učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů středních škol. Znamená to tedy, že na většině škol, které se byly ochotny do screeningu zapojit, se tento jev vyskytuje. Stav, kdy všichni učitelé všeobecně vzdělávacích předmětů splňují kvalifikační požadavky dle platné legislativy, uvedl jen jeden ředitel střední školy. Na základě této skutečnosti bylo znovu potvrzeno, že daný problém se vyskytuje i na dalších středních školách napříč republikou. Počet těchto vysokoškolsky vzdělaných, ale nekvalifikovaných učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů je na jednotlivých středních školách různý.

Screeningové šetření neodhalilo žádnou chybu v otázkách dotazníku. Všechny otázky byly zodpovězeny smysluplně a správně.

7.2 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Pro dotazníkové šetření byl použit dotazník ze screeningu, který byl upraven. Vyskytly se ještě další otázky, na které by mohlo dotazníkové šetření získat dopověď. Byla změněna formulace některých otázek a forma odpovědí. Odkazy na elektronické dotazníky na portálu survio.com byly rozeslány elektronickou poštou ředitelům středních škol. Výzkum nejprve probíhal pouze v okrese Kutná Hora, ale vzhledem k tomu, že účast v šetření není povinná ani honorovaná, dotazníky vyplnil jen malý počet ředitelů středních škol. Proto byli osloveni na základě vyhledávání v Atlase školství ředitelé středních škol v dalších okresech na území České republiky za účelem získání více odpovědí a možnosti využití komparace získaných dat.

7.3 VÝZKUMNÉ DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ V OKRESE KUTNÁ HORA

Předpokládaný počet respondentů v okrese Kutná Hora: 8 (dle Atlasu školství)

Forma dotazníku: online elektronická

Počet otázek v dotazníku: 14

Průběh dotazníkového šetření: První vlna dotazníkového šetření proběhla na přelomu listopadu a prosince 2018. Dotazníkové šetření se potýkalo s nízkým počtem vrácených dotazníků. Proto byla v lednu 2019 spuštěna nová vlna dotazníkového šetření a znovu byli vyzváni ředitelé středních škol v okrese Kutná Hora oslovení k dobrovolné účasti v dotazníkovém šetření.

Dotazníky byly rozeslány prostřednictvím e-mailu do e-mailových schránek ředitelů středních škol.

Počet odeslaných dotazníků: 8

Počet vrácených dotazníků: 6

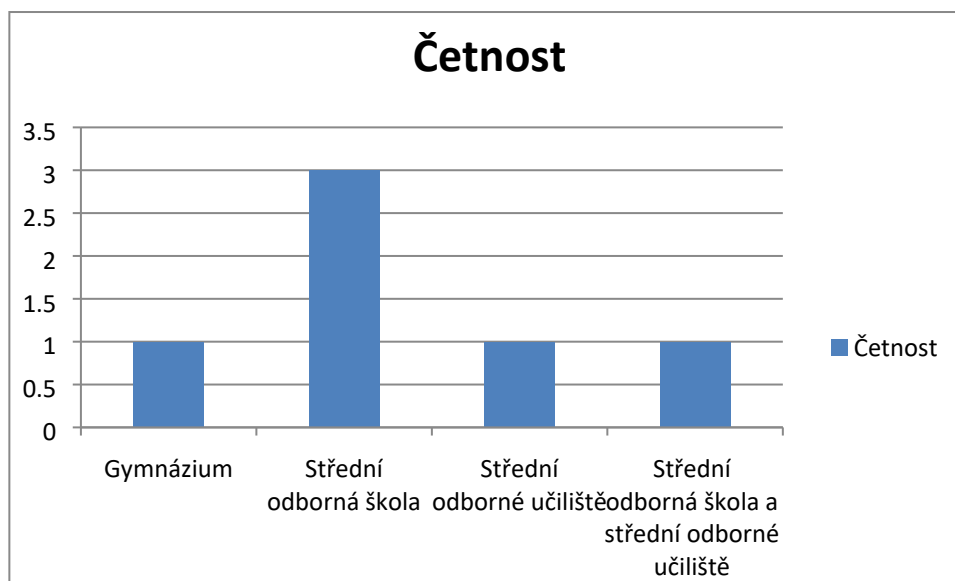
Účast ředitelů škol vyjádřená v procentech: 75 %

7.3.1 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ V OKRESE KUTNÁ HORA

Elektronický dotazník rozeslaný ředitelům středních škol obsahoval 14 otázek. Lhůta pro vyplnění dotazníku byla 14 dní. Vyplněný dotazník odeslalo zpět 6 ředitelů středních škol.

Elektronický dotazník rozeslaný ředitelům středních škol obsahoval 14 otázek. Lhůta pro vyplnění dotazníku byla 14 dní. Vyplněný dotazník odeslalo zpět 6 ředitelů středních škol.

Otázka č. 1. – Typ střední školy

Obrázek 1 Zastoupení škol v dotazníkovém šetření pro okres Kutná Hora

Tato informace se jeví jako poměrně důležitá vzhledem k tomu, jaké výsledky jsou získány a budou dále interpretovány. Ve výsledku jsou rozdílné názory ředitelů škol gymnázií a názory ředitelů středních odborných učilišť, případně středních odborných škol. Výsledky nelze generalizovat, neboť odpovědělo 6 ředitelů středních škol z osmi. Tudíž nelze interpretovat jako názory ředitelů všech středních škol v okrese Kutná Hora.

Otázka č. 2. Kdo je zřizovatelem Vaší školy?

Jednalo se o uzavřenou otázku z výběru možností – kraj, obec, stát- církev – soukromý vlastník. Výzkum předkládá výsledek, že všechny střední školy zúčastněné v tomto výzkumu jsou zřizovány obcí, krajem nebo státem. Dle Atlasu školství tomu tak není, neboť na základě vyhledávání je 7 středních škol zřizováno krajem, obcí

nebo státem a jedna střední škola má jako zřizovatele církev. Z této školy se ale nepodařilo získat výsledek do dotazníkového šetření.

Třetí otázka zjišťovala počet zaměstnanců na pozicích učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů, kteří působí na středních školách v okrese Kutná Hora.

Bylo zjištěno, že střední školy v okrese Kutná Hora zaměstnávají v průměru 28,1 učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů na jedné na jedné střední škole. Na tuto otázku navazuje i druhá otázka – kolik těchto zaměstnanců nespĺňuje zákonem předepsanou kvalifikaci, byť mají ukončené vysokoškolské vzdělání. V celkovém výsledku z celkového počtu 169 kvalifikovaných vyučujících všeobecně vzdělávacích předmětů jich i přes dosažené vysokoškolské vzdělání nespĺňuje kvalifikaci danou zákonem⁸ 15. Na základě tohoto je vidět, že takový problém se ve školství opravdu vyskytuje, což bylo zjištěno již na základě předvýzkumu.

Procentuálně zaujímají nekvalifikovaní učitelé s vysokoškolským vzděláním 8,875 %.

Další otázka zjišťovala způsob, jak si vysokoškolsky vzdělaní lidé doplňují kvalifikaci učitele všeobecně vzdělávacích předmětů. 4 ředitelé uvedli jako cestu k doplnění kurz celoživotního vzdělání. Jeden ředitel školy uvedl další vysokoškolské studium učitelského oboru. Jeden ředitel školy uvedl, že si výše zmínění zaměstnanci nijak vzdělání nedoplňují.

Z výše uvedeného je patrné, že lidé, kteří již jednu vysokou školu vystudovali, buď nemají zájem o další studium na vysoké škole, případně lze vzít v potaz počty přijímaných uchazečů do učitelských oborů v kombinované formě studia.

Další otázka si kladla za cíl zjistit, zda by ředitelé škol přijali na pozici učitele absolventa magisterského studia na vysoké škole neučitelského zaměření na nezbytně nutnou dobu. 3 ředitelé škol by tohoto absolventa neučitelského oboru byli ochotni zaměstnat. 3 ředitelé škol z celkového počtu 6 by tohoto absolventa neučitelského oboru

---

⁸ Zákon č. 563/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů

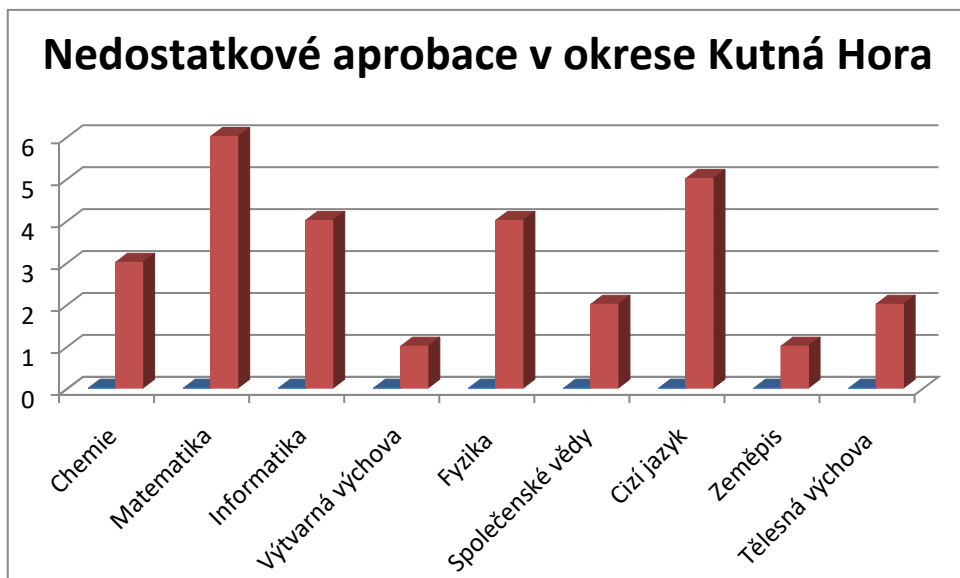
na pozici učitele nezaměstnali. Z výše uvedeného lze konstatovat, že názory na zaměstnávání absolventů neučitelských oborů jsou různé – záleží na ochotě jednotlivého ředitele školy.

Další otázka byla uzavřená a zkoumala nedostatkové aprobace všeobecně vzdělávacích předmětů. Jako nejvíce nedostatkový, tedy špatně obsaditelný všeobecně vzdělávací předmět, vyšla Matematika. Přehled nedostatkových všeobecně vzdělávacích předmětů je k nahlédnutí v grafu a tabulce.

Tabulka 1 Nedostatkové aprobace v okrese Kutná Hora

Nedostatkové aprobace učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů

Vyučovací předmět	Četnost
Český jazyk a literatura	0
Matematika	6
Chemie	3
Informatika	4
Výtvarná výchova	1
Hudební výchova	0
Fyzika	4
Společenské vědy	2
Cizí jazyk	5
Zeměpis	1
Tělesná výchova	2
Ostatní	0

Obrázek 2 Graf nedostatkových aprobací v okrese Kutná Hora

7.4 PRŮBĚH DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ V RÁMCI STŘEDOČESKÉHO KRAJE

Vzhledem k nízkému počtu respondentů v místě mého bydliště byl pro účely výzkumné části diplomové práce rozšířen do většího samosprávného celku v rámci České republiky, než je okres. Výzkum tedy pokračuje i v rámci Středočeského kraje. Děje se tak pro účely komparace výsledků a pro větší vhléd do zkoumané problematiky.

Druh výzkumu: Smíšený

Výzkumná metoda: dotazník, strukturovaný rozhovor

Předpokládaný výzkumný vzorek: 100 ředitelů středních škol a středních odborných učilišť

Konečný počet respondentů: 81

V tomto dotazníkovém šetření byl použit dotazník z výzkumného šetření pro ředitele středních škol v okrese Kutná Hora.

Počet odeslaných dotazníků: 100

Počet navracených dotazníků: 85

Vyřazeno pro neúplné vyplnění 4

Dotazníků zařazeno do výzkumu 81

Procentuální zastoupení dotazníků zařazených do výzkumu: 81

Výběr výzkumného vzorku: Náhodný v rámci Středočeského kraje

Počet středních škol ve Středočeském kraji (dle Atlasu školství): 145

Celé výzkumné šetření mělo zjišťovat ochotu ředitelů škol k zaměstnávání absolventů nečitelských oborů na pozicích učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů na středních školách.

Vyhodnocení kvantitativního výzkumu

Otázka č. 1

V jakém okrese se nachází Vaše škola? (uzavřená otázka – výběr na základě výčtu okresů)

- a)Kladno
- b) Kolín
- c)Kutná Hora
- d)Mělník
- e)Mladá Boleslav
- f)Nymburk
- g)Praha- východ
- h)Praha- západ
- ch)Příbram

i)Rakovník

Otázka č. 2.

O jaký typ střední školy se jedná?

- a) Gymnázium čtyřleté (16)
- b) Střední odborná škola (38)
- c) Střední odborné učiliště (4)
- d) Další možnost – Střední odborná škola a střední odborné učiliště (19), gymnázium a střední odborná škola (4),

Otázka č. 2 – O jaký typ střední školy se jedná?

Z 81 respondentů uvedlo 9 čtyřleté gymnázium, 39 střední odbornou školu, 4 střední odborné učiliště, dále se výzkumu účastnilo 4 gymnázia, která jsou spojena se střední odbornou školou a 19 středních škol spojených se středními odbornými učilišti.

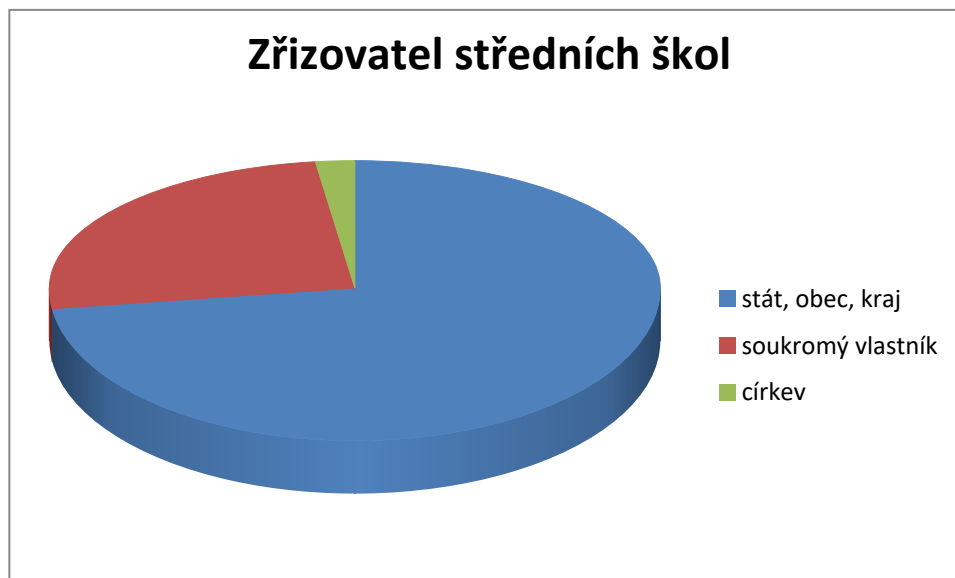
Z výše uvedeného grafu je znatelná nejvyšší ochota k účasti ve výzkumném dotazníkovém šetření ze strany středních škol, které jsou pouze středními odbornými školami.

Otázka č. 3 – Kdo je zřizovatelem Vaší střední školy

Jednalo se opět o uzavřenou otázku s výběrem ze tří možností –

- a) stát, obec, kraj b) soukromý vlastník c) církev

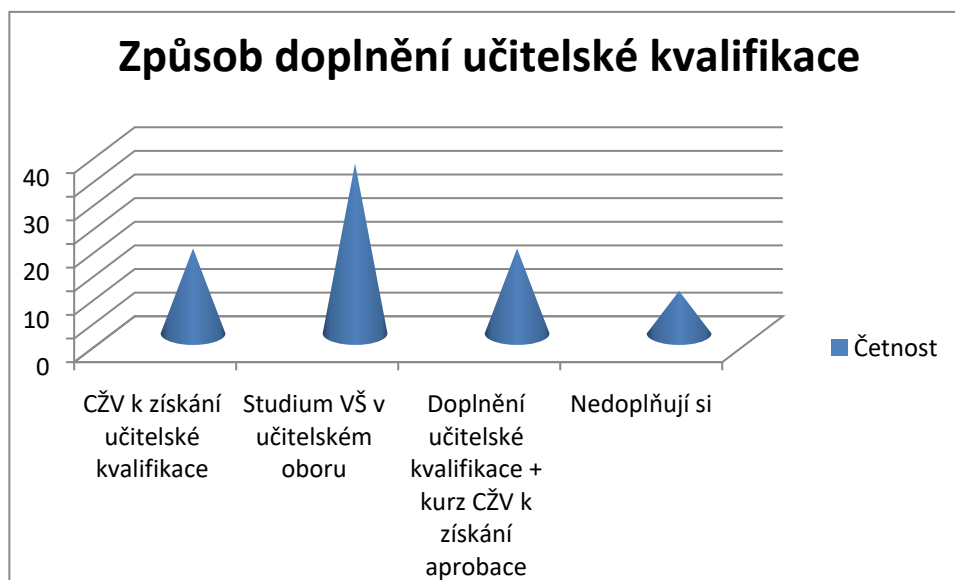
59 ředitelů škol uvedlo jako zřizovatele školy stát, obec nebo kraj. 20 ředitelů středních škol uvedlo jako zřizovatele soukromého vlastníka. 2 střední školy zapojené do výzkumu jsou zřízeny církví.

Obrázek 3 Školy ve Středočeském kraji dle zřizovatele

Otázka č. 6. Jak si zaměstnanci s vysokoškolským vzděláním a nedostačující kvalifikací doplnili/doplňují kvalifikaci?

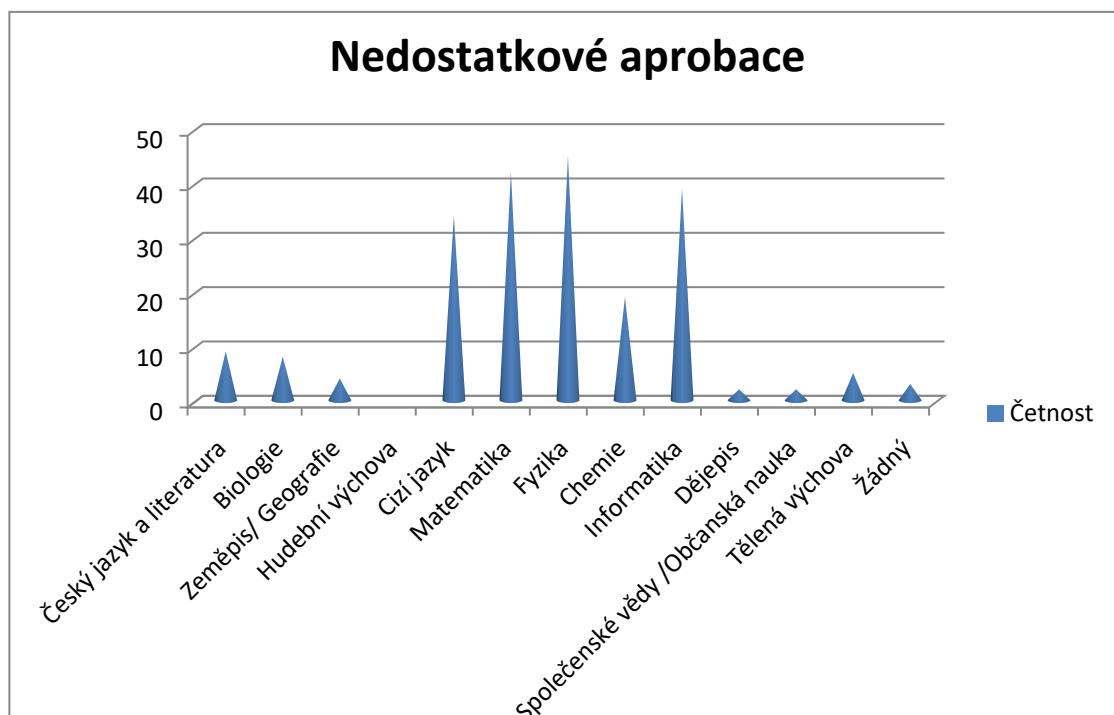
9 ředitelů středních škol uvedlo nedoplnění kvalifikace v případě nekvalifikovaných učitelů, kteří jsou absolventy neučitelských oborů na vysokých školách. 36 ředitelů škol uvedlo, že nekvalifikovaní učitelé, kteří již jsou absolventy vysoké školy, si vzdělání doplňují v rámci kurzů celoživotního vzdělání vedoucích k získání kvalifikace učitele střední školy. 18 ředitelů středních škol uvedlo využití možnosti kurzu celoživotního vzdělání k získání učitelské způsobilosti společně s dalším kurzem celoživotního vzdělání k získání aprobační pro vyučování dalšího předmětu. 36 ředitelů škol uvedlo využití možnosti studia na vysoké škole v učitelském studijním programu.

Obrázek 4 Nejčastější cesty k doplnění kvalifikace učitele střední školy
 Obrázek 5 Nedostatkové aprobační ve Středočeském kraji

Otázka č. 8 Které z níže uvedených aprobačních se nejhůře obsazují?

Níže zobrazený graf, ukazuje, že s největším nedostatkem se potýká obsazování míst učitelů matematiky, fyziky, cizího jazyka, informatiky. Jednalo se o otázku s možností výběru více aprobačních najednou. Proto je tedy výsledný počet odpovědí vyšší než sto, neboť někteří ředitelé škol uvedli i pět aprobačních, které na své škole hodnotí jako nedostatkové.

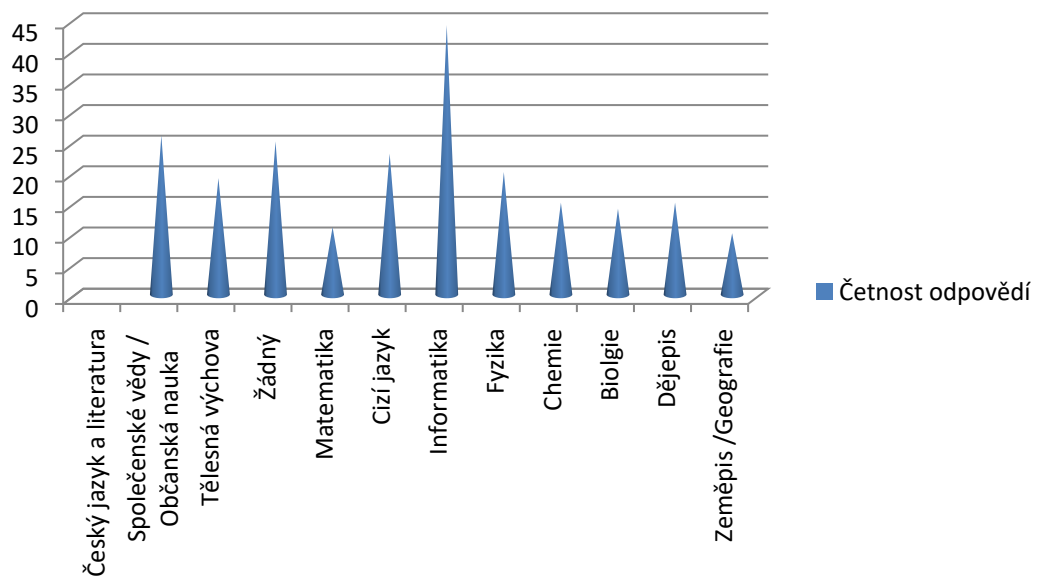
Obrázek 6 Nedostatkové aprobace ve Středočeském kraji

Otázka č. 9. Který z všeobecně vzdělávacích předmětů by mohl vyučovat absolvent VŠ nepedagogického zaměření?

Opět se jednalo o výběr z více možností najednou. Ředitelé škol mohli i u této otázky zaškrtnout více možností předmětů, které by svěřili vyučovat vysokoškolákovi bez pedagogického vzdělání a učitelské kvalifikace.

Níže uvedený graf hodnotí informatiku jako předmět, který by ředitelé škol nejčastěji svěřili k vyučování vysokoškolákům bez pedagogického vzdělání. Mezi další nejvíce zastoupené předměty se řadí fyzika, chemie, společenské vědy/občanská výchova, tělesná výchova.

Aprobace vhodné pro nepedagogy

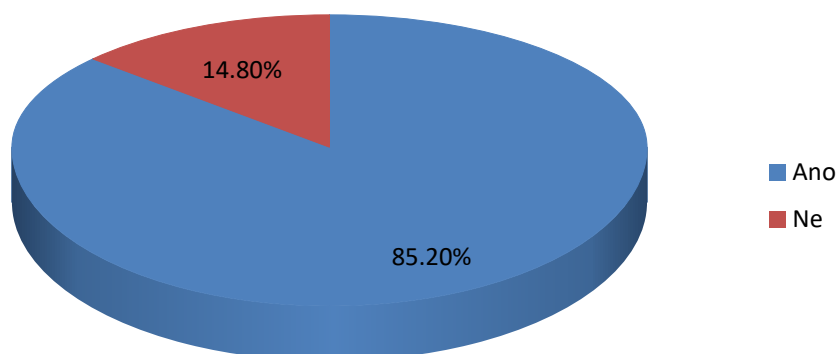

Obrázek 7 Aprobace vhodné pro absolventy VŠ nepedagogického zaměření

Otázka č. 10 – Byli byste ochotni zaměstnat po nezbytně nutnou dobu na pozici učitele všeobecně vzdělávacích předmětů absolventa VŠ bez pedagogického vzdělání?

Obrázek 8 Ochota zaměstnat absolventa VŠ bez pedagogického vzdělání na pozici učitele

Učitel bez pedagogického vzdělání na nezbytně nutnou dobu

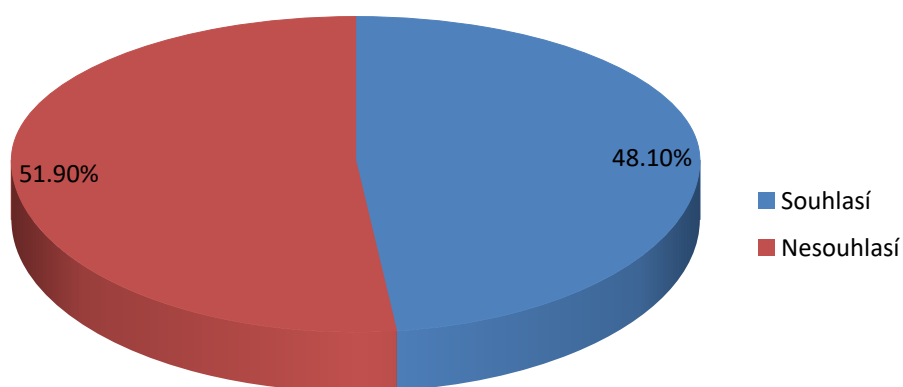
69 ředitelů škol zúčastněných ve výzkumu by přijalo po nezbytně nutnou dobu na pozici učitele všeobecně vzdělávacích předmětů absolventa neučitelského oboru na vysoké škole. 12 ředitelů škol by tohoto člověka nezaměstnalo na výše zmíněné pozici ani po nezbytně nutnou dobu.

Tato otázka byla do dotazníku vložena záměrně, neboť čerpá ze Zákona o pedagogických pracovnících, ve kterém je řediteli školy dána pravomoc zaměstnat na pozici učitele uchazeče bez odpovídající kvalifikace, pokud prokáže, že místo nebylo možné obsadit kvalifikovaným uchazečem. Z odpovědí ředitelů škol je patrné, že většina si tuto pravomoc uvědomuje a aplikovala by ji v praxi. Někteří si tuto pravomoc buď neuvědomují, nebo nejsou ochotni zaměstnávat absolventy neučitelských oborů ani po nezbytně nutnou dobu.

Otázka č. 11 Souhlasíte s navrhovanou změnou zákona o pedagogických pracovnících?

S navrhovanou změnou zákona souhlasí z celkového počtu 81 ředitelů škol 39 ředitelů a 42 nesouhlasí. Navrhovaná novela Zákona o pedagogických pracovnících by umožňovala uznat kvalifikaci absolventů vysokých škol nepedagogického zaměření s tím, že by si tento zaměstnanec během tří let potřebnou kvalifikaci doplnil.

Souhlas s novelou zákona

Obrázek 9 Názor ředitelů škol na změnu zákona o pedagogických pracovnících

Ja

Jak je vidět z výše uvedeného grafu, nesouhlas jen lehce převyšuje souhlas s novelou zákona o pedagogických pracovnících. Tento jev potvrzuje i rozdílné názory ředitelů škol z teoretické části práce.

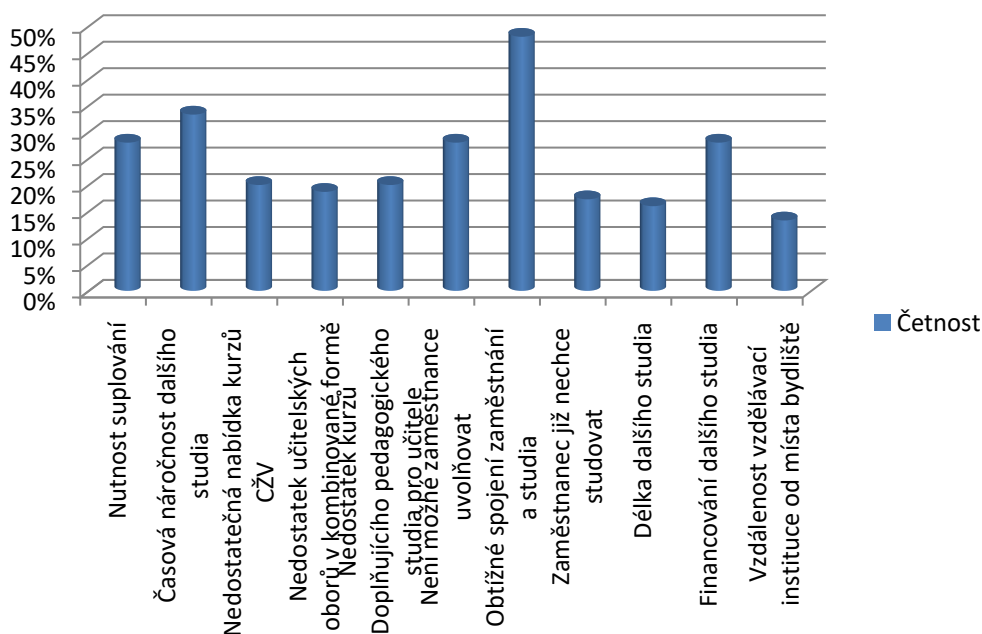
Otázka č. 12 – Co je podle Vás největším problémem při doplňování učitelské kvalifikace při zaměstnání?

Tabulka 2 Problémy při doplňování kvalifikace učitele SŠ při zaměstnání

Problém	Četnost
Nutnost suplování	21
Časová náročnost dalšího studia	25
Nedostatečná nabídka kurzů CŽV	15
Nedostatek učitelských oborů v kombinované formě	14
Nedostatek kurzů Doplňujícího pedagogického studia pro učitele	15
Není možné zaměstnance uvolňovat	21
Obtížné spojení zaměstnání a studia	36
Zaměstnanec již nechce studovat	13
Délka dalšího studia	12
Financování dalšího studia	21
Vzdálenost vzdělávací instituce od místa bydliště	10

Jak ukazuje výše uvedená tabulka, nejvíce ředitelů škol uvedlo možnost obtížné spojení zaměstnání a studia. Jako další problémy se objevuje časová náročnost dalšího studia, nutnost suplování a nemožnost uvolňovat zaměstnance z pozice učitele. Níže uvedený graf znázorňuje zastoupení dané problematiky v procentech.

Problémy s doplněním kvalifikace učitele

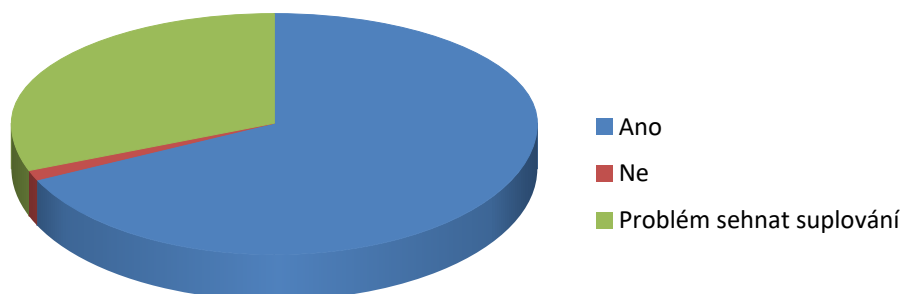
Obrázek 10 Problémy s doplněním učitelské kvalifikace při zaměstnání

Otázka č. 14 Jste ochotni uvolňovat pro studijní účely zaměstnance, který si doplňuje učitelskou kvalifikaci?

25 ředitelů škol uvedlo problém najít náhradu za chybějícího učitele. 55 ředitelů škol je ochotno uvolňovat zaměstnance pro studijní účely. 1 ředitel škol odmítá uvolňovat zaměstnance na pozici učitele za účelem studia.

Níže uvedený graf vyjadřuje zastoupení daného problému v procentech.

Názor na uvolňování učitele z vyučování

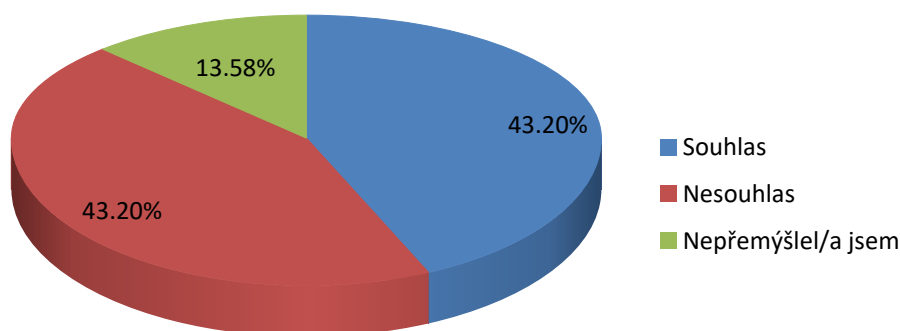
Obrázek 11 Názor na uvolňování stujícího učitele z vyučování

Z grafu lze vyčíst převládající ochotu ředitelů škol uvolňovat učitele z vyučování za účelem doplňování učitelské kvalifikace. 69 ředitelů škol by studujícího učitele uvolňovalo. 1 ředitel školy uvedl, že by studujícího učitele neuvolňoval. 11 ředitelů škol uvedlo problém se sháněním náhrady za chybějícího vyučujícího

Otázka č. 14 – Souhlasíte s tím, aby studium učitelských oborů bylo rozděleno do dvou stupňů? (3 roky bakalářské studium, 2 roky navazující magisterské studium)

S rozdělením studia na dva stupně souhlasí 35 ředitelů škol. 35 ředitelů škol vyslovilo nesouhlas s rozdělením studia do dvou stupňů. 11 ředitelů škol nad danou problematikou doposud nepřemýšlelo.

Názor na rozdělení učitelského studia do dvou stupňů

Obrázek 12 Názor na rozdělení učitelského studia do dvou stupňů

7.5 STRUKTUROVANÉ ROZHOVORY

Další součástí výzkumu byly strukturované rozhovory s řediteli středních škol ohledně zkoumané problematiky. Jedná se o rozhovor s pěti řediteli středních škol. Výběr respondentů proběhl náhodně v rámci České republiky a muselo se jednat o střední školu. Otázky rozhovoru byly směřovány především na reformu zákona o pedagogických pracovnících. Otázky rozhovoru jsou přístupné v přílohách. Strukturovaný rozhovor byl zaslán ředitelům škol do e-mailu formou textového editoru. Ředitelé škol rozhovor vyplnili a vyplněný poslali zpět. Sběr dat pro strukturované rozhovory probíhal v průběhu prosince 2019. Současně se strukturovaným rozhovorem

dostali ředitelé škol i pokyny ohledně vyplňování rozhovoru, účelu rozhovoru a termínu, kdy je nutné nejpozději vyplněný rozhovor zaslat zpět. Strukturované rozhovory byly odeslány 7 ředitelům středních škol. Nevrátily se zpět 2 rozhovory. V příloženém e-mailu bylo přislíbeno, že výsledky výzkumu slouží výhradně pro účely diplomové práce a nikde nebude figurovat jméno ředitele či název školy.

7.5.1 VÝSLEDKY STRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU

A) Ředitel/ka střední školy v okrese Hodonín, typ školy: střední odborná škola

- 1) Vedu tuto školu již 8 let.
- 2) V případě naší školy se jedná o střední odbornou školu.
- 3) Se změnou zákona naprosto souhlasím.
- 4) Nevím, co konkrétně máte na mysli. Myslím, že doplňující pedagogické studium je dostačující.
- 5) Ano, podle mého názoru je doplňující pedagogické studium pro učitele dostačující v té míře, jak je v současné době nastaveno.
- 6) Raději bychom volili pro naši školu absolventa filosofické fakulty (nepedagogického oboru) s třemi lety pedagogické praxe, certifikátem s angličtiny. Tohoto člověka bychom upřednostnili před čerstvým absolventem učitelského oboru pro výuku anglického jazyka bez pedagogické praxe.
- 7) Ano, v České republice se potýkáme s nedostatkem učitelů. Příčinu si takto od stolu netroufám vyjádřit.
- 8) Získat pro školu kvalifikované učitele je skutečně problém.
- 9) Domnívám se, že tito lidé by mohli být pro studenty přínosem, neboť mohou být pro svůj obor více nadšeni než někteří absolventi učitelských oborů, kteří šli studovat učitelské obory jen s vidinou prázdnin, stálého platu, případně rodinné tradice.

B) Ředitel střední odborné školy, okres Pardubice

- 1) V čele této školy stojím již 28 let.
- 2) Naše škola patří mezi střední odborné školy

- 3) Spíše s tím nesouhlasím. Již se ve školství pohybuji dlouho a domnívám se, že by tato novela mohla přinést problémy
- 4) Mohli by vyučovat všeobecně vzdělávací předměty pouze za předpokladu, že jsou ve svém oboru pro výuku na střední škole dostatečně vzděláni a doplní si kvalitní pedagogické vzdělání.
- 5) Ano, zastávám názor, že DPS je k získání kvalifikace učitele dostačující. Já sám jsem absolvoval DPS. Učiteli dá hodně jeho vlastní pedagogická praxe.
- 6) Pokud bychom si skutečně měli vybrat mezi čerstvým absolventem učitelského oboru a absolventem neučitelského jazykového oboru na filosofické fakultě s třemi lety praxe a certifikátem z jazyka, upřednostnili bychom právě absolventa filosofické fakulty.
- 7) Nedostatek je především mladých, perspektivních a kvalifikovaných učitelů, kteří mají zájem se učitelskému povolání věnovat dlouhodobě. Největší problém podle mého názoru není v platech. Ty za posledních 15 let opravdu vzrostly. Učitelské povolání má nízkou prestiž, je v médiích často velmi zkresleně prezentováno, což vede k negativnímu postoji veřejnosti. Učitelé a ředitelé škol jsou neúměrně a stále více administrativně zatěžováni. Školská legislativa je složitá, nepřehledná a často je novelizována. Na moderní vybavení škol je málo finančních prostředků, i když částečně je možnost řešit tento problém v projektech. Práci učitelů také ztěžuje také necitlivá, nepřipravená a problematicky realizovaná inkluze. V prostředí střední odborné školy je ještě jeden specifický problém- učitelé odborných předmětů a zejména odborného výcviku. Jedná se o odborníky zejména v řemeslných oborech. Pokud jsou zaměstnáni ve firmách, podnikají atd., je jejich finanční ohodnocení vyšší, než ve školství. Platí to i nyní, kdy platy učitelů rostou.
- 8) Ano, na střední odborné škole je to problém. Kvalitní a kvalifikovaní učitelé preferují převážně gymnázia.
- 9) Ano, určitě mohou být přínosem.

C) Ředitel/ka gymnázia, okres Liberec

- 1) 18 let
- 2) Jedná se o gymnázium

- 3) Zásadně s tím nesouhlasím.
- 4) Žádné podmínky uvádět nebudu. Zkrátka s tímto řešením nesouhlasím.
- 5) Měli by vystudovat obor Učitelství odborných předmětů na VŠ.
- 6) Upřednostníme určitě čerstvého absolventa pedagogické fakulty bez praxe
- 7) Problém je v platovém ohodnocení učitelů.
- 8) Ano.
- 9) Ne, nemyslím si.

D) Rozhovor s ředitelem/ředitelkou střední odborné školy, okres Praha

- 1) 20 let
- 2) Jsme střední odborná škola.
- 3) Nesouhlasím.
- 4) Nikdy jsme tuto situaci neřešili. Vždy máme na výběr mezi aprobovanými a kvalifikovanými učiteli. Jsme škola v Praze.
- 5) Myslím, že by si měli doplnit učitelské studium příslušného oboru, který chtějí vyučovat. Ne pouze doplňující pedagogické studium.
- 6) Neumím posoudit. Záleželo by na konkrétním člověku, na tom, jak působí na okolí, co umí, co dokáže nabídnout.
- 7) Není to pro nás problém, neboť sídlíme v Praze.
- 8) Tyto lidi bych nechala vyučovat pouze odborné předměty. Všeobecně vzdělávací předměty v žádném případě.
- 9) Určitě ne.

E) Rozhovor s ředitelem odborné SŠ okres Brno-město

- 1) Dva roky
- 2) Veřejnoprávní střední škola a vyšší odborná škola
- 3) Nesouhlasím
- 4) Musí splnit podmínky příslušné aprobace. To znamená složení státní zkoušky.

- 5) Doporučuji doplnění dalšího vysokoškolského vzdělání. Doplňující pedagogické studium je degradace školství.
- 6) Upřednostnil bych absolventa filosofické fakulty (neučitelský obor) s 3 lety učitelské praxe a mezinárodním certifikátem z cizího jazyka
- 7) Ano, nedostatek kvalitních učitelů skutečně je. Příčinou je střídání ministrů – stát zneuctil učitelské povolání. Dalším problémem jsou nízké platy – 30 let po revoluci nikdo nic pro školství neudělal. Porovnejte platy učitelů v České republice s platy učitelů v ostatních státech. Stát si musí uvědomit, že vzdělanost obyvatelstva je velice důležitá. K tomu, aby se stát mohl prosazovat v mezinárodním měřítku a mohl prosazovat své zájmy, musí vychovat vzdělané lidi. Vzdělaných lidí u nás v ČR bohužel moc není.
- 8) Ano, je to problém. A domnívám se, že bude o hodně hůř.
- 9) Je to pouze náhražka – je to popření učitelského povolání, je nutné hledat kořeny této zoufalé situace někde jinde. Nejsem fanda starých pořádků, ale systém před revolucí byl propracovaný a měl vizi. Nekompetentnost politických špiček, u některých z nich nevzdělanost, nebo studium dálkově. Takto byl získán vysokoškolský titul. Lidově se tomu říká, že tito lidé studovali z helikoptéry. Proto přínosem nejsou a nikdy nebudou. Stejná situace je na Slovensku!

8 ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výzkumné šetření poskytlo poměrně zajímavý náhled na problematiku zaměstnávání vysokoškolsky vzdělaných odborníků bez pedagogického vzdělání na pozicích učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů na středních školách. Strukturované rozhovory působí rozporuplně. Někteří ředitelé škol považují doplňující studium vedoucí k získání učitelské kvalifikace v současné podobě jako dostačující. Někteří požadují doplnění kombinovaného studia na vysoké škole. A najdou se dokonce i tací, kteří znevažují a vůbec neuznávají kombinované studium na vysokých školách.

Je poměrně překvapivé, že většina oslovených ředitelů škol i v rámci strukturovaného rozhovoru vybrala na pozici učitele anglického jazyka absolventa neučitelského oboru na filosofické fakultě s 3 lety pedagogické praxe. Někteří toto rozhodnutí učinili i v případě, kdy nejprve tvrdili, že s reformou zákona o pedagogických pracovnících nesouhlasí. Jedním z cílů výzkumu bylo i zjistit, které typy škol by vítaly změnu zákona o pedagogických pracovnících. Je to velmi individuální. Záleží na každém řediteli školy zvlášť. V dotazníkovém šetření se objevila i střední odborná učiliště, která odmítala změnu zákona o pedagogických pracovnících. Lze konstatovat, že většina gymnázií zúčastněných ve výzkumu je proti této změně. Ale drtivá většina oslovených škol by zaměstnala na nezbytně nutnou dobu absolventa neučitelského oboru na pozici učitele všeobecně vzdělávacích předmětů.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjišťovat ochotu ředitelů škol zaměstnat absolventy neučitelských oborů na vysokých školách na pozicích učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů na středních školách. A také zjistit možnosti k doplnění učitelské kvalifikace při zaměstnání pro odborníky z praxe.

Současný ministr školství (Ing. Robert Plaga, Ph.D., ANO) je zaměstnávání těchto odborníků na pozici učitelů nakloněn, což lze doložit i na základě zamýšlené reformy Zákona o pedagogických pracovnících.

Součástí této kvalifikační práce je i výzkum, který proběhl nejdříve v mém domovském okrese (Kutná Hora), později se oblast výzkumu rozšířila i na Středočeský kraj. Výsledky výzkumu přinesly zajímavé zjištění – ochota ředitelů škol zaměstnat vysokoškoláky, kteří nesplňují učitelskou kvalifikaci dle platné legislativy, se liší na základě charakteru všeobecně vzdělávacího předmětu, který by měl tento učitel vyučovat. Výzkum byl doplněn i strukturovanými rozhovory s namátkově vybranými řediteli středních škol. Rozhovory i dotazníkové šetření jsou anonymní.

Na základě dostupné literatury byly vytyčeny nejpalcivější problémy současného nedostatku učitelů. Výzkumná část mimo jiné zjišťovala nedostatkové aprobace učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů na středních školách se nejhůře obsazují. Někteří ředitelé škol neměli zájem o účast v dotazníkovém šetření, což příkládám k obavě z GDPR. Neboť při případném nedodržení anonymity jde o poměrně citlivé údaje.

Na základě dostupných materiálů, článků, literatury a výzkumu je patrné, že vzdělávání učitelů by mělo projít zásadní reformou. Frekventanti kurzů celoživotního vzdělání vedoucích k získání kvalifikace učitele si stěžují na nedostatek získaných praktických dovedností v kurzu. Studenti učitelství se během studií setkají s realitou ve školství pouze v rámci řízených studentských praxí. Nejvíce učitelů chybí na technické předměty jako je například Matematika, Fyzika, Informatika. Měl by být vytvořen nový způsob pro doplnění učitelské kvalifikace pro absolventy neučitelského studia na

vysokých školách. Mělo by se jednat o takový způsob vzdělání, který by účastníci nebrali jako nutné zlo pro získání kvalifikace, ale jako přínos pro svou budoucí pedagogickou praxi.

Na základě prostudované odborné literatury a provedeného výzkumu navrhuji možné řešení, které je inspirováno zaměstnáváním učitelů začátečníků v dalších státech Evropy a kariérním řádem. Termín „inspirováno“ je zde uveden z důvodu, že další státy Evropy tento způsob aplikují u plně kvalifikovaných učitelů, kteří začínají působit v oblasti školství.

Navrhuji tedy, aby vysokoškolsky vzdělaní odborníci z praxe, kteří by měli zájem působit jako učitelé všeobecně vzdělávacích předmětů středních škol, byli na pozici přijati. Ovšem tito učitelé by získali pouze smlouvu na dobu určitou. Během této doby by byli přiděleni zkušenějšímu kolegovi, který by je vedl, uděloval jim cenné rady, vzájemně by s nimi hospitoval a konzultoval výuku a výukové metody. Po zkušebním roce by tohoto odborníka buď doporučil, nebo nedoporučil k pokračování. V případě doporučení by odborník mohl pokračovat v učitelské za předpokladu, že by si doplnil učitelskou kvalifikaci. Doplnění kvalifikace by bylo opřeno o potřeby učitelovy budoucí praxe a úzce by se opíralo o působení ve škole a rozvoj učitelovy osobnosti. Součástí by samozřejmě byla i teorie, ale nejednalo by se o pouhé odříkávání pouček a citátů. Jednalo by se spíše o uchopení teorie v praxi. Po absolvování kurzu by tento odborník konal zkoušku před komisí, jejíž součástí by bylo hodnocení hospitačních záznamů a hodnocení vzorové hodiny před třídou. K čemu bude dobrý vysokoškolsky vzdělaný odborník s učitelskou kvalifikací, pokud nezvládne práci s žáky?

Pro účely rozšíření práce navrhuji rozšířit výzkum na území celé České republiky a sledovat tento jev i v rámci celé republiky. Dále by se práce dala rozšířit i na návrh nové koncepce k doplnění učitelského vzdělání pro absolventy neučitelských oborů. Případné rozšíření práce by mohlo spočívat i ve sledování jednotlivých plánů studia na pedagogických fakultách a učitelských oborech dalších fakult v hledání možnosti změny v přípravě učitelů.

Práce je přínosná pro všechny, koho zajímá Pedagogika a Andragogika a hledá cesty mezi těmito dvěma obory. Práce může posloužit jako zajímavé vodítko pro

všechny, koho tato problematika zajímá a chtěl by se daným tématem zabývat v rámci studia či vlastního zájmu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ASZTALOS, Ondřej, COUFALOVÁ, Jana, ed. *Hledisko kvality v přípravě učitelů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010. ISBN 978-80-7043-869-5.

BLÍŽKOVSKÝ, Bohumír. *Středoevropský učitel na prahu učící se společnosti 21. století*. Brno: Konvoj, 2000. ISBN 80-85615-95-9.

CACH, Josef. *Otakar Kádner : pedagogika, školství a jejich dějiny*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. 197 s.

COUFALOVÁ, Jana.(ed.). *Hledisko kvality v přípravě učitelů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010. 204 s 978-80-7043-869

EGER, Ludvík a Dana EGEROVÁ. *Základy metodologie výzkumu*. 2. přepracované a rozšířené vydání. V Plzni: Západočeská univerzita, 2017. ISBN 978-80-261-0735-4.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

HENDL, Jan a Jiří REMR. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1192-1.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80_7367_485_4.

KASPEROVÁ, Dana. *Československá obec učitelská v kontextu reformy vzdělávání učitelů (ŠVSP) a reformy školy*. Praha: Academia, 2018. Historie (Academia). ISBN 978-80-200-2860-0.

KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.

KOVÁŘÍČEK, Václav. *Cesty učitelského vzdělávání*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1984. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Series monographica VI. : Facultas paedagogica.

KUZMIN, Michail Nikolajevič. Vývoj školství a vzdělání v Československu. Michail Nikolajevič **Kuzmin** ; [z ruského originálu přeložila Eliška Walterová] : [předmluvu k českému vydání napsala Oldřiška Kodedová]. Vyd. 1. Praha : Academia, 1981. 241 s.

OCHRANA, František. *Metodologie, metody a metodika vědeckého výzkumu*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2019. ISBN 978-80-246-4200-0.

PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje: výkladový slovník*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0950-7.

PAŘÍZEK, Vlastimil. *Učitel a jeho povolání: (analýza učitelské profese)*. Praha: SPN, 1988. Pedagogické studie.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071787728.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7.

SLAVÍK, Jan, Tomáš JANÍK, Petr NAJVAR a Petr KNECHT. *Transdisciplinární didaktika: o učitelském sdílení znalostí a zvyšování kvality výuky napříč obory*. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2017. Syntézy výzkumu vzdělávání. ISBN 978-80-210-8568-8.

SOMR, Miroslav a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SPN, 1987. 359 s.

SPIPKOVÁ, Vladimíra. *Současné proměny vzdělávání učitelů*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-081-6.

STODŮLKOVÁ, E., ZAPLETALOVÁ, E.

Pedagogika pro střední školy. Druhé, aktualizované a rozšířené vydání. Beroun: Machart, 2015. ISBN 978-80-87938-32-4.

ŠTVERÁK, Vladimír, 1928-. *Stručné dějiny pedagogiky. Vladimír Štverák*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1983. Učebnice pro vysoké školy. 380 s., rejstř.

TOMKOVÁ, Anna. *Rámeček profesních kvalit učitele: hodnoticí a sebehodnoticí arch*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012. Evaluační nástroje. ISBN :978-80-87063-64-4.

VACÍNOVÁ, Tereza. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. ISBN 978-80-86723-74-7.

VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.

VORLÍČEK, Chrudoš. K vývoji vysokoškolského vzdělání učitelů v Československu. *Pedagogika*. 1992, **42**(3), 345-352.

ŠTEFFLOVÁ, Jaroslava. Posily do sboroven přivede až změna přípravy učitelů: úlitba navrhované novely nestačí. *Učitel'ské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*. Praha: Josef Král 1883-, 2019, **122**(25), 10-13. ISSN 0139-5718.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

ČERNOTOVÁ, Marta. Rezervy v přípravě učitelův a studentův odboru Pedagogika. In: SEMRÁD, Jiří, Alena VALIŠOVÁ, Pavel ANDRES, Milan ŠKRABAL a kol. *Výchova, vzdělávání a výzvy nové doby*. 2016. Brno: Paido, 2016, s. 110-122. ISBN 978-7315-258-1.

KRAJČOVÁ, Nadežda a Valentína ŠUŤÁKOVÁ, ed. *Učitel' na ceste k profesionalite: recenzovaný zborník vedeckých prác*. Prešov: Prešovská univerzita, 2013. ISBN 978-80-555-0984-6.

Teaching careers in Europe: access, progression and support. Brussels: Education, Audiovisual & Culture Executive Agency, 2018. Eurydice Report. ISBN 978-92-9492-692-0.

Pozn.: podle metody jméno-datum (Harvardský systém) je jiná úprava použitých zdrojů – viz publikace *Jak vypracovat BP a DP* vydaná v roce 2013, aktualizována 2015.

Seznam použitých internetových zdroj

Atlas školství [online]. [cit. 2020-03-03]. Dostupné z: <https://www.atlasskolstvi.cz/>

ČERVENKA, Radim. Kolik se platilo učitelům za první republiky? Dnes by záviděli i politici.[online]. 28.10.2018 [cit. 2019-01-19]. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/domaci/skolstvi/238520-kolik-se-platilo-ucitelum-za-prvni-republiky-dnes-by-zavideli-i-politici/>

KAREN, Jiří. *Obecný nedostatek učitelů v ČR je nesmysl. Chystaná novela vnese do školství chaos*. [online]. [cit. 2019-07-03]. Dostupné z: <https://blisty.cz/art/94741-obecny-nedostatek-ucitelu-v-cr-je-nesmysl-chystana-novela-zakona-vnese-do-skolstvi-chaos.html>.

KMENT, Štěpán a Karel GARGULÁK. *Co přinesl týden 27.1-2.2.: V souvislostech : Novela zákona o pedagogických pracovních : "DEPROFESIONALIZACE " ČI JEDINÁ ZÁCHRANA ČESKÉHO ŠKOLSTVÍ?* [online]. 3.2.2020 [cit. 2020-02-09].Dostupné z: <https://www.eduin.cz/clanky/novela-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich-deprofesionalizace-ci-jedina-zachrana-ceskeho-skolstvi/>

KOUBOVÁ, Karolína a Ondřej ČIHÁK. *Je mýtus, že dobrého učitele z vás udělá jen pedagogická fakulta, tvrdí právník společnosti Scio Kaczor* [online]. 5.2.2020 [cit. 2020-02-07]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/je-mytus-ze-dobreho-ucitele-z-vas-udela-jen-pedagogicka-fakulta-tvrdi-pravnik-8144505>

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR: Sněmovní tisk 503/0, část 1/8 Novela z. o pedagogických pracovnících EU [online]. Poslanecká sněmovna ČR, Praha [cit. 2020-03-02]. Dostupnéz: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=503&CT1=0>

SEZNAM ZKRATEK

ŠTĚPÁNKOVÁ, Lenka. *Budou učit lidé bez pedagogického vzdělání?* [online]. 15.3.2019 [cit. 2019-05-2]. Dostupné z: <https://pardubicky.denik.cz/z-regionu/budou-ucit-lide-bez-pedagogickeho-vzdelani-20190315.html>

SŠ - střední školy

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

VVP – všeobecně vzdělávací předměty

č. - číslo

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam grafů

OBRÁZEK 1 ZASTOUPENÍ ŠKOL V DOTAZNÍKOVÉM ŠETŘENÍ PRO OKRES KUTNÁ HORA	46
OBRÁZEK 2 GRAF NEDOSTATKOVÝCH APROBACÍ V OKRESE KUTNÁ HORA	49
OBRÁZEK 3 ŠKOLY VE STŘEDOČESKÉM KRAJI DLE ZŘIZOVATELE.....	52
OBRÁZEK 4 NEJČASTĚJŠÍ CESTY K DOPLNĚNÍ KVALIFIKACE UČITELE STŘEDNÍ ŠKOLY	
OBRÁZEK 5 NEDOSTATKOVÉ APROBACE VE STŘEDOČESKÉM KRAJI.....	53
OBRÁZEK 6 NEDOSTATKOVÉ APROBACE VE STŘEDOČESKÉM KRAJI	54
OBRÁZEK 7 APROBACE VHODNÉ PRO ABSOLVENTY VŠ NEPEAGOGICKÉHO ZAMĚŘENÍ.....	55
OBRÁZEK 8 OCHOTA ZAMĚSTNAT ABSOLVENTA VŠ BEZ PEDAGOGICKÉHO VZDĚLÁNÍ NA POZICI UČITELE	55
OBRÁZEK 9 NÁZOR ŘEDITELŮ ŠKOL NA ZMĚNU ZÁKONA O PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍCÍCH	56
OBRÁZEK 10 PROBLÉMY S DOPLNĚNÍM UČITELSKÉ KVALIFIKACE PŘI ZAMĚSTNÁNÍ	58
OBRÁZEK 11 NÁZOR NA UVOLŇOVÁNÍ STUJÍCÍHO UČITELE Z VYUČOVÁNÍ	58
OBRÁZEK 12 NÁZOR NA ROZDĚLENÍ UČITELSKÉHO STUDIA DO DVOU STUPŇŮ.....	59

Seznam tabulek

TABULKA 1 NEDOSTATKOVÉ APROBACE V OKRESE KUTNÁ HORA	48
TABULKA 2 PROBLÉMY PŘI DOPLŇOVÁNÍ KVALIFIKACE UČITELE SŠ PŘI ZAMĚSTNÁNÍ	57

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A - Dotazník

Vážená paní ředitelko/ Vážený pane řediteli!

K Vaším rukám se nyní dostává dotazník, který slouží jako podklad pro mou diplomovou práci. Dotazník zkoumá problematiku navrhované změny zákona o pedagogických pracovnících a ochotu ředitelů zaměstnávat absolventy neučitelských oborů na vysokých školách na pozicích učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů středních škol. Věřím, že údaje v dotazníku vyplníte pravdivě. Údaje získané touto cestou slouží pouze pro účely výzkumné části diplomové práce s názvem „Cesty k doplnění kvalifikace učitele středních škol a jejich realizace v praxi“.

Velmi děkuji za pomoc.

S pozdravem Bc. Aneta Lukáčová

1) V jakém okrese se nachází Vaše škola?

2) O jaký druh střední školy se jedná?

- a) Gymnázium
- b) Střední odborná škola
- c) Střední odborné učiliště
- d) Střední odborná škola a střední odborné učiliště
- e) Gymnázium a střední odborná škola
- f) Konzervatoř

3) Kdo je zřizovatelem Vaší střední školy?

- a) Stát, obec, kraj
- b) Církev
- c) Soukromý vlastník

4) Kolik zaměstnanců na Vaší škole působí na pozici učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů?

5) Kolik z těchto zaměstnanců nesplňuje požadavky dané zákonem pro výkon profese učitele střední školy?

- 6) Jak si zaměstnanci, kteří nespĺňují zákonem danou kvalifikaci nejčastěji doplňují vzdělání?
- a) Nedoplňují si kvalifikaci
  - b) Doplňující pedagogické studium pro splnění kvalifikačních předpokladů učitele střední školy
  - c) Doplňující pedagogické studium + kurz celoživotního vzdělání k doplnění aprobace pro vyučování dalšího vyučovacího předmětu
  - d) Studium oboru učitelského zaměření na vysoké škole
- 7) Jak hodnotíte podmínky pro doplnění kvalifikace učitele všeobecně vzdělávacích předmětů při zaměstnání?
Stupnice 1 – 10 (1 nejlepší, 10 nejhorší)
- 8) Které z níže uvedených aprobací se nejhůře obsazují? (lze zvolit více možností)
- a) Český jazyk a literatura
  - b) Cizí jazyk
  - c) Matematika
  - d) Chemie
  - e) Informatika
  - f) Dějepis
  - g) Společenské vědy / Občanská nauka
  - h) Tělesná výchova
  - i) Biologie
  - j) Zeměpis/Geografie
  - k) Hudební výchova
  - l) žádná
- 9) Který z níže uvedených všeobecně vzdělávacích předmětů by mohl vyučovat absolvent neučitelského oboru na vysoké škole?
- a) Český jazyk a literatura
  - b) Cizí jazyk
  - c) Matematika
  - d) Chemie

- e) Informatika
- f) Dějepis
- g) Společenské vědy / Občanská nauka
- h) Tělesná výchova
- i) Biologie
- j) Zeměpis/Geografie
- k) Hudební výchova
- l) žádná

10) Byli byste ochotni zaměstnat na pozici učitele všeobecně vzdělávacích předmětů po nezbytně nutnou dobu člověka s vysokoškolským, ale nepedagogickým vzděláním?

- a) Ano
- b) Ne

11) Souhlasíte navrhovanou změnou zákona o pedagogických pracovnících?

- a) Ano
- b) Ne

12) Co je podle Vás největším problémem při doplňování učitelské kvalifikace při zaměstnání? (otevřená otázka)

13) Byli byste ochotni uvolňovat z vyučování učitele, který si doplňuje učitelskou kvalifikaci?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Je problém sehnat náhradu za chybějícího učitele

14) Souhlasíte se změnou zákona o pedagogických pracovnících?

- a) Ano

b) Ne

c) Doposud jsem nad tímto problémem nepřemýšlel / nepřemýšlela.

Strukturovaný rozhovor s řediteli středních škol

Příloha II-

Strukturovaný rozhovor s řediteli středních škol

- 1) Jak dlouho působíte na pozici ředitele této střední školy?
- 2) O jaký typ střední školy se jedná?
- 3) Souhlasíte se zamýšlenou novelou zákona o pedagogických pracovnících?
- 4) Mohli by vyučovat všeobecně vzdělávací předměty na SŠ absolventi neučitelských oborů na VŠ?
- 5) Domníváte se, že získání učitelské kvalifikace formou doplňujícího pedagogického studia je dostačující?
- 6) Kdyby se na Vaši školu hlásili dva uchazeči o místo angličtináře. První by byl absolvent neučitelského oboru Angličtina na filosofické fakultě s třemi roky pedagogické praxe a druhý by byl čerstvý absolvent pedagogické fakulty. Kterého upřednostníte?
- 7) Domníváte se, že by mohli být absolventi neučitelských oborů VŠ na pozicích učitelů přínosem pro studenty?

Vládní návrh

ZÁKON

ze dne 2019,

kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

Čl. I

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 383/2005 Sb., zákona č. 179/2006 Sb., zákona č. 264/2006 Sb., zákona č. 189/2008 Sb., zákona č. 384/2008 Sb., zákona č. 223/2009 Sb., zákona č. 227/2009 Sb., zákona č. 422/2009 Sb., zákona č. 159/2010 Sb., zákona č. 420/2011 Sb., zákona č. 198/2012 Sb., zákona č. 333/2012 Sb., zákona č. 197/2014 Sb., zákona č. 332/2014 Sb., zákona č. 82/2015 Sb. a zákona č. 379/2015 Sb., se mění takto:

1. V § 1 odstavec 1 zní:

„(1) Tento zákon upravuje předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků, odchylky od způsobu rozvržení pracovní doby, zvláštní pravidla pro sjednávání doby trvání pracovního poměru, další vzdělávání pedagogických pracovníků a jejich kariérní systém.“

2. V § 3 odst. 1 písm. a) se slova „způsobilý k právním úkonům“ nahrazují slovem „svéprávný“.

3. V § 4 odst. 1 se slovo „příslušnou“ zrušuje a na konci odstavce se doplňuje věta „Zkouškou podle věty první se prokazuje znalost českého jazyka odpovídající minimálně úrovni B2 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky; fyzická osoba, která má vykonávat činnost učitele mateřské školy, učitele prvního stupně základní školy, učitele druhého stupně základní školy nebo učitele všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy, prokazuje znalost českého jazyka odpovídající minimálně úrovni C1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky.“.
4. V § 4 odst. 4 se na konci textu písmene b) doplňují slova „nebo jednotlivou zkoušku, která svým obsahem a formou odpovídá zkoušce společné části maturitní zkoušky z českého jazyka a literatury, podle školského zákona²⁴⁾“.

Poznámka pod čarou č. 24 zní:

„²⁴⁾§ 113 a 113a školského zákona, ve znění pozdějších předpisů.“.

5. V § 4 se na konci odstavce 4 tečka nahrazuje slovem „, nebo“ a doplňuje se písmeno d), které včetně poznámky pod čarou č. 25 zní:

„d) která vyučuje předmět v cizím jazyce za podmínek stanovených školským zákonem²⁵⁾“.

---

²⁵⁾§ 13 odst. 3 školského zákona.“.

6. V § 5 odst. 2 se text „a)“ nahrazuje textem „b)“.
7. V § 5 odst. 3 se slova „školský management,“ nahrazují slovy „zaměřeném na organizaci a řízení školství“.
8. V § 6 odst. 1 se na konci textu písmene a) doplňují slova „nebo na přípravu učitelů prvního stupně základní školy“.
9. V § 6 odst. 1 písm. b) se slova „přípravu učitelů prvního stupně základní školy,“ zrušují.
10. V § 7 odst. 1 písm. b) se za slova „případně v akreditovaném“ vkládá slovo „magisterském“.
11. V § 7 odst. 1 se za písmeno f) vkládají nová písmena g) a h), která znějí:

„g) v akreditovaném magisterském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů předmětů výchovného

zaměření druhého stupně základní školy nebo střední školy jen pro výuku odpovídajících předmětů výchovného zaměření,

h) v akreditovaném vysokoškolském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na vychovatelství jen pro výuku předmětů výchovného zaměření,“.

Dosavadní písmena g) a h) se označují jako písmena i) a j).

12. V § 7 odst. 2 písm. b) se slova „, studijního oboru speciální pedagogika,“ zrušují.

13. Za § 7 se vkládánový § 7a, který včetně nadpisu zní:

„§ 7a

Společné způsoby získání odborné kvalifikace učitele druhého stupně základní školy a učitele všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy

Učitel druhého stupně základní školy a učitel všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy získává odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu

a) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů druhého stupně základní školy nebo na přípravu učitelů střední školy,

b) jiném než podle písmene a) a

1. vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů druhého stupně základní školy nebo střední školy, nebo

2. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou zaměřeném na přípravu učitelů druhého stupně základní školy nebo střední školy,

c) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů základní umělecké školy studijního oboru, který odpovídá charakteru vyučovaného předmětu, jen pro výuku odpovídajícího předmětu, nebo

d) podle § 12 jen pro výuku cizího jazyka.“.

14. V § 8 se odstavec 1 zrušuje.

Dosavadní odstavce 2 až 4 se označují jako odstavce 1 až 3.

15. V § 8 odst. 1 se písmeno b) zrušuje.

Dosavadní písmena c) a d) se označují jako písmena b) a c).

16. V § 8 odst. 1 písm. b) se za slova „základní školy a“ vkládají slova „vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na speciální pedagogiku nebo“.

17. V § 8 odst. 1 písm. c) se slova „odstavce 1“ nahrazují textem „§ 7a“.

18. V § 9 se odstavec 1 zrušuje.

Dosavadní odstavce 2 až 9 se označují jako odstavce 1 až 8.

19. V § 9 odst. 4 písm. a) se slova „odstavce 3, nebo“ nahrazují slovy „odstavce 2,“.

20. V § 9 odst. 4 se za písmeno a) vkládá nové písmeno b), které zní:

„b) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání, který odpovídá charakteru vyučovaného předmětu, a získáním profesní kvalifikace pro činnost instruktora poskytovatele praktického vyučování podle zákona o uznávání výsledků dalšího vzdělávání, nebo“.

Dosavadní písmeno b) se označuje jako písmeno c).

21. V § 9 odst. 4 písm. c) bodě 2 se slovo „nebo“ zrušuje.

22. V § 9 odst. 4 se na konci písmene c) tečka nahrazuje slovem „, nebo“ a doplňuje se bod 4, který zní:

„4. získáním profesní kvalifikace pro činnost instruktora poskytovatele praktického vyučování podle zákona o uznávání výsledků dalšího vzdělávání.“.

23. V § 9 odst. 5 se slova „3 a 4“ nahrazují slovy „2 a 3“.

24. V § 9 odst. 6 písm. a) se slova „odstavců 1 až 6“ nahrazují slovy „§ 7a nebo podle odstavců 1 až 5“.

25. V § 9 odst. 6 se na konci textu písmene c) doplňují slova „nebo vzděláním podle § 7 odst. 2 nebo § 8 odst. 1“.

26. Za § 9 se vkládá nový § 9a, který zní:

„§ 9a

(1) Zaměstnanci, který je absolventem akreditovaného magisterského studijního programu, může ředitel školy písemně uznat předpoklad odborné kvalifikace učitele druhého stupně základní školy nebo učitele všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy za splněný na dobu nejdéle 3 letode dne, kdy tuto pedagogickou činnost začal vykonávat.

(2) Zaměstnanci, který je absolventem akreditovaného magisterského studijního programu, jehož zaměření odpovídá charakteru vyučovaného předmětu, a který vykonával souvislou praxi v oboru po dobu nejméně 5 let, může ředitel školy písemně uznat předpoklad odborné kvalifikace učitele odborných předmětů, praktického vyučování nebo odborného výcviku za splněný na dobu nejdéle 3 letode dne, kdy tuto pedagogickou činnost začal vykonávat.

(3) Zaměstnanci, který je absolventem alespoň středního vzdělání s maturitní zkouškou v oboru, který odpovídá charakteru vyučovaného předmětu, a který vykonával souvislou praxi v oboru po dobu nejméně 5 let, může ředitel školy písemně uznat předpoklad odborné kvalifikace učitele praktického vyučování nebo odborného výcviku za splněný na dobu nejdéle 3 letode dne, kdy tuto pedagogickou činnost začal vykonávat.

(4) Zaměstnanci, který je absolventem alespoň středního vzdělání s výučním listem v oboru, který odpovídá charakteru vyučovaného předmětu, a který vykonával souvislou praxi v oboru po dobu nejméně 5 let, může ředitel školy písemně uznat předpoklad odborné kvalifikace učitele odborného výcviku za splněný na dobu nejdéle 3 letode dne, kdy tuto pedagogickou činnost začal vykonávat.“.

27. V § 12 písm. b) se za slovo „akreditovaného“ vkládá slovo „magisterského“.

28. V § 15 se číslo „5“ nahrazuje číslem „4“.

29. V § 16 odst. 1 písmeno h) zní:

„h) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením jiného vzdělávacího programu středního vzdělávání než podle písmene f) a g) a

1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na vychovatelství nebo sociální pedagogiku nebo pedagogiku volného času nebo na přípravu učitelů základní školy nebo střední školy, nebo

2. studiem pedagogiky.“.

30. V § 17 odst. 1 písmeno b) zní:

„b) vysokoškolským vzděláním podle § 7 až 9, 12 nebo 14,“.

31. V § 17 odst. 1 písmeno d) zní:

„d) vzděláním podle § 10 odst. 1,“.

32. V § 17 odst. 1 písmeno f) zní:

„f) alespoň středním vzděláním s maturitní zkouškou a

1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku,

2. studiem pedagogiky, nebo

3. získáním profesní kvalifikace pro činnost samostatného vedoucího volnočasových aktivit dětí podle zákona o uznávání výsledků dalšího vzdělávání.“.

33. V § 17 odst. 2 písm. b) bodě 1 se slovo „nebo“ zrušuje.

34. V § 17 odst. 2 se na konci písmene b) tečka nahrazuje slovem „, nebo“ a doplňuje se bod 3, který zní:

„3. získáním profesní kvalifikace pro činnost vedoucího volnočasových aktivit dětí podle zákona o uznávání výsledků dalšího vzdělávání.“.

35. V § 17 odst. 4 se za slova „Zaměstnanci, který“ vkládají slova „vykonává dílčí přímou pedagogickou činnost v zájmovém vzdělávání ve školách a školských zařízeních pro zájmové vzdělávání a“.

36. V § 17 odst. 4 se slova „§ 10 odst. 1 nebo“ zrušují.

37. V § 18 se na konci písmene b) slovo „nebo“ zrušuje.

38. V § 18 se na konci písmene c) tečka nahrazuje slovem „, nebo“ a doplňuje se písmeno d), které zní:

„d) zaměřené na speciální pedagogiku a přípravu učitelů základní školy nebo na speciální pedagogiku a přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy.“.

39. V § 20 odst. 1 se na konci textu písmene a) doplňují slova „, psychologických věd nebo zaměřeném na sociální práci“.

40. V § 20 odst. 1 písm. b) bodě 1 se za slovo „vzdělávání“ vkládají slova „v oblasti pedagogických věd“ a slova „a zaměřeném na pedagogiku,“ se nahrazují slovem „, nebo“.

41. V § 20 odst. 1 písm. b) se na konci bodu 2 slovo „nebo“ zrušuje a bod 3 se zrušuje.

42. V § 20 odst. 1 písm. d) bodě 1 se slova „uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku,“ nahrazují slovy „v oblasti pedagogických věd uskutečňovaném vysokou školou, nebo“.

43. V § 20 odst. 1 písm. d) se na konci bodu 2 slovo „nebo“ zrušuje a bod 3 se zrušuje.

44. V § 20 odst. 1 písm. f) bodě 1 se za slovo „vzdělávání“ vkládají slova „v oblasti pedagogických věd“ a slova „a zaměřeném na pedagogiku,“ se nahrazují slovem „, nebo“.

45. V § 20 odst. 1 písm. f) se na konci bodu 2 slovo „, nebo“ nahrazuje tečkou a bod 3 se zrušuje.

46. V § 20 odst. 2 se za písmeno a) vkládá nové písmeno b), které zní:

„b) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením jiného vzdělávacího programu středního vzdělávání než podle odstavce 1 písm. e) a studiem pro asistenty pedagoga,“.

Dosavadní písmena b) až e) se označují jako písmena c) až f).

47. V § 20 odst. 2 písm. c) se slova „studium pedagogiky,“ zrušují.

48. V § 20 odst. 2 se na konci písmene c) doplňují body 1 až 3, které znějí:

„1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání v oblasti pedagogických věd uskutečňovaném vysokou školou,

2. studiem pedagogiky, nebo

3. studiem pro asistenty pedagoga,“.

49. V § 20 odst. 2 písm. e) bodě 2 se slovo „nebo“ zrušuje.

50. V § 20 se na konci odstavce 2 tečka nahrazuje slovem „, nebo“ a doplňuje se písmeno g), které zní:

„g) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením osmiletého nebo šestiletého programu oboru vzdělání konzervatoře.“.

51. V § 20 se doplňuje odstavec 3, který zní:

„(3) Asistent pedagoga, který vykonává přímou pedagogickou činnost při výuce uměleckého odborného předmětu vzdělávacího programu v konzervatoři anebo v oboru vzdělání hudba, zpěv, tanec nebo hudebně dramatické umění vyššího odborného vzdělávání, získává odbornou kvalifikaci

a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu v oblasti umění zaměřeného na hru na nástroj, umělecko-pedagogického zaměření,

b) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu zaměřeném na hru na nástroj a

1. vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd,

2. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku, nebo

3. studiem pedagogiky, nebo

c) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením osmiletého nebo šestiletého programu oboru vzdělání konzervatoře.“.

52. V § 21 se za číslo „II.“ vkládají slova „nejvyšší trenérské“ a slovo „trenéra“ se zrušuje.

53. V § 21 písm.e) se slova „nebo středním vzděláním s výučním listem získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání a trenérskou školou tělovýchovných fakult vysokých škol“ zrušují.

54. V § 22 odstavce 3 až 7 znějí:

„(3) Studium pro asistenty pedagoga se rozumí vzdělání získané studiem ve vzdělávacím programu akreditovaném pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a uskutečňovaném vysokou školou nebo zařízením pro další vzdělávání pedagogických pracovníků s obsahovým zaměřením na pedagogiku a psychologii.

(4) Studium v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaným vysokou školou k získání odborné kvalifikace podle tohoto zákona se rozumí vzdělávací program akreditovaný pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

(5) Učitel, který splňuje předpoklad odborné kvalifikace podle § 9 odst. 1 nebo § 11 odst. 1, získává odbornou kvalifikaci pro výuku dalšího předmětu také vzděláním v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti vzdělávání související s charakterem tohoto vyučovaného předmětu.

(6) Pedagogický pracovník, pro kterého je příslušný cizí jazyk rodným jazykem nebo který jej ovládá na úrovni rodného jazyka, splňuje pro účely tohoto zákona předpoklad odborné kvalifikace pro výuku konverzace v tomto cizím jazyce, získal-li alespoň střední vzdělání s maturitní zkouškou, nebo pro výuku tohoto cizího jazyka, získal-li vysokoškolské vzdělání.

(7) Pedagogický pracovník, který vedle přímé pedagogické činnosti, pro kterou má odbornou kvalifikaci, vykonává také další přímou pedagogickou činnost v rámci druhu práce sjednaného v pracovní smlouvě, pro kterou nemá odbornou kvalifikaci, splňuje pro účely tohoto zákona pro tuto další přímou pedagogickou činnost předpoklad podle § 3 odst. 1 písm. b). Věta první se nepoužije u pedagogického pracovníka, který má odbornou kvalifikaci pouze pro příslušný předmět nebo příslušnou aktivitu podle odstavce 6 nebo § 7 odst. 1 písm. e) až i), § 7a písm. c) nebo d), § 8 odst. 2 nebo 3, § 9 odst. 7 nebo 8, § 9a odst. 2 až 4, § 10 odst. 2 nebo § 11 odst. 4 až 6.“

55. V § 22 se doplňuje odstavec 8, který zní:

„(8) Právnícká osoba vykonávající činnost školy nebo školského zařízení může zajišťovat výchovu a vzdělávání po nezbytnou dobu a v nezbytném rozsahu pedagogickým pracovníkem, který nesplňuje předpoklad odborné kvalifikace, pokud prokazatelně nemůže tyto činnosti zajistit pedagogickým pracovníkem s odbornou kvalifikací. Tím není dotčena odpovědnost ředitele školy nebo školského zařízení za odbornou a pedagogickou úroveň vzdělávání a školských služeb podle zvláštního právního předpisu²¹⁾.“.

56. V § 23a se odstavec 3 zrušuje.

Dosavadní odstavce 4 a 5 se označují jako odstavce 3 a 4.

57. V § 23a odst. 3 písm. b) se text „§ 22 odst. 7“ nahrazuje textem „§ 22 odst. 8“ a na konci odstavce 3 se doplňuje věta „Ustanovení § 39 odst. 4 zákoníku práce tím není dotčeno.“.

58. V § 23a odst. 4 se slova „2 až 4“ nahrazují slovy „2 a 3“.

59. V § 24 odst. 3 se slova „s příslušným odborovým orgánem“ nahrazují slovy „s odborovou organizací“.

60. V § 24 odst. 4 se vkládá nové písmeno a), které zní:

„a) v případě podle odstavce 1 na vysokých školách, v zařízeních pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a v jiných zařízeních,“.

Dosavadní písmena a) až c) se označují jako písmena b) až d).

61. V § 24 odst. 4 se na začátek písmene b) vkládají slova „v případě podle odstavce 2“ a slova „na základě akreditace udělené ministerstvem,“ se nahrazují slovy „, jimž byla ministerstvem udělena akreditace podle tohoto zákona,“.

62. V § 24 odst. 5 se text „a)“ nahrazuje textem „b)“.

63. V § 24 odst. 7 se text „b)“ nahrazuje textem „c)“ a na konci odstavce se doplňují věty „V případě souběhu důvodů snížení rozsahu volna k samostudiu podle věty třetí a čtvrté se sníží rozsah volna k samostudiu podle důvodu, který z hlediska snížení jeho rozsahu převažuje. Jestliže snížení rozsahu volna činí necelý den, zaokrouhlí se na půlden.“.

64. V § 24 se odstavec 8 včetně poznámky pod čarou č. 9a zrušuje.

65. Za § 24 se vkládá nový § 24a, který včetně nadpisu zní:

„§ 24a

Adaptační období učitele

Právnícká osoba vykonávající činnost školypodporuje učitele po dobu jeho adaptačního období, a to zejména tím, že průběžně a pravidelně hodnotí s učitelem jeho pedagogickou činnost, učitele metodicky vede a seznamuje ho s podmínkami provozu školy a s její dokumentací. Adaptační období učitele je období od vzniku prvního pracovního poměru do skončení 2 let trvání pracovního poměru právnické osobě vykonávající činnost školy. Adaptační období učitele se prodlužuje o dobu trvání celodenních překážek v práci, pro které učitel práci nekoná, pokud tyto překážky trvají nepřetržitě déle než 4 měsíce.“.

66. V § 27 odst. 2 písm. a) se slovo „typ,“ zrušuje a slova „; typvzdělávacího programu vyjadřuje druh dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků“ se nahrazují slovy „a okruh pedagogických pracovníků, jimž je vzdělávací program určen“.

67. V § 27 odst. 2 se na začátek písmene c) vkládají slova „celkovou hodinovou dotaci a“.

68. V § 27 odst. 2 se za písmeno c) vkládá nové písmeno d), které zní:

„d) jméno, popřípadě jména, a příjmení odborného garanta, který odpovídá za kvalitu vzdělávacího programu a kvalitu jeho uskutečňování, a jeho odborné předpoklady pro vzdělávací program,“.

Dosavadní písmeno d) se označuje jako písmeno e).

69. V § 27 odst. 2 písm. e) se slova „a garantů“ zrušují.

70. V § 27 se na konci odstavce 2 tečka nahrazuje čárkou a doplňují se písmena f) a g), která znějí:

„f) způsob ukončení a vyhodnocení vzdělávacího programu a

g) vzor osvědčení.“.

71. V § 27 odst. 3 písm. b) se slova „nebo cíli“ nahrazují slovy „, cíli nebo okruhem pedagogických pracovníků, pro něž je určen,“.

72. V § 27 odst. 3 písm. c) se slova „lektorů nebo garantů“ nahrazují slovy „lektora nebo odborného garanta“.

73. V § 28 odst. 3 se na konci textu písmene b) doplňují slova „, okruh pedagogických pracovníků, jimž je vzdělávací program určen“.

74. V § 28 odst. 3 písm. c) se slova „lektorů a garantů“ nahrazují slovy „lektora nebo odborného garanta“.

75. Za § 28 se vkládá nový § 28a, který včetně nadpisu zní:

„§ 28a

Povinnosti vzdělávací instituce

(1) Vzdělávací instituce je povinna

- a) uskutečňovat vzdělávací program v souladu s rozhodnutím o akreditaci,
- b) vésta uchovávat dokumentaci o uskutečňování vzdělávacího programu,
- c) oznámit ministerstvu bezodkladně změnu sídla nebo názvu a zrušení nebo zánik, nejde-li o vzdělávací instituci zapsanou ve školském rejstříku.

(2) Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem rozsah, způsob vedení a dobu uchování dokumentace o uskutečňování vzdělávacího programu.“.

76. V § 29a odst. 1 písm. a) bodě 2 se slova „v souvislosti s výkonem činnosti pedagogického pracovníka“ nahrazují slovy „pokud jeho spáchání ohrožuje důvěru v řádný výkon činnosti pedagogického pracovníka nebo v řádné uskutečňování akreditovaného vzdělávacího programu“.

CELEX: 32011L0093

77. V § 29a odst. 1 písm. b) se slova „výkonu akreditované činnosti“ nahrazují slovy „uskutečňování akreditovaného vzdělávacího programu“.

CELEX: 32011L0093

78. V § 29a odst. 2 se za slovo „bezúhonnost“ vkládají slova „v případě podle odstavce 1 písm. a)“ a za větu první se vkládají věty „Cizinec, který je nebo byl státním občanem jiného členského státu Evropské unie nebo má nebo měl adresu bydliště v jiném členském státě Evropské unie, může místo výpisu z evidence obdobné Rejstříku trestů doložit bezúhonnost výpisem z Rejstříku trestů s přílohou obsahující informace, které jsou zapsané v evidenci trestů jiného členského státu Evropské unie podle jiného právního předpisu¹⁵⁾. Cizinec, který není nebo nebyl státním občanem jiného členského státu Evropské unie nebo

nemá nebo neměl adresu bydliště v jiném členském státě Evropské unie, prokazuje bezúhonnost dokladem obdobným výpisu z evidence Rejstříku trestů státu, jehož je státním příslušníkem, nebo výpisem z evidence Rejstříku trestů, v jehož příloze jsou tyto informace obsaženy. Nevydává-li tento stát výpis z evidence trestů nebo rovnocenný doklad, předloží fyzická osoba čestné prohlášení o bezúhonnosti učiněné před notářem nebo jiným příslušným orgánem státu, jehož je občanem, nebo před notářem nebo jiným příslušným orgánem státu posledního pobytu. Tyto doklady nesmí být starší než 3 měsíce.“.

CELEX: 32011L0093

32009S0315

79. V § 29a odst. 2 se slovo „deseti“ nahrazuje číslem „10“ a slovo „jednoho“ se nahrazuje číslem „1“.
80. V § 29a odst. 3 se za slova „osoby se“ vkládají slova „v případě podle odstavce 1 písm. b)“.

Čl. II

Přechodná ustanovení

1. Řízení o akreditaci vzdělávací instituce nebo vzdělávacího programu zahájená přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se dokončí podle zákona č. 563/2004 Sb., ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona. Řízení o akreditaci vzdělávacího programu pro další vzdělávání pedagogických pracovníků podle § 24 odst. 1 zákona č. 563/2004 Sb. zahájená přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona se zastavují.
2. Získání odborné kvalifikace podle zákona č. 563/2004 Sb., ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, zůstává nedotčeno.
3. Odborná kvalifikace získaná studiem, které bylo zahájeno přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se posuzuje podle zákona č. 563/2004 Sb., ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona.
4. Fyzická osoba, která prokázala znalost českého jazyka podle § 4 zákona č. 563/2004 Sb., ve znění účinném přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se považuje za osobu, která prokázala předpoklad znalosti českého jazyka podle § 3 odst. 1 písm. e) zákona č. 563/2004 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona.

Čl. III

Účinnost

Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. července 2020, s výjimkou ustanovení čl. I bodu 65, který nabývá účinnosti dnem 1. ledna 2021.

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

OBECNÁ ČÁST

Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, je předkládán v souladu s Plánem legislativních prací vlády na zbývající část roku 2018. Návrh zákona navazuje na Programové prohlášení vlády (usnesení vlády České republiky ze dne 27. června 2018 č. 445), pokud jde o záměr posílit postavení ředitele školy jako manažera, především v oblasti řízení lidí a pedagogického procesu, a o zvýšení zapojení odborníků z praxe do výuky a záměr řešit palčivý problém nedostatku učitelů odborného výcviku ve středním odborném vzdělávání. Programový cíl posílit postavení ředitele se tímto návrhem naplňuje v mezích předmětu úpravy zákona o pedagogických pracovnících – v oblasti úpravy kvalifikačních předpokladů pedagogických pracovníků a v oblasti zajišťování dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Zhodnocení platného právního stavu, včetně zhodnocení současného stavu ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, upravuje právní postavení pedagogických pracovníků: předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků, odchylky při sjednávání doby trvání pracovního poměru na dobu určitou pedagogických pracovníků, pracovní dobu pedagogických pracovníků a jejich další vzdělávání a kariérní systém pedagogických pracovníků.

Zákon č. 197/2014 Sb., kterým se měnil zákon č. 563/2004 Sb., mimo jiné umožnil posílit postavení ředitelů škol a školských zařízení (dále jen „ředitelů škol“) v oblasti

uznávání předpokladů odborné kvalifikace pedagogických pracovníků. Školy dostaly možnost přijmout do zaměstnání jako učitele výkonné umělce, výtvarné umělce nebo uznávané odborníky v oboru, ovšem za podmínky, že ve svém oboru praktikují a že výše jejich pracovního úvazku nepřesáhne polovinu stanovené pracovní doby. Vedle toho tento zákon výslovně umožnil školám zajistit výchovu a vzdělávání i osobami, které nespĺňují předpoklad odborné kvalifikace, ale pouze po nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu. Jako další podmínku tento zákon stanovil, že škola musí mít podloženo, že nemůže nalézt pracovníky odborně kvalifikované. V praxi se však ukazuje, že toto řešení není dostatečné, a to zejména tam, kde škola zaměstná perspektivního učitele, který po nástupu do zaměstnání začíná studium k získání odborné kvalifikace. Požadavek na splnění předpokladu odborné kvalifikace před vstupem do profese učitele, byť vytváří předpoklad pro náležitou úroveň vzdělávání, se ukazuje jako praktická komplikace. Je to ředitel školy, kdo v konečném důsledku podle školského zákona odpovídá za odbornou a pedagogickou úroveň vzdělávání a školských služeb a za to, že škola poskytuje vzdělávání a školské služby v souladu se školským zákonem.

Zákon č. 563/2004 Sb. upravuje také systém dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, stanoví pedagogickým pracovníkům povinnost dalšího vzdělávání, kterým si obnovují, udržují a prohlubují kvalifikaci, a dále možnost účasti na dalším vzdělávání, kterým si svoji odbornou kvalifikaci zvyšují. Zákon současně stanoví, ve kterých vzdělávacích institucích se další vzdělávání pedagogických pracovníků uskutečňuje. Zárukou toho, že se pedagogickým pracovníkům dostane kvalitního vzdělávání, jsou v současném systému hlavně akreditace vzdělávacích institucí a vzdělávacích programů. Zákon č. 563/2004 Sb. také obsahuje kontrolní pravomoc Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Efektivní výkon kontrolní činnosti MŠMT je však s ohledem na aktuální rozsah akreditací vzdělávacích programů (cca 10 tisíc každý rok, přičemž doba jejich platnosti jsou 3 roky) limitovaný.

Pokud jde o další témata tohoto návrhu novely zákona č. 563/2004 Sb., pak platný právní stav nestanoví minimální úroveň pro prokázání znalosti českého jazyka jako jednoho z kvalifikačních předpokladů pedagogických pracovníků. Co se týká způsobů získání odborné kvalifikace asistentů pedagoga, zná zákon č. 563/2004 Sb. dvě

kategorie těchto asistentů: asistenta pedagoga, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve třídě, ve které se vzdělávají děti nebo žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo ve škole zajišťující vzdělávání dětí a žáků formou individuální integrace, pro něhož jsou požadavky na odbornou kvalifikaci vyšší (nejméně na úrovni stupně středního vzdělání s maturitou), a asistenta pedagoga, který vykonává přímou pedagogickou činnost spočívající v pomocných výchovných pracích ve škole, ve školském zařízení pro zájmové vzdělávání, ve školském výchovném a ubytovacím zařízení, ve školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, nebo ve školském zařízení pro preventivně výchovnou péči, pro něhož jsou požadavky na odbornou kvalifikaci nižší. Platný právní stav nepočítá s kategorií asistenta pedagoga, který vykonává přímou pedagogickou činnost při výuce uměleckého odborného předmětu v hudebním nebo tanečním oboru vyšší odborné školy nebo konzervatoře, zejména formou korepetice. Konečně platný právní stav nijak neupravuje péči o začínající učitele (jejich uvádění do profese). S tímto prvkem podpory profesního rozvoje učitelů však počítá platné znění § 161 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Platný právní stav není v rozporu se zákazem diskriminace ani nemá vliv na rovnost mužů a žen.

Odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy, včetně dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k zákazu diskriminace a ve vztahu k rovnosti mužů a žen

V souladu s programovými cíli vlády tento návrh v mezích předmětu úpravy zákona o pedagogických pracovnících posiluje postavení ředitelů škol a jejich odpovědnosti v oblasti odborné a pedagogické úrovně vzdělávání a školských služeb a v oblasti vytváření podmínek pro další vzdělávání pedagogických pracovníků [§ 164 odst. 1 písm. c) a e) zákona č. 561/2004 Sb.]. Návrhem se posílí odpovědnost ředitelů škol při zaměstnávání učitelů jak všeobecně-vzdělávacích předmětů, tak učitelů ve středním odborném školství, tzv. odborníků z praxe (možnost zaměstnat tyto osoby i v rozsahu stanovené pracovní doby, aniž by v době vzniku jejich pracovního poměru tyto osoby splňovaly předepsanou odbornou kvalifikaci) a při plánování dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, zejména pokud jde o vzdělávací aktivity průběžného

vzdělávání (k prohlubování odborné kvalifikace). Návrhem současně dojde k posílení možností ředitelů škol zajišťovat účinné uvádění začínajících učitelů.

Zákon č. 563/2004 Sb. bude i po přijetí tohoto návrhu vycházet z principu, že jedním z předpokladů pro výkon činnosti pedagogických pracovníků je odborná kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost, kterou pedagogický pracovník vykonává. Zákon stanoví požadavky na dosažení určitého formálního vzdělání jako předpokladu pro úspěšný výkon povolání. Výjimky z této zásady jsou dány specifiky některých skupin učitelů, u nichž již platné znění zákona č. 563/2004 Sb. volí zvláštní způsoby právní úpravy. Jedná se o pedagogy-rodilé mluvčí, kteří pracují v České republice a kteří zde mohou dosáhnout odborné kvalifikace jen obtížně, a dále o pedagogy, kteří jsou zároveň umělci, trenéry nebo odborníky z praxe, ve školách pracují pouze na menší část úvazku a u nichž je pro vzdělávání přínosem právě jejich činnost mimo obor školství. Nově sem návrh zařazuje pedagogy volného času a učitele odborného výcviku. U těchto dvou skupin pedagogických pracovníků tento návrh přichází s možností splnit předepsanou odbornou kvalifikaci získáním odpovídající profesní kvalifikace podle zákona o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání. Naopak tento návrh novely zákona zvyšuje požadavky na odbornou přípravu asistentů pedagoga a zpřesňuje požadavky na odbornou kvalifikaci speciálních pedagogů.

Návrh umožní řediteli školy uznat předpoklad odborné kvalifikace učitele druhého stupně základní školy nebo střední školy (všeobecně-vzdělávacích předmětů, odborných předmětů, praktického vyučování nebo odborného výcviku) osobě, která dosud nezískala odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost učitele, splňuje ale podmínku požadovaného stupně vzdělání a v případě tzv. odborníků z praxe též podmínku odbornosti (získala odpovídající vzdělání a praxi v oboru). Všechny tyto osoby, jimž ředitel školy uzná předpoklad odborné kvalifikace, budou moci přímou pedagogickou činnost vykonávat nejdéle po dobu tří let. Aby mohly i nadále ve svém zaměstnání setrvat po uplynutí těchto tří let, musí tyto osoby splnit předpoklad odborné kvalifikace, tedy tzv. doplnit si pedagogické vzdělání (typicky v programu celoživotního vzdělávání vysoké školy). Tento návrh má za cíl otevřít vstup do profese učitele také kandidátům, kteří prošli odbornou přípravou v jiných oblastech vzdělávání

a u nichž ředitelé škol v průběhu jejich započaté praxe shledají, že jsou pro povolání učitele vhodné.

Hlavní principy navrhované právní úpravy nejsou v rozporu se zákazem diskriminace ani nemají vliv na rovnost mužů a žen.

Vysvětlení nezbytnosti navrhované právní úpravy v jejím celku

Návrh zákona vychází vstřícně praktickým potřebám ředitelů škol. To se týká jak rozšíření pravomoci ředitele školy uznat předpoklad odborné kvalifikace učitele za splněný. Návrhem se podle předpokladu zlepšují podmínky pro zapojení odborníků z praxe ve středním odborném vzdělávání.

MŠMT předpokládá, že návrh ve svém celku pomůže přivést do profese učitele další vhodné kandidáty, kteří prošli odbornou přípravou v jiných oblastech vzdělávání. To přispěje k mírnění již nastávajícího nedostatku učitelů, který se má navíc v důsledku stárnutí učitelských sborů dále stupňovat. Z dostupných dat vyplývá, že průměrný věk učitele ve středních školách je 49,4 roku a učitele na druhém stupni základní školy 46,4 roku, v regionálním školství jako celku pak 47,2 roku, přičemž v následujícím desetiletí učitelskou profesi opustí nejsilnější ročníky a výrazný pokles bude probíhat až do roku 2035. Aby stát přizpůsobil podmínky pro získání předepsané odborné kvalifikace, připravuje MŠMT souběžně s tímto návrhem zákona standardizaci kvalifikačních studií (studia v oblasti pedagogických věd a studia pedagogiky). Tato standardizace by měla kvalifikační studia modernizovat, a to zejména pokud jde o jejich předpokládanou modulární výstavbu.

Problémem nedostatku učitelů, resp. některých aprobací nebo specializací, se mimo jiné zabývalo mimořádné šetření MŠMT provedené ve školách v roce 2019. Podíl škol, které označily možnost sehnat učitele na trhu práce jako významný či kritický problém (tedy trvající déle než 7 měsíců), byl nejvyšší v případě učitelů některých odborných předmětů (zejm. v oblasti strojírenství nebo elektrotechniky) a u učitelů fyziky, informatiky a chemie – ve všech případech byl tento podíl vyšší jak 85 %.

Pokud jde o úpravy rozsahu akreditací vzdělávacích programů v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, ty jednak posilují postavení – a odpovědnost – ředitele školy jako manažera, jednak MŠMT zlepšuje reálné možnosti garantovat kvalitu

vzdělávacích programů, jimž udělilo akreditaci. Plánování dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků i po navrhovaných úpravách zůstane jednou z hlavních oblastí péče školy o profesní rozvoj zaměstnanců – v rámci inspekční činnosti bude i nadále kontrolováno plnění školních plánů dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků i jejich soulad s potřebami školy.

Cílů navrhované právní úpravy není možné dosáhnout jinak než změnou zákona č. 563/2004 Sb. Vesměs jde o úpravu již existujících pravidel. Výjimkou je návrh na formální zakotvení zvýšené péče o začínajícího učitele v jeho adaptačním období. Institut uvádění začínajícího učitele byl opuštěn v roce 2005 (vyhláška č. 61/1985 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů). Velká část škol tuto podporu svým začínajícím učitelům poskytuje, avšak v průměru je v České republice přístup začínajících učitelů k účasti na formálních zaškolovacích programech ve srovnání s vyspělými zeměmi výrazně podprůměrný (srov. např. výsledky mezinárodního šetření TALIS 2013). Primárně toto navrhované opatření cílí na podporu profesního rozvoje začínajících učitelů, a tím k zlepšování podmínek jejich práce a zvyšování motivace těchto učitelů zůstat v jejich nové profesi.

Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky

Navrhovaná právní úprava je v souladu s ústavním pořádkem České republiky.

Návrh zákona se dotýká následujících ustanovení Ústavy a Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“):

Návrh zákona se dílčím způsobem dotýká působnosti správních úřadů: navazuje na již existující působnost MŠMT v oblasti financování regionálního školství. Návrh nezasahuje do činnosti územních samosprávných celků. Návrh neupravuje zmocnění k vydání žádných nových prováděcích právních předpisů, ale počítá se změnou pouze jednoho existujícího prováděcího právního předpisu (čl. 79, čl. 99 a násl.) – vyhlášky č. 317/2005 Sb.

Čl. 1 a čl. 3 odst. 1 Listiny

Návrh zákona v plné míře respektuje rovnost před zákonem a zákaz diskriminace. Speciální úprava sjednávání pracovních poměrů na dobu určitou se vztahuje na učitele z

důvodu charakteristických vlastností této profese, jejíž výkon je ve většině druhů škol přímo spojen s organizací školního roku. Speciální úprava cílí i na začínajícího učitele; absolvent školy vzdělávající učitele zpravidla vyžaduje po svém nástupu do svého prvního zaměstnání pro samostatný výkon práce v plném požadovaném rozsahu podporu od svého zaměstnavatele.

Návrh zákona ctí zásadu rovnosti, včetně rovnosti mužů a žen.

Čl. 26 odst. 1 Listiny

Předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka zákon upravuje s vědomím, že stát prostřednictvím vzdělávací soustavy garantuje nejen určitý obsah a úroveň vzdělávání, ale též odborné a další předpoklady osob, které výchovu a vzdělávání ve školách a školských zařízeních zajišťují. Práva na svobodnou volbu povolání se lze domáhat pouze v mezích zákonů, které toto ustanovení provádějí. Institut adaptačního období začínajících učitelů napomůže odstraňovat neúčelné faktické překážky, které mohou odrazovat učitele od výkonu povolání, na něž se připravovali a jež si svobodně vybrali.

Čl. 33 odst. 1 a 3 ve spojení s čl. 41 odst. 1 Listiny

Návrhem je dotčeno právo na vzdělání ze strany dětí, žáků a studentů. Návrh primárně směřuje k cíli přispět ke zvýšení kvality vzdělávání ve školách. Za tímto účelem dochází k úpravám v požadavcích na odbornou kvalifikaci pedagogických pracovníků.

Zhodnocení slučitelnosti navrhované právní úpravy s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie nebo obecními právními zásadami práva Evropské unie

Návrhu zákona se týkají tyto předpisy EU:

- směrnice Rady 1999/70/ES ze dne 28. června 1999 o rámcové dohodě o pracovních poměrech na dobu určitou uzavřené mezi organizacemi UNICE, CEEP a EKOS,
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU ze dne 13. prosince 2011 o boji proti pohlavnímu zneužívání a pohlavnímu vykořisťování dětí a proti dětské pornografii, kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2004/68/SVV, a

- rámcové rozhodnutí Rady 2009/315/SVV ze dne 26. února 2009 o organizaci a obsahu výměny informací z rejstříku trestů mezi členskými státy.

Problematikou odborné kvalifikace pedagogických pracovníků ani jejich dalšího vzdělávání se právní předpisy Evropské unie nezabývají a nijak ji neregulují.

Návrh zákona je s právem EU plně slučitelný.

Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána

Navrhovaná právní úprava není v rozporu s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána.

Právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu na mezinárodní úrovni upravuje

- čl. 6 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech,
- čl. 15 Listiny základních práv Evropské unie.

Návrh zprostředkovaně chrání i právo každého na vzdělání a přístup k odbornému a dalšímu vzdělávání, které je zakotveno v

- čl. 26 Všeobecné deklarace lidských práv,
- čl. 2 dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod,
- čl. 13 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech,
- čl. 28 Úmluvy o právech dítěte,
- čl. 14 Listiny základních práv Evropské unie.

Předpokládaný hospodářský a finanční dopad navrhované právní úpravy na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty, na podnikatelské prostředí České republiky, dále sociální dopady, včetně dopadů na rodiny a dopadů na specifické skupiny obyvatel, zejména osoby sociálně slabé, osoby se zdravotním postižením a národnostní menšiny, a dopady na životní prostředí

Návrh předpokládá dopad na státní rozpočet. Jde o náklady z titulu zavedení institutu adaptačního období začínajících učitelů a péče školy o ně. S existencí tohoto institutu počítá platné znění § 161 zákona č. 561/2004 Sb. („normativ jako roční výše výdajů státního rozpočtu na další výdaje školy související s adaptačním obdobím podle

jiného právního předpisu připadající na 1 učitele v adaptačním období“). Věcně je účelem normativu zajistit školám další finanční prostředky na zvýšenou péči o učitele v adaptačním období. Všem začínajícím učitelům bude garantována doba 2 let adaptačního období, v němž bude škola těmto učitelům poskytovat zvýšenou podporu. Tato zvýšená podpora bude zahrnovat zejména péči uvádějícího učitele. Normativ proto směřuje především ke zlepšení odměňování uvádějícího učitele (z důvodu jeho většího rozsahu práce), popř. k odměňování ještě dalšího poskytovatele externí podpory učitele (např. odborníka ze sektoru služeb nebo výroby v případě odborného školství). Samo adaptační období návrh zákona definuje povinností školy zajistit průběžné a pravidelné hodnocení práce učitele, jeho metodické vedení a seznamování s podmínkami provozu školy a s její dokumentací. Celkový odhad finančních dopadů na státní rozpočet spojený se zavedením institutu adaptačního období začínajících učitelů je co do své věcné kalkulace odhadnut na 192,42 mil. Kč ročně od roku 2021 a zatím není rozpočtově plně zajištěn. Na jiné veřejné rozpočty návrh zákona žádný dopad nepředpokládá.

Podnikatelské subjekty připadají v úvahu jako akreditované instituce poskytující vzdělávací programy v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Návrh zákona těmto podnikatelským subjektům v zásadě nezakládá žádné nové povinnosti. Dochází pouze ke konkretizaci některých náležitostí poskytování akreditovaných vzdělávacích programů, a to zejména s ohledem na efektivitu kontrolní činnosti MŠMT v oblasti uskutečňování akreditovaných programů dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Pozitivní dopad je v tom, že převážná část vzdělávacích programů bude vyňata z mechanismu akreditace v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a vzdělávacím institucím odpadne administrativní zátěž spojená s akreditacemi krátkodobých vzdělávacích programů (4–8 hodinových), které v nabídce dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků převažují.

Z hlediska sociálních dopadů návrh primárně sleduje cíl zvýšit atraktivitu profese učitele jako početně významné části zaměstnanců ve veřejných službách. Návrh má pomoci udržet perspektivní a kvalitní učitele ve školství, zejména s ohledem na znepokojivý trend stárnutí učitelů a pokračující genderovou nevyváženost učitelských sborů. Návrhem se zlepší dostupnost a podmínky tzv. kvalifikačních studií pro uchazeče o vstup do profese učitele.

Sekundárně má návrh vliv na rodiny a specifické skupiny obyvatel, zejména osoby sociálně slabé a osoby se zdravotním postižením, a to prostřednictvím zvýšení kvality

v činnosti pedagogických pracovníků, zvláště učitelů, při výchově a vzdělávání ve školách a školských zařízeních.

Dopady na národnostní menšiny a na životní prostředí se nepředpokládají.

Zhodnocení dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k ochraně soukromí a osobních údajů (DPIA)

Návrh se oblasti ochrany soukromí a nakládání s osobními údaji nedotýká.

Zákon č. 563/2004 Sb. upravuje zpracování osobních údajů pro účely vedení evidence fyzických osob coby žadatelů o akreditaci vzdělávacích institucí a vzdělávacích programů (§ 25 odst. 1); tato oblast však není navrhovanou právní úpravou nikterak dotčena.

Zhodnocení korupčních rizik (CIA)

Navrhovanou právní úpravou se nepředpokládá vyšší míra korupčních rizik, nežli je tomu obecně v pracovněprávních vztazích a tam, kde se rozhoduje o tom, zda daná osoba splnila předepsané podmínky a získala nebo si rozšířila kvalifikaci (maturitní zkouška, státní závěrečná zkouška, obhajoba závěrečné práce a závěrečná zkouška apod.).

Zhodnocení dopadů na bezpečnost nebo obranu státu

Navrhovaná právní úprava nemá jakýkoliv dopad na bezpečnost nebo obranu státu.

ZVLÁŠTNÍ ČÁST

K ČL. I

K bodu 1 (§ 1 odst. 1)

Jde o legislativně-technickou změnu spočívající v úpravě formulace textu. Zákon o pedagogických pracovnících primárně upravuje předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků.

K bodu 2 [§ 3 odst. 1 písm. a)]

Jde o legislativně-technickou změnu spočívající ve sladění s pojmoslovím občanského zákoníku.

K bodům 3 až 5 (§ 4 odst. 1 a 4)

Návrh zavádí konkrétní požadovanou úroveň znalosti českého jazyka pro uvedené kategorie pedagogických pracovníků. Návrh zavést minimální úroveň prokázání znalosti českého jazyka na úroveň B2, resp. u učitelů, u nichž na znalosti českého jazyka nejvíce záleží z hlediska výchovně-vzdělávacího procesu, na úroveň C1, je odrazem nutnosti tuto chybějící úroveň stanovit. Formálně dosavadní právní úprava umožňuje, aby tento kvalifikační předpoklad splnil i ten, kdo doloží znalost českého jazyka na úrovni A1 podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky, přičemž podle charakteristiky této úrovně A1 např. uživatel českého jazyka rozumí zcela základním frázím, umí jednoduchými větami popsat místo, kde žije, a lidi, které zná. Toto zpřesnění kvalifikačního předpokladu znalosti českého jazyka se uplatní u fyzických osob, s nimiž bude uzavírán pracovní poměr po dni nabytí účinnosti tohoto zákona (upraveno jedním z přechodných ustanovení tohoto návrhu).

Dále návrh umožní prokázat znalost českého jazyka pomocí jednotlivé zkoušky (§ 113 školského zákona), která svým obsahem a formou odpovídá zkoušce společné části maturitní zkoušky z českého jazyka a literatury. Toto doplnění má pomoci těm, kdo nemohou prokázat znalost českého jazyka maturitní zkouškou společné části ze zkušebního předmětu český jazyk a literatura (§ 78 školského zákona).

Doplnění ustanovení § 4 odst. 4 písm. d) reaguje na množící se zájem škol o povolení výuky některých předmětů v cizím jazyce (výnos ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. 9/2013, kterým se upravuje postup při povolování výuky některých předmětů v cizím jazyce), kdy je předmět vyučován rodilým mluvčím. Jedná se např. o výuku občanské nauky nebo historie. Podle tohoto výnosu mají školy zajistit, aby žák ovládal vzdělávací obsah i v českém jazyce. Pro splnění této podmínky je většinou předmět alternativně vyučován dvěma učiteli.

K bodu 6 (§ 5 odst. 2)

Legislativně-technická změna navazující na změny navržené v § 24 odst. 4.

K bodu 7 (§ 5 odst. 3)

Legislativně-technická úprava. Jak vysokoškolské vzdělání v akreditovaném studijním programu, tak vzdělání v programu CŽV uskutečňovaném vysokou školou musí být zaměřeno na organizaci a řízení školství.

K bodům 8 a 9 (§ 6 odst. 1)

Návrh zvyšující prostupnost absolventů magisterského studijního programu učitelství pro první stupeň základní školy. Absolventi magisterského programu učitelství pro první stupeň základní školy získávají odbornou kvalifikaci učitelky mateřské školy teprve dalším vzděláním v programu CŽV vysoké školy v rozsahu nejméně 200 hodin. Protože ne všechny vysoké školy tento program uskutečňují, získávají kvalifikaci učitele MŠ často zkráceným studiem ve střední škole v oboru vzdělání předškolní a mimoškolní pedagogika. Tato změna je též praktická v podmínkách škol v menších obcích, které spojují jak mateřskou školu, tak třídu nebo třídy prvního stupně základní školy.

K bodu 10 (§ 7 odst. 1)

Legislativně-technická formulační úprava. Odbornou kvalifikaci učitele 1. st. ZŠ nemůže nikdy získat osoba, která by dosáhla jen bakalářského stupně vzdělání.

K bodu 11 (§ 7 odst. 1)

Návrhem se umožňuje zajistit výuku předmětů výchovného zaměření (např. výtvarná výchova, hudební výchova, tělesná výchova) též absolventu magisterského studia učitelství pro druhý stupeň základní školy např. s „aprobací“ pro výtvarnou výchovu. Takový učitel již dnes vyučuje na 2. st. ZŠ a ředitel plně organizované školy ho může pověřit také výukou na prvním stupni základní školy; v málotřídních školách (ve školách bez druhého stupně) však tento učitel výtvarnou výchovu vyučovat nemůže.

Návrhem se dále umožňuje zajistit výuku předmětů výchovného zaměření (výtvarná výchova, hudební výchova, tělesná výchova...) též vychovateli. Toto řešení je praktické zejména v základních školách v malých obcích, neboť tyto školy jen těžko získávají odborně kvalifikovaného učitele jen pro část úvazku.

K bodu 12 (§ 7 odst. 2)

Návrhem se umožňuje získat vzděláním v programu CŽV na VŠ kvalifikaci učitele 1. st. ZŠ absolventům magisterských studijních programů speciální pedagogiky neučitelského zaměření.

K bodům 13, 14, 18 a 23 (§ 7a, § 8 a § 9)

Navrhované ustanovení obsahuje společné způsoby získání odborné kvalifikace učitelů druhého stupně základní školy a všeobecně-vzdělávacích předmětů střední školy. Tato pravidla jsou pak vypuštěna z ustanovení § 8 a § 9. Nově se navrhuje prostupnost absolventů studia učitelství pro střední školy s výukou na druhém stupni základních škol [písm. a)]. Klíčové je doplnění písm. b), které umožňuje výkon přímé pedagogické činnosti absolventům jakéhokoli magisterského studijního programu, a to pokud absolvuje studium k získání tzv. pedagogické způsobilosti. Tímto studiem bude i nadále akreditovaný bakalářský studijní program zaměřený na přípravu učitelů nebo program celoživotního vzdělávání uskutečňovaný vysokou školou a zaměřený na přípravu učitelů. Délku doby 3 let, během níž budou moci učitelé podle písm. b) splnit předpoklad odborné kvalifikace, stanoví nově doplňovaný § 9a odst. 1.

Vypouští se způsob získání odborné kvalifikace učitelů tělesné výchovy v akreditovaném magisterském studijním programu zaměřeném na tělesnou výchovu a sport. Ke změně dochází v návaznosti na nový způsob akreditací studijních programů – pokud tyto programy připravují učitele, jsou podle nového způsobu akreditací akreditovány v oblasti vzdělání učitelství. Podle přechodných ustanovení pak zůstává odborná kvalifikace absolventů těchto studijních programů zachována.

K bodu 15 (§ 8)

Vypuštění způsobu získání odborné kvalifikace absolventů studia neučitelského zaměření speciální pedagogiky navazuje na nové znění § 7a. Absolventi těchto programů spadnou pod § 7a písm. b).

K bodu 16 (§ 8)

Doplňuje se, že absolvent magisterského studia učitelství pro první stupeň základní školy splní předpoklad odborné kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost ve škole nebo třídě zřízené pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami nově též studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na speciální pedagogiku.

K bodům 17, 19 a 24 (§ 8 a § 9)

Legislativně-technická úprava odkazu, která souvisí s návrhem § 7a.

K bodům 20 až 22 (§ 9 odst. 4 a 5)

U učitelů odborného výcviku se navrhuje využít jako způsob získání odborné kvalifikace též existující profesní kvalifikaci pro činnost instruktora u poskytovatele praktického vyučování.

K bodu 25 [§ 9 odst. 6 písm. c)]

Návrh doplňuje možnost získat odbornou kvalifikaci učitele praktické školy jednoleté nebo praktické školy dvouleté vzděláním podle § 7 odst. 2 nebo § 8 odst. 1

(učitel základní školy, který získal odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost ve škole nebo třídě zřízené pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami).

K bodu 26 (§ 9a)

Navržené ustanovení umožňuje řediteli školy uznat předpoklad odborné kvalifikace učitele za splněný na dobu nejdéle 3 let. U tzv. učitelů-odborníků z praxe ve středním odborném školství je navíc jako podmínka stanovena délka nejméně 5 let praxe v oboru a podmínka charakteru dosaženého vzdělání, které musí odpovídat charakteru vyučovaného předmětu.

K bodu 27 (§ 12)

Odbornou kvalifikaci učitele jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky, resp. učitele cizího jazyka v základní škole nebo střední škole, nemůže získat osoba, která by dosáhla jen bakalářského stupně vzdělání. Textací ustanovení je proto třeba upravit tak, aby i slovní vyjádření tuto zásadu odráželo. To, že předchozí právní předpisy umožňovaly získat odbornou kvalifikaci učitele cizího jazyka také v jednooborovém bakalářském studijním programu zaměřeném na přípravu učitelů daného jazyka, zůstává nedotčeno s ohledem na § 30 zákona o pedagogických pracovnících.

K bodu 28 (§ 15)

Legislativně-technická úprava odkazu.

K bodu 29 (§ 16 odst. 1)

Navrhované doplnění možnosti získat odbornou kvalifikaci vychovatele na úrovni středního vzdělání s maturitou ve spojení se studiem pedagogiky pro vychovatele souvisí s navrhovanou změnou posílení požadovaného rozsahu odborné přípravy asistentů pedagoga podle § 20 odst. 1 zákona.

K bodům 30 až 36 (§ 17)

Legislativně-technická úprava spočívající ve vypuštění nadbytečných pravidel týkajících se absolventů jiného vysokoškolského studijního programu nebo

akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy. U pedagogů volného času se navrhuje využít jako další způsob získání odborné kvalifikace též existující profesní kvalifikaci vedoucí volnočasových aktivit dětí. Úprava odstavce 4 zpřesňuje, že se toto ustanovení (písemné uznání předpokladu odborné kvalifikace ředitelem) se týká pedagogů volného času vykonávajících dílčí přímou pedagogickou činnost v zájmovém vzdělávání ve školách a školských zařízeních pro zájmové vzdělávání.

K bodům 37 a 38 (§ 18)

Úprava umožní získat odbornou kvalifikaci speciálního pedagoga také absolventům dvouoborového studia – např. v magisterském programu zaměřeném na přípravu učitelů českého jazyka a zároveň studia speciální pedagogiky.

K bodům 39 až 51 (§ 20)

Úpravy požadavků na odbornou kvalifikaci asistentů pedagoga v odstavci 1 reagují na poznatky z implementace společného vzdělávání. Cílem návrhu úpravy je potřeba zvýšení požadavků na odbornou přípravu asistenta pedagoga, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve třídě, ve které se vzdělávají děti nebo žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo ve škole zajišťující vzdělávání dětí a žáků formou individuální integrace. Rozsah studia pedagogiky, jímž bude možné získat odbornou kvalifikaci asistenta pedagoga, bude zvýšen na úroveň studií v oblasti pedagogických věd. Úpravy se nedotknou způsobů získání odborné kvalifikace těch, kdo jsou absolventy oborů vzdělání, vzdělávacích nebo studijních programů v oblasti pedagogických věd (např. učitelství, vychovatelství, speciální pedagogika atd.), nýbrž pouze absolventů oborů vzdělání, vzdělávacích nebo studijních programů ostatních (nepedagogických). Odborná příprava bude posílena ze současného nejnižšího rozsahu 80, resp. 120 hodin.

Nově se navrhuje přiznat odbornou kvalifikaci asistenta pedagoga absolventům studia psychologických věd nebo studia zaměřeného na sociální práci.

S ohledem na přechodná ustanovení nebude dotčena odborná kvalifikace asistentů pedagoga, pokud ji získali před nabytím účinnosti tohoto zákona nebo zahájili studium k jejímu získání před nabytím účinnosti tohoto zákona. Požadavky na odbornou

kvalifikaci asistenta pedagoga, který vykonává přímou pedagogickou činnost spočívající v pomocných výchovných pracích ve škole, ve školském zařízení pro zájmové vzdělávání, ve školském výchovném a ubytovacím zařízení, ve školském zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, nebo ve školském zařízení pro preventivně výchovnou péči, se nezvyšují.

V novém odstavci 3 se zavádí nová kategorie asistenta pedagoga, který vykonává přímou pedagogickou činnost při výuce uměleckého odborného předmětu ve vzdělávacím programu v konzervatoři anebo v oboru vzdělání Hudba, Zpěv, Tanec, Hudebně dramatické umění vyššího odborného vzdělávání (korepetitor).

K bodům 52 a 53 (§ 21)

Úpravy požadavků na odbornou kvalifikaci trenérů mají za cíl zvýšit požadovaný stupeň vzdělání trenérů – a to nejméně na úroveň středního vzdělání s maturitní zkouškou.

K bodům 54 a 55 (§ 22 odst. 3 až 8)

Odstavec 3 rámcově definuje studium pro asistenty pedagoga, a to analogicky ke studiu pedagogiky. Navržená úprava ustanovení odst. 4 má za cíl reagovat na nastoupený trend vyšší regulace přípravného vzdělávání pedagogických pracovníků (tento trend se projevuje též v oblasti akreditace studijních programů vysokých škol). Navrhuje se, aby všechny programy celoživotního vzdělávání uskutečňované vysokými školami musely být akreditovány v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, pokud se ve spojení s nimi získává podle tohoto zákona odborná kvalifikace pedagogického pracovníka (tzv. kvalifikační studia). Konkrétní požadavky na tento druh studia, zejména minimální hodinovou dotaci, stanoví vyhláška č. 317/2005 Sb. v § 2 (studium v oblasti pedagogických věd) a § 6 (studium k rozšíření odborné kvalifikace). Návrh má za cíl odstranit stav, kdy lze ve spojení s absolvováním programu CŽV uskutečňovaného vysokou školou získat odbornou kvalifikaci pedagogického pracovníka i v případě, že program nebyl vysokou školou akreditován v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, a nemusel tedy splňovat ani

rámcové obsahové požadavky (např. na složku pedagogickou, psychologickou a didaktickou), ani požadavky na minimální rozsah (např. 250 hodin).

V případě odstavců 5 až 8 nedochází proti současnému znění k významným změnám. Vlivem více novelizací předmětných ustanovení, které však sebe vzájemně nebraly v potaz. Navrhuje se uvést odstavce 5 až 8 tak, aby nebylo žádných pochyb o tom, jak má § 22 znít. V odstavci 5 se provádí legislativně-technická úprava odkazu a provádí formulační úprava týkající se vztahu vyučovaného předmětu a absolvovaného bakalářského studijního programu. Tato změna má za cíl zajistit, aby mezi vyučovaným předmětem a studijním programem byla alespoň souvislost, nikoli nutně to, aby si vyučovaný předmět a studijní program vzájemně (svým charakterem) odpovídaly.

V odstavci 7 dochází k upřesnění, pro které pedagogické pracovníky není možné uplatnit ustanovení věty první odstavce; jde zejména o případy, kdy učitel splňuje odbornou kvalifikaci pouze pro výuku některého předmětu nebo kdy nepřipadá v úvahu, že by v rámci svého druhu práce sjednaného v pracovní smlouvě mohl vykonávat ještě jinou činnost, než pro kterou splňuje předpoklad odborné kvalifikace.

K bodům 56 až 58 (§ 23a)

Ustanovení vyjasňuje vztah ustanovení § 23a zákona o pedagogických pracovnících k § 39 odst. 4 zákoníku práce. Zrušuje se zvláštní úprava odstavce 3 platná jen pro pedagogické pracovníky – uplatní se obecná úprava zákoníku práce.

K bodům 59 až 64 (§ 24)

Navržené ustanovení zužuje rozsah akreditací vzdělávacích programů systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, tj. vypouští z režimu akreditací vzdělávací programy k prohlubování odborné kvalifikace. V praxi se ukázalo, že akreditace těchto programů představují administrativně náročný a pro žadatele zbytečně zatěžující proces. Ani akreditační řízení, ani kontrolní činnost ministerstva při tak velkém počtu akreditovaných vzdělávacích programů (cca 10 tis. akreditovaných programů ročně) nemohou zajistit kvalitu tohoto dalšího vzdělávání. Nic se nemění na tom, že další vzdělávání v souladu s § 24 odst. 3 nadále organizuje ředitel školy,

který (v plánu dalšího vzdělávání) určí způsob dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

Pro další vzdělávání ke zvýšení kvalifikace (např. studium pro výchovné poradce nebo funkční studium pro ředitele škol) zůstává zachována dosavadní právní úprava, tedy i podmínka udělení akreditace, a to s ohledem na zájem na zajištění vysoké odborné úrovně těchto programů.

Konkretizace v odstavci 4 písm. b) má za cíl vyloučit pochybnosti o tom, že jde o udělení akreditace v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, tedy že udělení akreditace studijnímu programu vysoké školy nebo jiné akreditace udělené ministerstvem nenahrazuje akreditaci vzdělávacího programu v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

V odstavci 7 se navrhuje výslovně upravit postup v případě souběhu dvou důvodů pro snížení rozsahu volna k samostudiu. Dále ustanovení výslovně umožňuje vyčíslit snížený rozsah volna též se zaokrouhlením na půlden.

Vypuštění dosavadního odstavce 8 umožňuje koncipovat a uskutečňovat v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků také akreditované vzdělávací programy, které budou moci být považovány za rekvalifikaci [§ 108 odst. 2 písm. b) zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů].

K bodu 65 (§ 24a)

Návrh ustanovení reaguje na stav, kdy školský zákon odkazuje na „jiný právní předpis“ upravující adaptační období učitelů – původně šlo o návaznost na souběžně předložený návrh novely zákona o pedagogických pracovnících, který měl zavést kariérní systém učitelů (sněmovní tisk 959 v 7. volebním období Poslanecké sněmovny [2013–2017]). Všem začínajícím učitelům bude garantována doba 2 let adaptačního období, v němž bude škola těmto učitelům poskytovat zvýšenou podporu. Navrhované ustanovení adaptační období rámcově definuje, a to co do obsahu a délky, a dále definuje, že každému učiteli bude škola poskytovat péči pouze po dobu 2 let od vzniku jeho vůbec prvního pracovního poměru k (jakékoli) škole; jinými slovy se bude učiteli poskytovat zvýšená péče v adaptačním období (ve smyslu tohoto zákona a školského

zákona) pouze u jednoho, prvního zaměstnavatele. Poskytování této podpory bude přerušeno po dobu, kdy začínající učitel nebude vykonávat práci, tj. např. po dobu mateřské nebo rodičovské dovolené.

K bodům 66 až 74 (§ 27 a 28)

Úpravy ustanovení § 27 a 28 upřesňují některé otázky týkající se náležitostí předkládaných vzdělávacích programů a hlediska akreditační komise pro posuzování vzdělávacích programů.

K bodu 75 (§ 28a)

Ustanovení nově stanoví výčet povinností akreditované vzdělávací instituce. Tyto povinnosti jsou jednak odrazem skutečnosti, že ministerstvo vede evidenci vzdělávacích institucí a vzdělávacích programů, jednak souvisí s efektivním výkonem kontrolní činnosti ministerstva při uskutečňování akreditovaných vzdělávacích programů. S ohledem na navrhovanou změnu rozsahu akreditací v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků se tyto povinnosti budou týkat vzdělávacích institucí, které budou mít vzdělávací program akreditován v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

K bodům 76 až 80 (§ 29a)

S ohledem na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 550/2014 se navrhuje upravit rozsah bezúhonnosti pedagogického pracovníka. Nejvyšší soud ve jmenovaném rozhodnutí výslovně uvedl, že v případech pedagogických pracovníků je třeba vedle trestní bezúhonnosti brát v potaz i bezúhonnost morální či občanskou. Bezúhonnost pedagogického pracovníka je tímto návrhem nově upravena širěji – spáchání úmyslného trestného činu či trestného činu z nedbalosti už není omezeno pouze výkonem pedagogické činnosti. Spáchání trestného činu nově nesmí ohrozit důvěru v řádný výkon činnosti pedagogického pracovníka. Za bezúhonného se tak nebude považovat ani ten pedagogický pracovník, který se například dopustí mravnostního deliktu mimo výkon pedagogické činnosti (tedy ve svém volném čase).

Doplněno bylo také ustanovení týkající se dokládání bezúhonnosti cizinců, kteří jsou nebo byli státními občany jiného členského státu Evropské unie nebo kteří mají nebo měli adresu bydliště v jiném členském státě Evropské unie; obdobně pak doplněna pravidla pro cizince ze zemí mimo Evropskou unii.

K Čl. II

K bodu 1

Přechodné ustanovení upravuje vztah navrhované právní úpravy k rozběhlým správním řízením na úseku akreditací v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Nově už se nebudou akreditovat vzdělávací programy pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, kterým si pedagogičtí pracovníci obnovují, udržují a doplňují kvalifikaci (§ 24 odst. 1 zákona). Všechna řízení, která byla za účelem akreditace těchto vzdělávacích programů zahájena přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, se ze zákona zastavují.

K bodu 2

Bod 2 přechodných ustanovení zajišťuje, že osoby, které získaly odbornou kvalifikaci pedagogického pracovníka podle dosavadního znění zákona o pedagogických pracovnících, zůstanou odborně kvalifikované i po nabytí účinnosti tohoto návrhu zákona.

K bodu 3

Bod 3 přechodných ustanovení stanoví, že odborná kvalifikace pedagogického pracovníka, který zahájil studium, jímž získal odbornou kvalifikaci, přede dnem nabytí účinnosti tohoto návrhu zákona, se bude posuzovat podle stavu účinného v době, kdy tento pedagogický pracovník toto studium zahájil.

K bodu 4

Bod 4 přechodných ustanovení stanoví, že pedagogičtí pracovníci, kteří splňují kvalifikační předpoklad znalosti českého jazyka podle platného stavu, budou splňovat tento kvalifikační předpoklad i po nabytí účinnosti tohoto návrhu zákona.

K Čl. III

Navrhované datum nabytí účinnosti dnem 1. července 2020 navazuje na konec období školního vyučování ve školním roce. Výjimkou je navrhovaná účinnost novelizačního bodu, jímž se zavádí institut adaptačního období – vzhledem k jeho vztahu k financování škol se u něho navrhuje účinnost k nejbližšímu dalšímu začátku kalendářního roku, tedy k 1. lednu 2021.

V Praze dne 27. května 2019

Ing. Andrej Babiš v.r.

předseda vlády

Ing. Robert Plaga, Ph.D., v.r.

ministr školství, mládeže a tělovýchovy

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Aneta Lukáčová

Obor: Andragogika

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Cesty k doplnění kvalifikace učitele všeobecně vzdělávacích předmětů středních škol a jejich realizace v praxi

Rok: 2020

Počet stran textu bez příloh:⁹ 65

Celkový počet stran příloh:¹⁰ 49

Počet titulů českých použitých zdrojů: 29

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 3

Počet internetových zdrojů: 6

Vedoucí práce: PhDr. Marie Frajerová
